

7/3/2013

30 Kč www.itvar.cz

Z DEMONSTRACE

zachraňte kulturu 2013 str. 4

ANKETA

**se studem v očích se
doprošujeme str. 6**

05
9 770862 657001

foto Helena Račková

DVAKRÁT **josef hrdlička: uvnitř světa str. 3**

POEZIE **angažované básně františka dryjeho str. 8**

řetěz sonetů leyly begim str. 11

PRÓZA **augusto monterroso str. 14**

REPORTÁŽ **občanská pozice str. 15**

ČLOVĚK A TRADICE **william blake – z dopisů str. 16**

HISTORIE REVOLUCÍ **zpívající revoluce str. 18**

NAD KNIHOU **volání po autentické levici str. 19**

Z RECENZÍ **jirous str. 20 myšková str. 21 hakl str. 22**

*Jsem dlouhodobý ctitel Tanizakiho:
od četby
Deníku bláznivého starce... esemeskuji
JAP..
paměti Poundovy dcery Mary
de Rachwitz:
Diskrétnosti čtu... kdo nerozumí
podstatě pěníž,
nemůže porozumět poezii... prohlašuje
Pound.*

Jiří Dynka
ze sbírky
Poběžme natrhat růžové kakosty

Milí čtenáři Tvaru,

toto číslo našeho časopisu je tematicky mimořádné. Zaměřuje se na krizovou situaci kolem financování živého profesionálního umění, o níž jsme vás informovali již minule a které se dostalo i značné mediální pozornosti.

Dokumentaristickým okem se vracíme k demonstraci ze 14. února. Přetiskujeme některé projevy, které během protestu zazněly, číslo špičujeme fotografickou dokumentací Heleny Račkové. V anketě mezi šéfredaktory literárních a kulturních periodik a dalších osobností jiných oblastí umění pak hledáme odpovědi na otázky týkající se kulturní politiky.

Od konání demonstrace ovšem došlo k významným posunům. Proběhly tři schůzky mezi zástupci iniciativy *Zachraňte kulturu 2013* a ministerstva kultury; u dvou schůzek byla osobně přítomna ministryně Alena Hanáková. Na zatím poslední schůzce ministerstvo kultury informovalo, že uvnitř rozpočtu ministerstva bylo přerozděleno dalších 91,8 milionů mezi všechny oblasti živé kultury, v nichž došlo ke krácení. Dle původního návrhu měly být dotační tituly profesionálního živého umění kráceny až o 55 %, po aktuálním navýšení se blíží hodnotě 80 % loňského roku. Dále se obě strany dohodly na následujících bodech: že oblast živého umění vyžaduje dlouhodobou stabilizaci rozpočtu; že na základě předběžných podkladů, poskytnutých grantovými komisemi ministerstvu kultury, chybí v oblasti profesionálního živého umění ještě minimálně 30 milionů, potřebných k dosažení loňského stavu. Co je ale nejdůležitější: ministerstvo nepovažuje tuto oblast za rozpočtově uzavřenou a bude usilovat o zlepšení situace. Jednání obou stran bude pokračovat společným hledáním argumentů, které by posílily rozpočet i postavení celého rezortu.

Mohlo by se zdát, že vše spěje zdárně k cíli. Tak tomu ale zatím není. Cílem iniciativy *Zachraňte kulturu 2013* je systémová změna ve způsobu financování živého profesionálního umění, oblasti stále silně podfinancované. Je třeba zabránit, aby se letošní krize v dalších letech znovu opakovala, a společně prosadit otázku kultury jakožto významné politické téma.

Na debatě s opozičními politiky o podobách kulturní politiky, kterou jsme uspořádali spolu s kolegy z *A2* a *Analogonu*, jsme si k tomu mohli vyslechnout jednu podnětnou myšlenku z úst Lubomíra Zaorálka (ČSSD): Postavení kultury se u nás nezlepší, dokud kultura nebude mít hlasité, výrazné a promyšlené zastání ve veřejném prostoru ze strany tvůrců samých. A to je výzva i pro nás literáty.

Adam Borzič

8. března 20.00 | Mirek Kovařík uvádí Znamení moci Jana Zahradníčka

S hudebním deuem Jiří Pertl, Václav Prejzek.

Vstupné 121 Kč. Rybanaruby, Mánesova 87, Praha 2.

14. března 10.00 | Socialismus a ideologie. Celodenní konference SOKu pořádaná s podporou nadace Rosa Luxemburg Stiftung a kulturního čtrnáctideníku A2.

Účast Michael Hauser, Václav Magid, Jakub Stejskal, Martin Škabraha a další.

Galerie Divus, Bubenská 1, Praha 7.

19. března 19.00 | Večer evropské literatury

Literární večer z cyklu věnovaného laureátům Cen Evropské unie za literaturu. Večer bude věnován současné literatuře Španělska a Portugalska.

Památník národního písemnictví, Pelléova 20, Praha 6.

20. března 18.00 | Diskusní večer o povaze demokracie

O povaze demokracie a dalších otázkách budou diskutovat filosof Marek Hrubec a politický filosof Martin Brabec. Diskusi moderuje lingvistický antropolog Tomáš Samek.

Dům čtení, Ruská 192, Praha 10.

20. března 19.30 | Autorské čtení Jaromíra Zelenky

Autor přednese vybrané pasáže ze své sbírky *Bázně*. Uvádí Robert Krumphanzl. Host Štěpán Nosek. Na večeru zazní audionahrávka básníková přednesu pořizená pro tuto příležitost.

Sborový sál ČCE, Klimentská 18, Praha 1 (3. patro).

21. březen 18.00 | Lekce z poezie

Večer u příležitosti Světového dne poezie. William Blake, Marina Cvetajevová, Emily Dickinsonová, Li Čching-čao, Tadeusz Różewicz a Wisława Szymborská. Večerem provází a na flétnu hraje básnířka **Renata Bulvová**.

Dům čtení, Ruská 192, Praha 10.

21. března 18.00 | blazni.cz

Veřejné čtení příspěvovatelů serveru blazni.cz

Literární kavárna Řetězová, Řetězová 10, Praha 1

21. března 20.00 | Hudebně-literární večer

Recitované i zhudebněné básně mladých českých literátů. Vystoupí Filip Koryta, Zdeněk Mihulka, Robert Netuka, Markéta Zvolánková a další.

Vstupné dobrovolné. Kulturní kavárna Jablůň, Krátká 2, Plzeň-Jižní předměstí

27. března 18.00 | Duše měst, míst a regionů: Kopanicko a Žitková

Večer věnovaný oblasti, která si vysloužila pozornost oceňovaným románem Kateřiny Tučkové.

Autorské čtení z románu bude prokládáno obrazovými dokumenty a povídkám o historii a současnosti na Kopanicku, především kolem vesnice Žitková.

Dům čtení, Ruská 192, Praha 10.

Jsou prózy, které přečtu rád a s chutí. Jsou prózy, které přečtu. A jsou také takové, jejichž čtení – samotné čtení – mi z toho či onoho důvodu nejde. V případě Pavla Gottharda mi již od prvního odstavce knihy „drhla“ logika, s níž autor klade slova, řetězí věty, obrazy a myšlenky. Především jsem si však byl vědom, že nejsem pro tuto výpověď ten pravý adresát a recenzent. Jestliže ji autor věnoval čtenářům fantasy, hráčům rolových her a larpové komunitě, kterou tu také svým způsobem adoruje, já bych v očích jeho postav vypadal jako nechápavý stařec, měšťák a prdola, jehož trapným nedostatkem je, že docela rád žije v tomto světě. Alespoň do té míry, že nemá potřebu z něho uniknout do jiných, alternativních a fantaskních vesmírů.

Pro vysvětlení: LARP (= *Live Action Role Play*) je forma improvizace hry, při které hráči přijímají role postav pohybujících se ve fiktivních světech a spolu s dalšími účastníky komunity usilují tyto jiné světy, nejjednodušší historickými či fantaskními literárními a filmovými díly, oživit a prožít ve své realitě. Řečeno jednoduše, larp je to, co děti mé generace prováděly, když si spontánně hrály na *Vinnetou* a *Old Shatterhanda*, nebo to, co dnes provozují dospělí vžívající se například do postav Tolkienových děl. Pavel Gotthard je – soudě podle záložky knihy – na zpodobení larpu dobře připraven, neboť je nejen aktivním účastníkem řady takovýchto her (včetně simulace lidského chování v totalitním režimu), ale je také autorem rozhlasových pořadů, které larp a jeho hráče nahlédly (předpokládám) z dokumentárního odstupů.

Nic proti tomu: koncept larpu sám o sobě je nepochybně dosti zajímavý, hru

jako klíč k prožívání dění kolem nás pak mám rád – už kvůli tomu, že se věnuji literatuře. Téměř každé dobré literární či filmové vyprávění je totiž pokusem vtáhnout adresáta do fikce, neboť doufá v jeho identifikaci s příběhem a s některou z postav. Larpem svého druhu je ostatně i to, co spojuje literární komunitu pohybující se kolem časopisů a nakladatelství. A mohl bych jít ještě dál, například Vladimír Macura tvrdil, že charakter hry mělo také české národní obrození, neboť i ono si navzdory realitě vytvářelo svůj vlastní fiktivní svět. Pokud jde tedy o samotný námět, má Pavel Gotthard můj zájem.

Horší je to ale s jeho literárním zpracováním. Kromě celkem neinvenčního užívání jazyka největším problémem přítomné knihy je, že se její autor nedokázal včas rozhodnout, co vlastně chce napsat. Larp lze totiž nahlédnout z dvojí perspektivy.

Na jedné straně může být vnímán jako pozitivní radost, tedy jako osvobozující tvůrčí aktivita, během níž hráč naplno prožívá svou existenci v paralelním, alternativním bytí. Na straně druhé jej ovšem lze interpretovat i jako škodlivou drogu, jež provokuje k tázání, proč vlastně někteří lidé mají potřebu uniknout do fantazie. Před čím to vlastně unikají? A nejsou takové hry jen náhražkovou aktivitou, která závislákům brání žít naplno svůj vlastní život? Gotthardova kniha se pokouší současně vyhovět oběma naznačeným perspektivám, aniž by si ale uvědomovala jejich protikladnost a významotvorný konflikt, jež přinášejí.

Absence hlubšího promyšlení sociálních a filosofických konsekvencí zobrazova-

ného jevu je přítom maskována narativními lákadly. Gotthard sází na atraktivitu tématu a pokouší se jím čtenáře zaujmout, překvapit a ohromit. Jeho triky však nepůsobí, protože ten, kdo si přečetl vstupní věnování, okamžitě uhadne, o co autorovi jde. Čtenáři je tak od začátku jasné, proč se tu střídají kapitoly, pocházející jakoby ze středověkého příběhu o dobývání jakéhosi města, a kapitoly líčící pátrání studenta Davida po tom, kam každou noc mizí jeho přítelkyně a spolubydlící Pavla. Velmi rychle, daleko dříve než Gotthardův žárlivý hrdina, také vytuší, co to je za divné lidi, se kterými Pavla přespává v ruinách hotelu poblíž brněnské přehrady. A nepřekvapí ho ani to, že se David, jenž má velmi komplikovaný vztah s vlastní rodinou, k této komunitě přidá a začne se s ní oddávat prožívání výše zmíněného středověkého příběhu.

Gotthardova fantazijní inovace spočívá v tom, že nejde o běžnou larpovou hru, ale o reálný fikční svět nazývaný Království. Proniknout do něj může snadno každý, kdo usne na správném místě. Stačí tento průchod najít, šupnout do spacáku, spolknout pár prášků na rychlejší usínání a už můžete s ostatními pobíhat v brnění a válčit, aniž by vám hrozila smrt. Fyzikálním a psychologickým vysvětlování tohoto jevu se autor příliš nezabýval, chtěl hlavně nabídnout postavám příležitost, aby se mohly noc co noc oddávat něčemu, co je zajímavější než nuda reálného života. David této droze dokonce propadne natolik, že se ve vypjatém okamžiku, kdy je třeba „cosi“ vyhrát či dobýt, stane vůdcem a vede ostatní do boje.

Gotthardova próza by měla naději na úspěch, kdyby příběhy odehrávající se

v Království byly pro čtenáře stejně přitažlivé, jako prý jsou pro jeho postavy. Bohužel ale právě ty pasáže, které mají zpřítomňovat hravou fantazijní improvizaci, jsou fabulačně prázdné a naprosto nezajímavé. Lze je lehce přeskokovat.

O nic poutavější nejsou ale ani pasáže věnované Davidovu životu mimo Království, byť je Gotthard pojal tak, aby vyjadřoval druhou stranu problému, tedy odsudek larpu jako drogy. Dokladem toho je již sám název románu *Léky smutných*, jež stejně jako další motivy a dějové peripetie naznačuje, že lidé, kteří propadají takovému unikům, mají podle autora těžký osobní problém. Sám David si kvůli bojům v Království nepovšimne umírání matky.

Dosti podobné jsou na tom ale i ostatní postavy, ochotné dokonce zmasakrovat policisty, kteří si troufnou jejich pobývání v životní alternativě svým příchodem do squatu narušit. Logika autorova vyprávění pak směřuje k tomu, že se David napraví: když je brněnský průchod do Království zničen a ostatní se vydávají hledat nový kamsi do Rumunska, on sám se k nim nepřidá a místo toho urovnává vztahy s otcem.

Závěr: Gotthardova próza mne neoslavila. Je předvídatelná, nepřesvědčivě napsaná a navzdory snaze oslnit nudná. Autor vsadil na mocné kouzlo tématu, aniž si uvědomil, jak těžké je ho předat formou konvenčního vyprávění. Pokud vyjádřit prožitek z improvizace hry právě takovouto formou je něco jako úsilí narvat vypuštěného kouzelného džina do náhodně nalezené láhve od Coca-Coly.

Pavel Janoušek

POSLEDNÍ SLOVO NEBUDE

1 Josef Hrdlička (nar. 1969) otevírá svou knihu esejů *Uvnitř světa* rozhovorem vyprávěče s pětiletým synkem. Otec se chlapce opakovaně ptá: „co je to svět?“ Až nakonec dítě dospěje k závěru: „Přece zeměkoule.“ A otec uvažuje: „Tedy žádné překvapení. Místo nepochopitelného konkrétní obraz (glóbus, nad kterým si vyprávíme pohádky), místo rozmáchnutých paží prst ukazující na předmět.“

Otec se synem kráčí „vedle sebe uvnitř světa“, do něhož patří například i jejich snění. Dospělý průvodce vnímá ovšem nezřetelný bod obratu, v němž se cosi zlomí – „vytratilo se očekávání, a dostavilo rozčarování.“ Role se obrací, průvodcem se – bezděčně – stává synek, který o tomto ještě neví, a vyprávěč se díky němu může vrátit na původní cestu a hledat „ten bod, to místo někde uprostřed, v němž všechno začalo“. Právě k takovému bodu se autor snaží směřovat ve všech textech knihy – s vědomím, že úplně jej dosáhnout nelze, že „poslední slovo nebude“, neboť „kroužíme kolem, ale právě toto kroužení je naším cílem. Jako můry kolem lampy. Chtěli bychom proletět ohněm.“

Hrdličkova kniha je protkána citáty z děl mnoha básníků, filosofů i prozaiků – a mezi nimi jméno, na které snad nelze nevzpomenout v souvislosti s posledním uvedeným citátem (jakkoli v knize je zmiňováno ve vazbách jiných): Richard Weiner, jehož vrána (v povídce „Let vrány“ ze souboru *Škleb*) dospěje během svého „bezcílného“, a přece tolik naléhavého a po celý zbytek života trávajícího letu k závěru, že cílem její cesty je let sám... A Richard Weiner, který se – dle Jaroslava Mrnky – snažil dostat „za ony hranice, za nimiž pobývat rovná se nebýt“ („chtěli bychom proletět ohněm“).

Způsobem Hrdličkova „letu“ a „kroužení“ je ovšem především – chůze. Hned druhý text nese podtitul „Esej o zemi a chůzi“, přičemž chůze se jako významný prvek objevuje i v mnoha dalších kapitolách. Nejde samozřejmě o překonání určité vzdálenosti, ale o chůzi tzv. bezcílnou, neúčelnou, která se stává „duševním cvičením“. Taková chůze je autorovi způsobem prožívání a poznávání světa, „téměř metodou“, jež už nakonec nemusí být pevně spjata s fyzickým pohybem

CHŮZE A KRAJINA

2 Co je to vlastně svět? Prostým poukázáním, že svět je vše kolem nás, si nevystačíme. A přece právě z tohoto momentu musíme vyjít, když začneme o pojmu svět uvažovat. Svět, do něhož jsme vrženi a ve kterém se „vždy již nějak cítíme“, je horizontem rozumu našeho bytí. Pojmy dálavy i domoviny jsou vázány na naše tělo, na naše základní percepční schopnosti. Hovořit o světě může jen člověk. Jen člověk se jej snaží vyjádřit, jen člověk v něm bytuje význačným způsobem – a to tím, že se ptá na hranice kolem sebe a jejich možné překročení.

Soubor esejů Josefa Hrdličky je právě podobným zamyšlením nad tím, co to znamená, že „jsme uvnitř světa“. Hrdlička si uvědomuje, že pokud bychom chtěli pojmut svět vcelku, tak jej neadekvátně zpředmětníme. Proto upíná svou pozornost k „obrazům světa“. Na tomto místě musím podotknout, že pokud je Hrdličkova předchozí kniha *Obrazy světa v české literatuře* (vyšla v roce 2008 v nakladatelství Malvern) nesena snahou o odborný výklad motivu světa u Komenského, Máchy, Šlejha a Weimera, má předložený soubor esejů s názvem *Uvnitř světa* cíl poněkud jiný. Většina textů totiž vznikla, jak sám Hrdlička podotýká, jako promluva na konkrétní námět, který se tak či onak vztahoval ke světu (země, vzduch, hora, les...). Právě skrze tyto jednotlivé obrazy, které mají za svůj fundament svět, lépe řečeno jakýsi střed, který jen nejasně cítíme, ale

Hrdlička se pokouší přemístit tento pohyb do mysli („nepostradatelné je tehdy snění,“ podotýká). Také v souvislosti s „duševní“ chůzí se jistě vynoří řada Hrdličkových souputníků – leckteré autor sám cituje (Thoreau, Šlejha, Rousseau, Mácha...); necitovaným, avšak velmi výrazně se připomínajícím je vietnamský buddhistický mnich Thich-Nhat-Hanh, autor knihy *Chodím a medituji*; ostatně „buddhovský poutník“ se v jmenovaném druhém esejí Hrdličkovy knihy též vyskytne a chůze bez fyzického pohybu jistě není příliš vzdálena zenové lukostřelbě bez šípů...

S chůzí jsou přímo spjata i motivy řady dalších esejů: „Vzduch čili prázdno“, „Hora a proměny“, „Výstup na Pic Saint-Loup“, „Procházka v lese“... Autor prochází konkrétními krajinami i jejich zobecněnými prvky, úvahami a myšlenkami, a především vždy jakýmsi průzračným světem, který existuje i neexistuje, přibližuje se i vzdaluje, lze se ho téměř dotknout – a přece vždy pouze „téměř“... Světem, který zdánlivě stojí spíše mimo tzv. svět reálný, autor ho však již názvem své knihy naopak situuje do jeho nitra – průzračnost, určitá vágnost a unikátnost se stávají základem skutečnosti. Na některá specifika světa prezentovaného ve své knize ostatně autor sám upozorňuje v Poznámce na závěr: „Dovolil jsem si [...] myšlenková zjednodušení i určitou názorovou naivitu. Ta spočívá už v domněnce, že žijeme v nějakém harmonickém světě. Tomu samozřejmě odporuje celá řada základních zkušeností. Ale od toho jsou jiné zkušenosti, aby se s nimi střetly a alespoň na krátké procházce převážily.“ (Zde je implikován i prvek naznačený v prvním esejí: význam dětského průvodce světem.) A v závěrečném esejí „Oslovování světa“ mluví autor o nesamozřejmosti „záračné“ stránky světa, která se člověku otevře jen tehdy, když dokáže alespoň na chvíli proměnit sebe sama, svůj obvyklý způsob vnímání světa i vlastní osoby. To jistě není nic nového, avšak u Hrdličky má v tomto mimořádně velký význam jméno, oslovení, bezmála invocace: „Stojím před horou [...]. Opakuji jméno, a když mám štěstí, v určité chvíli se hora otevře. Ne jako v pohádce [...], hora se otevírá spíš opodál, a zdaleka jméno přesahující vyvolává další jména a slova.“

chceme se mu přiblížit, je možné toto nelehké téma osvětlit: „Dotknu se jen několika obrazů země, a také tuto promluvu neberte víc než jen jako obraz. Země je tak blízko, že si ji musím v představě vzdálit, abych o ní mohl mluvit, a tím vznikají obrazy: jejich slabinou je to, že svou podstatou nejsou zemské a něco – ona nezřetelnost skutečného styku se zemí – v nich chybí“ (str. 14).

Zde Hrdlička zdrženlivě konstatuje cíl svých úvah, ve kterých se snaží, snad i pro jistou prchavost tématu, spojit poezii s esejem. Svět komponovaný z obrazů totiž jako mozaika může splynout v jediný celek, ale vždy jen na okamžik, ve zvláštních chvílích, které nás přepadnou znenadání. Od světa autor postupuje k zemi. Ta působí jako princip živlu, vydává ze sebe a zároveň do sebe pohlcuje; podle Hrdličky je nejširším a nejkompaktnějším horizontem, přičemž zde zachovává „určitou konfúzi se slovem svět“ (str. 15). Lidský vztah k zemi se projevuje v chůzi. Procházíme se krajinou, bezcílně se v ní touláme. Chůze má svůj vlastní rytmus, kterému se oddáváme, a pro Hrdličku je spojena myšlením: vyvádí myšlení z hlavy do celého těla, ale zároveň je reflexí složitější, než je reflexe myšlenková (str. 22). Chůze odkazuje k naší materiální základně – k zemi a také ke vzduchu. Proto lze jejím prostřednictvím zakoušet jednotu. Autor zde má na mysli chůzi, která je bezcílná, nikoli zrychlený pohyb v městském prostoru, kdy jsme neustále tlačeni časem, kdy vhodná chvíle k tomu, abychom něco vykonali, vždy již proběhla. V chůzi bez cíle se můžeme vydat znovu k zemi jako principu,

V esejí „Procházka v lese“ Hrdlička přemýšlí o autorech, kteří o lese psali, a dochází k závěru, že mnohem více než u jiných témat musí být autor v lese nebo u lesa doma, mít k němu blízko – „les není cílem dalekých cest jako hory nebo moře. Je mnohem nepřístupnější, mnohem víc rozděluje lidi na ty, kdo jsou tu doma a kdo jsou cizinci. A ti domácí jsou navíc vždy trochu svérázní.“ Ačkoli Hrdlička píše o lese svým mimořádně citlivým, subtilním významem zachycujícím a reflektujícím způsobem, přece se zdá, že k těm „domácím“ spíš nepatří, možná už pro zřetelně pozorovatelský postoj k lesu (samozřejmě je třeba vzít v potaz, že právě toto bylo mj. záměrem) – člověk „domácí“ mnoho z Hrdličkových pozorování i úvah jistě zná a prožívá též, avšak neverbalizuje, nereflextuje – prožitek je skutečností veškerou. Byť jistě nikoli trvalou: „les ani žádné jiné místo s námi nesplyně, nepromění nás v naprosto šťastné bytosti. Protože místa jsou spojena s chvílí a z míst i chvíl se vracíme.“

Podobně jako les i hora je u Hrdličky nahlížena víceméně zvenčí – přestože v jednom z esejů líčí svůj výstup na Pic Saint-Loup. V textu „Hora a proměny“ čteme: „Ani si nevzpomínám, že bych sám

někdy překonal 2000 metrů nad mořem. [...] budu směřovat k menšímu, průměrnému měřítku; ale právě přiblížením k blízkému se rozměry otevírají a narůstají.“ S tím nelze nesouhlasit, také další „kroužení“ kolem hory i jejich proměny jistě má svou platnost... Přece však ti, kteří jsou s vyššími horami z vlastní zkušenosti obeznámeni, asi budou souhlasit, že mysterium hor a jejich vrcholů i úbočí mnohem zřetelněji vyvstává až ve vyšších polohách, a to poněkud podobně, jako les působí na „domácí“. Silně, ale přirozeně, v podobě prožitku pro tu chvíli nereflektovatelného – byť pozdější úvahy samozřejmě nevyklučujícího; úvahy, jejichž „kroužení“ je však již mnohem více vzdáleno od středu než prožitek sám. Tento prožitek může samozřejmě nastat i na hoře „průměrné“, chtěli jsme pouze upozornit na jeho vyšší pravděpodobnost a až přirozenou přítomnost ve velehorách. Hrdličkovým záměrem však bylo mj. zůstat v „prostředí každodenního života“ a „dívat se na něco, co známe tak, že si toho nevšimáme, a sledovat, jak se nepovšimnutá kulisa mění ve významné místo“.

Hrdlička se ve svých esejích pohybuje mezi filosofií a poezií, prolíná obě, a ačkoli se takto stěží může vyhnout spirituálním prvkům, jistě nelze říci, že ty by v knize v explicitní podobě dominovaly (i když se občas vyskytnou – již citované aspekty buddhistické, jindy křesťanské) – opět jsou nejčastěji přítomny v oné poloze unikavé, autor kolem těchto poloh krouží – „uvnitř světa“. „Esej připravuje půdu básni, aby mohla být přečtena,“ praví autor v „Poznámce na závěr“. A všechny esejí jeho knihy tak připravily půdu pro báseň „Kopřivy a kamení“, která svazek uzavírá. Bytostný chodec v ní dochází ke zjištění, že „stačí jediný krok / a kouzlo vždy zmizí, / žádný pohyb těla ani myšlenky / nevyrvná ztracenou rovnováhu“, protože: „největší katastrofy / lze napravit jen slovem“. Je však třeba mít na paměti, že „poslední slovo nebude“ – a v básni též po citovaných verších následuje „kroužení“.

Mezi množstvím současných literárních textů pohybujících se spíše na povrchu světa, případně alespoň z této polohy vycházejících, může Hrdličkova chůze nitrem světa působit osvěžujícím až povzbudivým dojmem.

Blanka Kostřicová

ze kterého vše povstává a který vše pohlcuje, naše tělo se hrbí a naše mysl se stává zasmušilou, proto je chůze po zemi spjata s myšlením. Ovšem jindy se chůze, díky elementu vzduchu, podobá spíš letu, „každý krok chce vyskočit do vzduchu a tam pokračovat v pohybu“ (s. 26), a tak se vztahuje přímo k životu.

Vzduch souvisí se specificky lidskou vitalitou, s duševní činností. Hrdlička se v této souvislosti dostává k otázce snu, ke spjatosti našeho ne/vědomí s „živly“, k produkci snových obrazů. Inspirace Bachelardem je naprosto zjevná a Hrdlička se jí nijak nezříká či ji nepopírá. Chůze, ono proplétání krajinou zdánlivě bez cíle, vede k náhlému zastavení, či naopak snovému stavu. Najednou odcházíme ze sebe a začínáme snít, či si uvědomujeme připoutanost ke svému materiálnímu já – to ve chvíli, kdy se chůze stává namáhavou. Hrdlička se často zmiňuje o Máchovi. Motiv sestupu a vzestupu je v jeho básních zřetelný, Hrdlička se jím zabýval v již jmenované knize o obrazech světa v literatuře, zde však působí jako metafora života: „[...] údolí a přechody jsou stejně důležité“ (str. 10).

Chůze moderního člověka v krajině je však v mnoha ohledech odlišná od pohybu v prostoru v dobách minulých. Ve středověku byl například les (jako jeden z „obrazů světa“) bytostně ambivalentní: zároveň zdroj obživy a nebezpečí. Životně důležité dřevo a proti němu vlci, loupežníci a nadpřirozené bytosti. Z toho důvodu je les, pokud do něj zabloudí osamělý poutník, šilený rytíř či asketický mnich, místem, kde se ztrácejí

znaky civilizace. Jedinec se musí v pokleku prodírat neprostupnou krajinou, z jeho oblečení zbývají jen cáry a nezřídka přicházejí i halucinace. Tyto aspekty rozebrala ve své knize *Chvála schoulení* i Daniela Hodrová a Hrdlička nabízí podobný přístup k lesu. Pokud byl les ve středověku místem přechodu (str. 61–69) a romantická procházka je mnohem více spjata s parkem, moderní „chodec“ musí jít lesu „naproti“: „Když jsem si připravoval tuto úvahu, uvědomil jsem si, že nejdu jen na procházku do lesa, ale nejprve cestuji k lesu. Změna je ve způsobu života – mizí spíše cesty k lesu než lesy samotné“ (str. 61).

Vzestup je spojen s dominantou krajinou. Tuto roli hraje hora, která je pro Hrdličku místem proměny. Zkoušíme ji obejít, vystoupit na ni, pokoušíme se o celkovou reprezentaci tvaru hory. Ten nám však vždy uniká, proměňuje se. Cílem není na horu vystoupit, nýbrž sama cesta k hoře a po cestách, které se vinou jejím úpatím: „Jakmile se vydám na cestu k hoře, věci se mění [...], změnila se hora, ale především změnila toho, kdo se k ní vydává“ (str. 50).

Jak ale tyto pocity vyjádřit? Hrdlička se, a to je základní charakteristika předložené knihy, obrací k básním a próze. Cituje tak nejednoho autora, aby lépe přiblížil své potěti. Jednotlivé vjemy a afekty či dokonce sny jsou poskládány do mozaiky a krouží kolem základního motivu země a pohybu. Nejedná se jen o báseň. Nejedná se jen o esej. Jedno se snoubí s druhým: „Chůze také vede od básně k básni, ukazuje se v ní správnost verše a kroku“ (str. 89).

Martin Charvát

zachraňte kulturu 2013

PROJEV PRONESENÝ DNE 14. ÚNORA 2013 NA DEMONSTRACI
USPOŘÁDANÉ INICIATIVOU ZACHRAŇTE KULTURU 2013

Dobré odpoledne, přátelé,

dovolte mi tuto demonstraci zahájit jednou zdánlivě, nebo chcete-li, částečně dobrou zprávou. Ministerstvo kultury ČR dnes na poslední chvíli oznámilo, že ve svém rozpočtu sehnalo finanční prostředky na živou kulturu v údajně loňské výši – a to z vlastních rezerv a díky opatřením, jež směřují k redukci úřadu. Původní rozpočet, který sestavil tým ministryně Aleny Hanákové v čele s ekonomickým náměstkem Martinem Sankotem, byl pro živou kulturu likvidační. Plánované snížení podpory živému umění o 50 % představovalo smutné vyvrcholení dlouholeté nekompetentní politiky ministerstva. Proti této likvidaci začali pod hlavičkou iniciativy *Zachraňte kulturu 2013* razantně protestovat představitelé umělecké veřejnosti ze všech oblastí živého umění: z oblasti hudby, výtvarného umění, literatury, divadla a tance. Protest vznikl spontánně napříč Českou republikou. Je to historicky vůbec poprvé, kdy se všechny obory spojily a kdy koordinují své kroky, aby byl konečně vytvořen transparentní a funkční systém financování kulturních aktivit.

Ústupek ze strany ministerstva kultury je především zásluhou tohoto tlaku i spolupráce s odborníky z grantových komisí, kteří se na likvidaci odmítli podílet. Je to také zásluha vás všech, kteří jste dnes přišli s odhodláním živou kulturu podpořit. Chci vám poděkovat, že jste se dostavili a že vám osud kultury v naší zemi není lhostejný.

Nicméně, přátelé, řekněme jasně a zřetelně, že se s náhlým navýšením dotační částky nehodláme spokojit. Nenechme se oslnit loňskými sněhy, odmítneme polovičaté nekonceptní řešení! Již loňská úroveň podpory živé kultury totiž byla na hranici přežití. Mnohé umělecké projekty, uznávané na domácí i mezinárodní scéně, byly smrtelně ohroženy či dokonce úplně zanikly. A pokud přesto přežily, bylo to zásluhou obětavosti kulturních pracovníků. Ostatně vládou schválená *Koncepce účinnější podpory umění* počítala pro léta 2012–2013 s částkou ještě o dalších 40 % vyšší. Příslib současného navýšení navíc nezaručuje, že bude celá suma použita na granty, a že se tedy krizová situace vyřeší.

Ministerstvo kultury už několik let provozuje nesystémovou a netransparentní

politiku. Řečeno s básníkem: je to taková průhledná neprůhlednost. Živá kultura je dlouhodobě zoufale podfinancována – v rozporu s koncepčními materiály ministerstva a v rozporu se schválenou vládní kulturní politikou. Zdá se, že řídicí mechanismy jsou nastaveny tak, aby kulturu bylo možné pěkně zřít, respektive definitivně vyřít. Tomu je třeba říct hlasitě: „Ne!“

Taková politika může být dílem projevem nekompetentnosti, dílem však i výrazem strachu, že živé umění obsahuje nebezpečnou třaskavou směs svobodného kritického myšlení a ducha. A dílem může být projevem tržního fundamentalismu neschopného zohlednit jiné statky nežli materiální. Ať tak či onak, je třeba dále bojovat, aby devastační trend, jehož projevem je systematicky klesající podpora živého umění, byl konečně zastaven. Náš protest, který je jen prvním z řady, má proto smysl, protože i přes onen dílčí ústupek nebyly naše požadavky splněny:

- **I nadále žádáme zvýšení prostředků na kulturní aktivity a speciálně na granty, a to na úroveň roku 2008.**
- **Žádáme audit projektů navázaných**

na dotace Evropské unie, neboť jsou ministerstvem využívány jako argument pro současné likvidační snižování dotací na živou kulturu.

- **Žádáme, aby se ministerstvo kultury drželo vlastních strategických materiálů, konkrétně *Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013*.**

- **Žádáme otevřenou a kontinuální komunikaci s ministerstvem kultury.**

Závěrem mi dovoluji dvě poznámky. Bylo by od nás sebestředné, kdybychom se domnívali, že chybná a nekompetentní škrtačí politika devastuje pouze kulturu. Vláda jedná necitlivě rovněž v oblastech vědy a výzkumu, školství, zdravotnictví nebo v sociální sféře. Všem, kteří jsou postiženi touto politikou, bych tímto rád vyjádřil naši solidaritu. A současně vyzývám veřejnost k solidaritě s naším úsilím, protože živá kultura je veřejným statkem. Skončila doba, kdy jsme si my, umělci a kulturní pracovníci, mohli dovolit naivní apolitické snůvkovství. Události kolem rozpočtu ministerstva kultury jasně ukázaly, že je načase bojovat za to, aby se téma živé kultury stalo součástí veřejné diskuse o směřování celé naší společnosti. Musíme se zasadit o to, aby kultura získala ve společnosti místo, které jí přirozeně náleží. Bez živé kultury se demokratická společnost neobejde.

Vytrvejme v našem zápase, jinak nám jediná živá kultura zůstane v jogurtech!

Ještě jednou vám děkuji, že jste dnes přišli!

no culture – no future

PROJEV PRONESENÝ DNE 14. ÚNORA 2013 NA DEMONSTRACI
USPOŘÁDANÉ INICIATIVOU ZACHRAŇTE KULTURU 2013

Sešli jsme se proto, abychom dodali váhu požadavku na zvýšení státní finanční podpory nekomerční kultury a umění. Byla tu řeč o dramaticky klesajících číslech. Ta dokládají, že naše nynější vláda i vlády předchozí, vedené pravicovými stranami, tuto podporu už řadu let soustavně snižují.

Nejde nám ale pouze o další přiložení nějaké částky. Nechceme se do stejné situace dostávat rok za rokem znovu a spokojovat se se stále nižšími prostředky. Nejsme ani jedna zájmová skupina mezi jinými, jde nám o víc.

Požadujeme, aby ministerstvo kultury konečně začalo fungovat jako vládní úřad evropské země s bohatou a originální kulturní tradicí. Jsme malý národ s velice omezeným jazykovým společenstvím a jeho existence není samozřejmostí. Kulturní tvorbu, která je vlastním základem české existence, je třeba aktivně a sou-

stavně podporovat. K tomu potřebujeme profesionální a solidně fungující státní úřad, který bude řízen zodpovědně a transparentně a stejně bude i hospodařit. Ministerstvo kultury musí být kvalifikovaným partnerem na úrovni Evropské unie, a nikoli administrátorem zneužívání jejích fondů. Musí být schopno v rámci státního rozpočtu každoročně vyjednat dostatek peněz pro rozumnou podporu kulturních památek i nekomerční živé kulturní tvorby. Musí umět účinně organizovat společné financování umění také ze soukromých a korporátních zdrojů. A v neposlední řadě potřebují mít v ministerstvu kvalifikovaného partnera i samosprávy, kde se pečuje o tu nejdůležitější, totiž místní kulturu.

Bez živých uměleckých hodnot nemají smysl sebelépe opravené památky. Komerčně či mezinárodně úspěšná umělecká

díla nemohou vzniknout bez širokého zájmu svobodné tvorby. Ano, máme zkušenost z let normalizace a víme, že svobodnou kulturu lze dělat zcela bez prostředků. Tehdejší stát se jí bál. Jako občané demokratického státu, členu Evropské unie, máme ale právo vyžadovat od svého státu něco jiného.

Aby bylo možné dosáhnout pozitivních změn, považujeme za nutné nejméně tři kroky:

Zprvu, vláda, parlament a politické strany musí konečně pochopit, že kultura stejně jako vzdělání a věda jsou pro rozvoj a budoucnost naší země zásadní, a že tudíž ministerstvo kultury je strategickou institucí.

Zadruhé, řekněme nahlas, že finanční prostředky potřebné pro aktivní kulturní politiku jsou ve srovnání s jinými náklady státu nevelké a že je lze vždy ve státním

rozpočtu najít, pokud k tomu je dostatečná politická vůle. Nemyslím, že by dnes u nás kdokoli uvěřil, že peníze opravdu nejsou, když víme, o jak velké sumy stát přichází kvůli zkorumpovanému systému, rozsáhlým tunelářským praktikám a neschopnosti vybírat daně. Požadujeme také zavedení výrazně snížené daňové sazby na knihy, časopisy a kulturní akce, a zavedení nových forem podpory, jakými jsou například daňové asignace – kdy mohou občané určit adresáta užití několika procent svých daní.

Zatřetí, ministerstvo kultury musí zcela nově nastavit své procesy. Proto musí být obsazováno schopnými politiky, pro něž budou pracovat kvalifikovaní odborníci. Žádáme odvolání nynější ministryně Aleny Hanákové za stranu TOP 09, která se prokázala jako zcela neschopná politička, i jejího ekonomického náměstka Martina Sankota. Nynější situace je ovšem jen vyvrcholením již delší dobu trvajícího stavu. Za ten nesou zodpovědnost politickými stranami nominovaní a dosazovaní náměstci, jejichž odchod je rovněž nezbytný.

Kvalitní umění vytváří prostor svobody. Proto se mnohým nehodí do krámu. Buďme aktivní a nenechme si je vzít!

foto Helena Račková

foto Helena Račková

TAK DLOUHO SE SHÁNĚJÍ PENÍZE NA ŽIVOU KULTURU, AŽ SE DEMONSTRACE SEMELE

Vleklé spory mezi ministerstvem kultury a umělci o financování projektů živé kultury vyvrcholily 14. února demonstrací *Zachraňte kulturu 2013*. Ačkoli se ministerstvo snažilo zabránit vzpouře a v den konání demonstrace přislíbilo dorovnat částku na výši předchozího roku, nesystémové a ne-transparentní jednání tohoto úřadu nakonec umělce donutilo vyjádřit svůj nesouhlas s kulturní politikou české vlády.

Celá akce začala v 16 hodin na Maltézském náměstí před sídlem ministerstva kultury. Už deset minut před zahájením se kupily na náměstí desítky lidí s kreativními transparenty, které hlásaly např. „Ministerstvo povýšené nad kulturou“ či „Nastavili jste procesy, nastavili jsme protesty“. Přesně ve čtyři hodiny proběhl oficiální začátek demonstrace, během něhož moderátoři z hnutí *Zachraňte kulturu 2013* pozvali na pódium básníka a překladatele Ondřeje Buddeuse, na nějž byla celá akce psána. Po stručném zahájení všichni demonstranti ukázali ministerstvu symbol protestu, tedy jogurty, v nichž jako v jediných přetrvává živá kultura i přes všechny škrty ministerstva. Po vyjádření společného odporu přišlo na

řadu definování bodů, kterých chce sdružení *Zachraňte kulturu 2013* a jeho příznivci dosáhnout. Program a požadavky nastínil šéfredaktor *Tvaru* a mluvčí celé iniciativy Adam Borzič. Po jeho dynamickém a důrazném proslovu, který zastupoval nejen literární časopisy a živou kulturu, ale obrátil se i k širší veřejnosti, dorazila na improvizované pódium tanečnice, choreografka a držitelka Ceny Thálie Nataša Novotná, reprezentující tanečníky a choreografy. Z jejích slov bylo patrné znepokojení nad celou situací. Následovaly proslovy dvou představitelů výtvarného umění, kteří ukázali, že problematické financování kultury netrápí pouze Prahu, ale že ohrožuje vznik umění po celé republice. První promluvil ředitel Galerie výtvarného umění v Chebu Marcel Fišer a následně svérázně zveřejnil své obavy o budoucnost kultury Jiří Surůvka z ostravské galerie.

Pro odlehčení od proslovů a zdrcujících predikcí o konci živé kultury v Česku následovalo vystoupení zpěvačky Lenky Dusilové, ta jako jediná reprezentovala zpěváky a hudební sekci. Poté se četl otevřený dopis herců z cirkus La Putyka: situace umělců v Česku byla srovnána s ostatními evropskými státy; financování kultury je podle těchto herců u nás nedostatečné a nikdo nemůže být překvapený,

že mladí umělci utíkají do zahraničí, kde je čekají nejen vyšší dotace, ale především i přátelštější přijetí. Proslov byl zakončen performancí skokana na trampolíně, kterému ovšem trampolínu nedovezli. Po několika skocích a pokusech o salto vzad, které ve většině případů končily bolestivým pádem na dlažbu, bylo nad slunce jasné, že kultura se bez předem zajištěných prostředků dělat nedá. Předposledním bodem programu byla řeč profesorky dějin umění Mileny Bartlové, která se pokusila zrekapitulovat podmínky vzniku kultury od dob totality až po současnost a Česko zmínila jako zemi s dlouhou a originální kulturní tradicí. Profesorka Bartlová také požadovala výrazné snížení daňové sazby na knihy, časopisy a kulturní akce a zavedení nových forem podpory kultury, např. daňových asigací.

Na závěr předstoupili před demonstranty zástupci iniciativy *Zachraňte kulturu 2013*, kteří krátce před akcí jednali s ministryní Hanákovou a následně protestujícím oznámili výsledky tohoto setkání. Ministryně kultury Alena Hanáková demonstrantům zprostředkovaně sdělila, že nenavýšila rozpočet živé kultury kvůli nátlaku, ale že sama peníze kdesi z vlastní iniciativy našla, body jednání o dalších grantech vyřešeny nebyly,

ale témat pro diskusi je prý stále hodně a jsou společná umělcům i ministerstvu; na závěr ministryně vzkázala rozzlobeným umělcům, že se jí některá hesla na transparentech dotkla.

Vzhledem k časovému omezení (demonstrace byla ohlášena pouze na hodinu) se přesně v pět hodin účastníci měli spořádaně rozejít domů, nicméně silnému rozhořčení bylo ještě před odchodem potřeba ulevit – proto bylo vedle pódia přistaveno velké černé plátno, na které mohl každý vrhnout svůj jogurt, případně jej postavit před něj coby pomníček živé kultury. Tuto možnost využila poměrně velká část protestujících. Během následujících pěti minut se tak na černém plátně vytvořil velký bílo-růžový útvar, který zdobil nejen černou plochu, ale i šedou cestu pod ním. Demonstranti následně naházeli mezi keřímky a poslední zbytky živé kultury i své transparenty, pohotově přistavili také kontejner v modro-červenobílých barvách s nápisem „Kultura“ a záchodovou mísu: po hodinovém happeningu vzniklo na Maltézském náměstí abstraktní umělecké dílo, konkrétně symbolizující neschopnost ministerstva kultury vytvořit české umělecké obci náležitě podmínky i odhodlání kulturní obce přenést se přes všechna úskalí.

Barbora Janáková

POLEMIKA

ANTIDOLEŽAL

K těm, co by například na literární časopisy nedali ani korunu, se v *Reflexu* č. 7/2013 přidali i Jiří X. Doležal článkem „Proč mám sakra dotovat »živou kulturu«?“

Jeho bludy můžeme citovat či parafrázovat takto:

– „Reprezentanti »kulturní fronty« dělí psané slovo na kulturu »komerční« – a tedy populární, prázdnou a mrtvou (rozuměj to, co si na sebe vydělá) – a kulturu »živou«, noblesní, žádoucí intelektuální jev, která se sice neuživí (rozuměj nikoho nezajímá), ale kterou jsou povinni dotovat ti úspěšní.“

– „Mezi literárním a společenským časopisem není žádný rozdíl v jejich »kulturnosti« – oba jsou součástí verbální kultury. Ty společenské (velkonákladové) mají pro formování verbální kultury větší význam, protože oslovují více čtenářů.“

– Časopisy, jako je *Reflex*, jsou plné významných spisovatelů a jiných umělců (včetně J. X. Doležala samého), ale nikdy žádný z nich ani neuvažuje o tom, že by se volnou tvorbou živil. Všichni pracují v životaschopném, intelektuálním a vydělávajícím časopise, tam odevzdávají většinu tvůrčích sil a dostávají za to peníze. Volnou tvorbu dělají jako hobby, případně z ní dotují dobročinné aktivity.

– Umění se má provozovat jako koníček. Jakýkoliv jiný přístup k umění je „vražedný, narcistní a arogantní“, neboť nežitvatelškopné umění, které nikoho nezajímá, okrádá důchodce, děti z ghetta a invalidy.

Je evidentní, že J. X. Doležal svým provokativním článkem ukázal docela slušnou dávku novinářské idiocie, se kterou sice hovoří o věcech, jimž nerozumí, ale o to je suverénnější („[...] neboť ve světě médií a časopisů zvláště se po pětadvaceti letech trochu orientuji.“).

Začnu od konce, aniž bych opakoval to, co jsem o tématu podpory živé kultury již napsal v třetím čísle *Tvaru*. Pan Doležal se patrně domnívá, že literární časopisy jsou strukturně podobné *Reflexu*. Chtěl bych ho ale ujistit, že pro těch pár lidí, co v nich pracují a tisknou, nejsou zdrojem bohatství, ale právě koníčkem, který je neuživí. Jejich platy jsou takové, že každý z nich si musí (při)vydělávat jinde. Jde tedy u nich o jakousi dobročinnou aktivitu, udržující při životě jistou kulturní menšinu, která zase v této společnosti udržuje při životě představu náročnější literatury. Grants, za něž se nyní bojuje, jsou tedy cosi jako anesteziologický kyslík poslední záchrany. Odebrat jej znamená zabít.

Nemyslím si ovšem, že by lidé bojující za živou kulturu (termín »reprezentanti »kulturní fronty« si Doležal vypůjčil od bolševických politruků) povýšeně dělili kulturu a umění na komerční a nekomerční. Já osobně patřím k těm, kteří si uvědomují, že ke kulturnímu životu společnosti neoddelitelně patří kultura v její široké škále, neboť to odpovídá širokému okruhu adresátů. Mluvím-li o škále, chápu kulturu nikoli jen jako bipolární opozici, nýbrž jako spektrum rozmanitých přístupů, pozic, názorů, ale i jako různou míru komerčnosti,

populárnosti a nezávislosti. Některé typy umění se užíví, některé dokonce velmi dobře, a jiné zase ne. Dějiny umění ovšem ukazují, že komerční úspěšnost je ve vztahu k umělecké kvalitě a její společenské hodnotě nepoužitelným kritériem.

Důvod, proč se v posledních týdnech mediálně trošičku zviditelnila kulturní menšina preferující relativně experimentální a recepčně náročné typy umění – čili to umění, které si naprosto logicky není schopno na sebe vydělávat –, tkví v tom, že lidé řídící tuto zemi chtějí tuto širokou škálu redukovat. Jsou totiž stejně tak jako pan Doležal přesvědčeni, že právo na život má jen to, co si na sebe »vydělá«, a chtějí tedy tuto kulturní menšinu zrušit.

Nedivím se, že pro pana Doležala jsou jisté formy umění zbytečné. Jen nevím, proč nepřipustí, že by mohly zajímat někoho jiného, kdo má jiné kulturní preference. Schopnost vnímat náročnější umělecké výpovědi je jedním ze znaků národní vzdělanosti. Stát by měl usilovat o její zvyšování, nikoli o redukci na úroveň, jež bude přijatelná i pro pana Doležala.

Mezi literárními a společenskými časopisy patrně není rozdíl, pokud jde o kulturnost. Je ale mezi nimi zásadní rozdíl v tom, kterou část české kultury »spravují«. Nemám zájem snižovat práci redaktorů *Reflexu* a považuji za zajímavé, kolik umělců pan Doležal potká cestou na záchod – ale kolik českých básníků a prozaiků na stránkách tohoto časopisu v posledních letech debutovalo? A jak velký a fundovaný prostor je ve všech našich společenských časo-

pisech a denících dohromady věnován recenzím a diskusím o literatuře? Má tedy poezie a literatura, která si na sebe »nevýdělá«, vůbec právo na existenci?

Když už je Doležal tak radikální ve vztahu k literárním časopisům, měl by být důsledný a trvat na likvidaci všech dotací na kulturu vůbec. Neboť naše děti, naši důchodci a naši invalidi jsou okrádáni také mnohými filmy, divadelními představeními, koncerty, galerijními a muzeálními prezentacemi atd. To všechno se – jakžtakž – dotuje, a přitom řešení je jednoduché: nedávejme nikomu nic. Alespoň se nám uvolní spousta peněz a také spousta krásných budov pro aktivity, které budou výdělečné. Nevím, jestli to našim dětem a našim důchodcům pomůže, ale duševních invalidů v této zemi přibude natolik, že se sama stane sociálně (ale i ekonomicky) invalidní. Bude jí totiž něco hodně důležitého, byť na první pohled neviditelného, chybět. Státy vznikly právě proto, aby podporovaly to, co nemůže existovat jinak.

Pan redaktor Doležal se má za významného muže. Pravidelně totiž píše do časopisu, který jej užíví. Za pár let však po jeho člancích ani pes neštěkne.

Jsem si ale jist, že za pár let Češi budou číst verše a prózy některých našich současníků – tedy alespoň za podmínky, že vůbec vzniknou. Tedy za podmínky, že se díky Doležalům a všem obdobně uvažujícím géniům nepodaří snížit dotace na živou kulturu na úroveň, která prostor pro literární život omezí pod kritickou hranici.

Pavel Janoušek

se studem v očích se doprošujeme

Po návrhu dramatického snížení státní podpory živému profesionálnímu umění vznikla iniciativa *Zachraňte kulturu 2013*, jejímž cílem je upozornit na dlouhodobě neúnosnou kulturní politiku státu. Vybraným členům této iniciativy jsme položili následující otázky:

1. Jak by podle vás měla fungovat kulturní politika státu?
2. Jak vidíte budoucnost svého časopisu s ohledem na současný vývoj?
3. Může tato krize přinést české kultuře něco pozitivního?

Odpovídá Karel Král, šéfredaktor časopisu *Svět a divadlo*:

1. Stát by měl konečně opustit tu komunisticko-klausovskou představu, že kultura je nadstavba, kterou si může dovolit, jen když má na rozhazování. Smysl kultury je – zjednodušeně řečeno – v tom, že z bestii dělá lidi. Vede k empatii. Bohužel, ve světě politiky mají nemalé slovo bestie, čímž míním osoby chytivé kořisti (bohatství a moci). Je třeba, aby o penězích nerozhodovali nebezpeční a kultuře pramálo rozumějící politici, nýbrž na politické situaci nezávislá, odborná grémia. A jestli politici nemlátí prázdnu slámu a opravdu chtějí, aby sami občané mohli rozhodovat o svých penězích, tak ať umožní i daňové asigance.

2. Kdybych nevěřil, že to dobře dopadne, tak bych dělat časopis vůbec nemohl. *Svět a divadlo* už má na kontě 23 ročníků, grantovými komisari je hodnocen vysoko, takže doufám... Vývoj ovšem hezký není. Jde to, tak říkajíc, od desíti k pěti. Každý rok dává ministerstvo kultury na granty méně. Přitom je to jediná adresa, kde může odborný divadelní časopis dosáhnout na veřejné prostředky. Naše existence je stále napínavější. O grantech se rozhoduje pozdě a udílejí se, jak kdyby rok neměl 12, ale stěží 9 měsíců. Za celou dobu od „sametové revoluce“ nenašel stát způsob, jak by mohl kulturu financovat se solidnější perspektivou. Čímž míním s předstihem udílené, víceleté granty. Nebo to „umí“ jen v některých oblastech.

3. Ano. Může lidi, kteří se zabývají kulturovou, spojit při prosazování společných zájmů. Tím myslím vytvoření a dodržování výše zmíněných pravidel kulturní politiky. Bohužel však dosud vždy převážily zájmy skupinové a osobní. Což se politikům líbí. Ve společnosti rozdělené partikulárními zájmy lze snadno jedny proti druhým postvat. Návod je infantilní, ale účinný: „*Tomu dala, tomu víc, tomu málo, tomu nic.*“

Odpovídá František Dryje, šéfredaktor revue *Analogon*:

1. Aby mohla fungovat, musí existovat. To je krucifální problém. A samozřejmě otázka politických priorit. A zde se, bohužel, aktuálně převládající vražedný neoliberální koncept, který má ignorantství a destrukci vůči neziskovému veřejnému sektoru zakódovaný v genech, a koncept socialistický – made in ČR speciál – téměř neliší. Stačí nahlédnout do volebních programů dominantních stran. Někdo by musel klíčovým politikům vysvětlit jejich, tj. bazálně dvojkovou technokratickou řečí, že kultura není zbytečný statek, že tvoří a rozvíjí páteř společnosti, jež bývá dost anachronicky a kýčovitě vzývána jako tzv. národní identita. Pro mě jde spíše o diverzifikovaný konglomerát funkcí sebereflexe a kvalit života, patří tedy mezi klasifikační parametry celkové, tedy nejen životní úrovně obyvatel. Jsou země, kde jakés takés hodnotové a nad-hodnotové povědomí v tomto smyslu mají – Česká republika k nim nepatří. To však neznamená, že nikdo neví, jak na to, že funkční model kulturní politiky státu je v naší zemi tabula rasa. Existuje platný, sice poněkud ideologicky zatížený, leč tak jak tak zcela nefunkční a samým zpracovatelem ignorovaný dokument MK ČR *Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013*. A samozřejmě opoziční, spíše mimoparlamentní strany – nejpropracovanější Strana zelených – regulérní a v zahraničí poučenou programovou invencí a kulturo-povznášející rétorikou nešetří. Nic je to nestojí a mohou si to

dovolit, neb dostanou-li se vůbec do Parlamentu, potažmo do vlády, můžou se vsadit, že z této části programu neprosadí zloha nic. Dokonce k našemu úžasu (zejména při pohledu do tváře a dikce akutně stínujícího Vítězslava Jandáka) i hegemon levice, tedy ČSSD, disponuje velmi propracovanou představou (daňové asigance, grantová politika, podpora lokální kultury, generace nadnárodní identity atd.) kulturní politiky – ve svém „střednědobém programu“. Avšak v rozhodujícím, tedy v jakžtakž zavazujícím volebním programu (2010) z něho nenačteme ani slovo. Proč asi? Nu, proto, že toto téma nepatří mezi ona *cool* politicky atraktivní. Těmi jsou ekonomika anebo represe, přímý či zprostředkovaný přístup k redistribuci jakkoli (legálně, pololegálně, nelegálně) akumulovaného kapitálu. Potažmo ke zdrojům korupce, tunelování (okouzlující a nedoceněný český vynález), k mocensko-ekonomickým aliancím. Kolibříci, Buštěhradi, komtesy tunely Blanky, vstanou noví ábéláci. Malý či lepší Kocourek Besser. Dlouhý kontra Hrdlička. Atd. Ajv. Takže začarovaný strašidelný kruh. Kam se dere Nosferatu...

2. Nevím, nevím. Smysluplná, diverzifikovaná a kreativní, tj. stimulační varianta kulturní politiky, zdá se, nehrozí – ekonomická recese se bude prohlubovat, takže nestoudné demagogické argumenty třeba i socialistických Kalousků s lidskou tváří ze stolu nespadnou. Každý rok jsme na pokraji kandidátů existence – střídavě přepínáme na samizdatový režim, jež máme – na rozdíl od mnoha jiných současných projektantů – v krvi ještě z komoušských časů. To jest: neplatíme autorské honoráře, snižujeme honoráře překladatelům, rušíme redakční místnosti, redakční práci děláme téměř nebo zcela zadarmo. Doprošujeme se se studem v očích a se studeným potem smáčenými dlaněmi pár movitějších či náhodně zbohatnuvších přátel, aby nám přispěli na tiskárnu. Minimalizujeme rozsah na úkor obsahu. No a tak dál. A pak se po tom všem ještě bičujeme a modlíme v koutě, by milostivý Pánbůh flexibilní a zčerstva rotující členy grantových komisí při zdravém rozumu zachovali ráčil. Není to sranda.

3. Surrealisté vždy stavěli možné proti skutečnému. To není klíšé. Jak se říká, o problému se začalo mluvit, jako už tolikrát o čemkoli, takže iluze věru nejsou na místě. To věděl už Balzac. Někdejší dlouhosloužící premiér komunistických vlád Lubomír Štrougal prý v krizových chvílích (například při celoplošném zdražení piva apod.) vždy opakoval takovou mantru: „Jen aby se nenasrali dělníci!“ Nevím, jaké zaklínadlo užívá takový po-volný radikál vylezlý z konzervy jménem Petr Nečas nebo politický kápo příslušného ministerstva „kultury“, čtyřnohý kulhavý bůh Janus Kalousek-Schwarzenberg, ale nic pozitivního od nich neočekávám. A taky netuším, kdo se dřív nasere, zda dělníci – když už nebude co do huby, všechny TV stanice zruší vysílání, přestane se hrát liga a Jágr emigruje do Spojených emirátů – nebo zbytečná nepracující inteligence, co se fláká po kavárnách a matlá pomocí jogurtů své zvrhlé umění. A co a kdo dřív z toho pojde? Obávám se nejlepšího!

Odpovídá Silvie Šeborová, šéfredaktorka serveru o výtvarném umění *artalk.cz*:

1. Mělo by být jasně deklarované, co si stát pod pojmem kulturní politika představuje, měl by být znám jasný koncept, podle kterého by se mělo ministerstvo kultury řídit.

Pokud stát živou kulturu nechce či pokud chce investice do ní snižovat, ať to předem jasně deklaruje a zdůvodní. Problém kulturní politiky se však netýká jen „živé kultury“, ale třeba i příspěvkových organizací. Na místa ředitelů by měli být v transparentních řízeních vybíráni kvalitní uchazeči, kteří na jedné straně budou vědět, co od nich ministerstvo očekává, a na druhé straně budou mít volnou ruku k realizaci svých plánů. Navíc by zástupci příspěvkových organizací a organizátoři projektů žádajících o granty neměli mít pocit, že jsou psi na smetišti přetahující se o ohryzané kosti, které jim někdo hodí jako zbytky ze státního rozpočtu.

2. V této chvíli dobře, ale upřímně přiznávám, že kdybychom od Ministerstva kultury ČR nezískali žádnou dotaci nejen v tomto, ale i v následujícím roce, je vysoce pravděpodobné, že by to na fungování *Artalku* mělo zásadní vliv.

3. Byla bych velmi ráda, kdyby se podařilo veřejnosti vysvětlit, v čem jsou nejen kulturní časopisy, ale i další projekty žádající o granty MK pro společnost důležité. Jak ale vyplývá z komentářů na sociálních sítích, je to pravděpodobně nereálné. Za nebetičně drzou levicovou kulturní frontu, která nejdřív volila Schwarzenberga a o pár týdnů později od jeho neschopné ministryně požaduje nesmyslnou sumu peněz, kterou by každý běžný daňový poplatník byl schopen investovat mnohem účelněji, považují totiž iniciativu *Zachraňte kulturu 2013* nejen rozhovory diskutující na Facebooku, ale i redaktori seriálních médií. Narážím tím například na článek Jiřího X. Doležala v *Reflexu*: pokud si pan Doležal opravdu myslí, že lze srovnávat společenský časopis s časopisem literárním, nedohlédne dál než na (v textu zmiňovaný) vlastní záchod. *Reflex* jako společenský časopis se sice užívá sám, ale i například komerčně velmi úspěšně Městské divadlo Brno, které má v repertoáru muzikálovou komedii *Zorro* či divadelní zpracování *Čarodějek z Eastwicku*, se neobejde bez více než stomilionového příspěvku od Magistrátu města Brna, jehož je příspěvkovou organizací. Na druhé straně si myslím, že když nějaký časopis nedostane od ministerstva kultury požadovanou částku, protože nezíská od grantové komise dostatečný počet bodů, a nepodaří se mu peníze sehnat jinak, je v pořádku, pokud začne uvažovat o transformaci, změně periodicity, přechodu do webové podoby a v krajním případě i o zániku.

Odpovídá Palo Fabuš, šéfredaktor časopisu *Umělec*:

1. Jako starostlivý homosexuální otec, který ví, že jediný způsob, jakým si kdy mohl získat a zachovat svůj vliv na kultivaci, je dostatek vítězství na jiných frontách, takže si může dovolit i mrhání v podobě osobní prohry – vím totiž, co vzhledem k ostatním svým starostem jako prohra vnímá.

2. Jako cikáni. Ze dne na den.

3. Ano. Že přibude těch, které znechutí opakované žebrání a jako jedinou možnost připustí žádat mnohem víc.

Odpovídá Terezie Pokorná, šéfredaktorka časopisu a nakladatelství *Revolver Revue*

1. Kulturní politika státu, která má kultuře prospívat, a nikoli škodit (manipulovat ji, ovládat a nebo „jen“ zanedbávat), by měla kompetentně, transparentně a s jasnou vizí sebevědomě a zároveň citlivě pro-

sazovat zájmy kulturních hodnot i zájmy na těchto kulturních hodnotách (do nichž se mj. vyplatí investovat) – a to v lokálním rámci i směrem za jeho hranice. Potíž ale není v tom, že by bylo v Čechách roku 2013 třeba začít s pátráním po odpovědích na vaši otázku. V teoretické rovině byly i u nás už nejednou pojednány (a to dokonce i v některých vládních dokumentech posledních dvaceti let), v historii lidské civilizace pak v praxi bezpočtukrát prověřovány, z čehož lze čerpat vydatnou inspiraci a poučení stejně jako ze soudobých zahraničních zkušeností. Potíž je v tom, že stát, ve kterém žijeme, se sice zodpovědnosti za kulturní politiku nikdy výslovně nezřekl, ale zároveň se jí ještě nikdy nezačal opravdu vážně a dlouhodobě zabývat.

2. Jistá výhoda *Revolver Revue* je ve zkušenostech, daných nejen nepřetržitou existencí už víc než čtvrt století, ale i tradicí založenou v samizdatovém vydavatelství. Ta znamená mimo jiné vůli a schopnost pracovat navzdory ztíženým podmínkám, ať už měly podobu dřívější cenzury a hrozby politických perzekucí, nebo jsou to překážky z polistopadových dekád. Zkušenost ze samizdatového a undergroundového „podnikání“ znamená taky otužilost a nevybíravost v představě o tom, co obnáší vydávat časopis a knihy preferující péči o rozvoj kulturních hodnot před prvoplánově komerčním nebo jiným kalkulem: *RR* nikdy nedělali lidé, kteří by se mohli soustředit pouze na vykonávání kvalifikované redakční profese, vždycky to znamenalo i spoustu další, často čistě fyzické práce (k výbavě redaktora *RR* dodnes patří třeba rudl k vykládce nových publikací, šéfredaktorka se neostýchá postavit za prodejní pult s *RR* tituly atd.). O finančních a zaměstnaneckých podmínkách, byly-li vůbec nějaké, ani nemluví. Stejně tak k tradici *RR* od počátku přirozeně patří odvaha nebo ochota k veřejnému angažmá, aktivity namířené proti komunistické totalitě jen vystřídal méně nebezpečné, ale o to možná úmornější souboje např. s nefungující kulturní politikou. Ráda bych tudíž odpověděla okřídleným „co tě nezabije, to tě posílí“, ale tak jednoduché to zas není. Jednak v tuto chvíli ani já pořád ještě nevím, jestli, resp. v jaké míře se *RR* i letos nakonec přece jen podaří získat prostředky na další existenci, a jednak tak dlouhodobý boj se ztíženými podmínkami nejen posiluje, ale i vyčerpává. Budoucnost *RR* není podmíněna jen tím, jestli nakonec zase jen „přežije“ – podstatné je, jestli se jí nadále bude dařit existovat tak, aby lidé za ni zodpovědní mohli pracovat v důstojnějších podmínkách a především aby nemuseli slevovat z představ o tom, jak má vypadat kvalitní kulturní časopis a dobré knihy a vše další, co s nimi souvisí. Pars pro toto: ani kultura jako celek by přece v Čechách neměla s vypětím sil jen živořit v pozici jakéhosi v lepším případě trpěného „chudého příbuzného“, která kromě jiného dost nepříjemně připomíná roli, již kultuře coby zbytečné a závislé tzv. nadstavbě přisuzoval marxismus-lenismus.

3. To, co dnes zažíváme, je zřejmě projevem krize už chronické – není to v posledních víc než dvaceti letech zdaleka poprvé, kdy tolika subjektům a projektům tzv. živé kultury hrozí vinnou zdejší nejasněnou kulturní politiky zánik (příčemž leckteré už zaniknout musely). I letošní záchranné aktivity jen navazují na dřívější dlouhodobé iniciativy (*Za Česko kulturní ad.*). Žádnou novinkou ovšem není ani to, že krize bývají také počátkem obratu k lepšímu. V ten ale nestačí jen doufat, zřejmě pro něj budeme muset něco nadále i dělat – byť by se asi většina z nás už poměrně nutně potřebovala soustředěně věnovat své vlastní práci v oblasti kultury, má-li k něčemu vypadat. Politici tu ale dosud, šlo-li o kulturu, povytce jen šustili papíry, případně se chlubil jejími úspěchy, pokud rovnou není mimo dosah jejich rozlišovacích schopností, a masmédiá téma zajímá, jen když

jde skutečně už o holou existenci, a i pak většinou jen povrchně, jako třeba v případě nějaké jiné havárie, kterou se hodí zaplnit zpravodajství. Čím víc lidí, kteří se považují za kulturní, pochopí, že jistá míra zodpovědnosti za budoucnost kultury v Čechách je i na nich, tím líp.

Odpovídá Yvona Kreuzmannová, zakladatelka a ředitelka festivalu Tanec Praha:

1. Proaktivně. Tzn. že by se neměly psát „do šuplíku“ rozsáhlé strategické materiály (jakkoli i třeba dobře formulované), ale ministerstvo by mělo být hybatelem a realizátorem systémových změn, které vždy projdou otevřenou diskusí s odborníky z praxe. Důvěra mezi politiky a odborníky je základem participativní demokracie, lepší model asi dosud nikdo nevymyslel. Ale takový dialog už nejméně pět let naše ministerstvo kultury nevede. Fundované vedení MK by mělo hrát zásadní metodickou roli i pro kraje a obce, mělo by jim poskytovat argumenty i „manuál“ nebo alespoň příklady dobré praxe, tak aby principy vícezdrojového financování veřejně prospěšných služeb v kultuře byly každému zřejmé.

2. Kdybych brala ohledy na vývoj dotací na živé umění, festival *Tanec Praha* by tu už dávno nebyl. Každoročně jdeme do obrovského rizika, nejednou končíme v deficitu, poslední roky opakovaně. Světové špičky nemohou čekat do jara, jestli na ně máme peníze... S ohledem na 25. výročí festivalu je to nedůstojné, ale nikoho to moc nezajímá. Současný tanec je u nás menšinový žánr a je hluboce podfinancován jako celek. Pozoruji za ta léta, že je pod rozlišovací schopnost politiků vnímat, že na rozdíl od jiných oblastí umění ta naše nemá vůbec žádné institucionální zázemí, a tedy že se může rozvíjet nebo aspoň přežívat pouze a jenom díky grantovým řízením státu, obcí a krajů.

3. Každá krize má své příčiny, a pokud se je podaří dobře a společně definovat, dá se jí napříště předejít. Povede-li se zahájit konstruktivní dialog osobností z praxe s ministerstvem, je to první důležitý krok, ale jde o „běh na dlouhou trať“. Obávám se, že neziskovkám brzy dojdou síly – nemohou suplovat roli ministerstva, nemohou dělat práci za něj. A té práce se musí udělat strašně moc. Uvidíme, kam se pohnou první jednání, ke kterým už MK otevřelo dveře, ale nemůžeme donekonečna fungovat na dobrovolnické bázi.

Odpovídá Vratislav Kadlec, šéfredaktor měsíčníku pro světovou literaturu Plav:

1. Kulturní politika státu by měla především existovat – a nemám teď na mysli existenci jakési koncepce zapomenuté v jednom ze spodních šuplíků kteréhosi ministerického úředníka. Pokud bude vůbec existovat, pak by měla být transparentní, založená na názoru odborníků, měla by mít jasnou a dlouhodobou vizi – samé prosté a banální věci, které však bohužel nejsou vždy samozřejmé.

Krom toho je tu ovšem jedna velmi důležitá věc, která se týká spíš obecného, celospolečenského vnímání kultury – nejde o nijak originální myšlenku, ale nejspíš je potřeba ji stále opakovat: stát by měl kulturu chápat nejen jako prostředek ke zvýšení rozličných ekonomických ukazatelů, ale především – a snad to nevyzní moc pateticky – jako jeden z nejvládnějších smyslů existence lidské společnosti, a sice jako prostředek ke kultivaci lidského ducha. Když se vrátím k té jogurtové metafoře z nedávné demonstrace: stačí troška živé kultury a může změnit, zkultivovat celou láhev mléka. Politici dnes hledí především na to, kolik toho mléka je, jaká je dojivost a jak rok od roku roste, případně kde na mléce ušetřit, když už nám dojivost neroste – ale když se vykašleme na tu jednu mrňavou lžičku, tak budeme mít pořád jenom

mléko a jogurt, tedy kultivovaná společnost, se z něj nikdy nestane.

2. Existence *Plavu* byla velmi vratká a nejistá již v minulém roce a stejně vratká a nejistá zřejmě zůstane i v optimističtější variantě současného vývoje. Mám-li být upřímný, ve chvílích pochybností si říkám, zda by nebylo definitivní vyschnutí grantového kohoutku pro redakci, která momen-

foto Helena Račková

álně funguje na dobrovolnické bázi a jejíž nadšení se časem zákonitě vyčerpává, spíš vysvobozením. Ve světlejších chvílích mám naopak pocit, že zbytky onoho nadšení se časem jistě dosytí novou krví a *Plav* v té či oné podobě přetrvá bez ohledu na rozmary ministerstva kultury. A jestli nepřetrvá, nemám dojem, že právě zánik *Plavu* by byl nějakou smrtelnou ranou české kultuře, a lidé, kteří se na jeho vzniku podílejí, by jistě své schopnosti a energii napřeli jinam – ale pokud by zde existovala koncepční kulturní a grantová politika, jejich práce by jistě byla radostnější, pochybností o ní by bylo méně a lepší by byl i její výsledek.

3. Pozitivní je už to, že se v aktuálních iniciativách setkávají a poznávají lidé z různých oblastí kultury, kteří se jinak bohužel často pohybují v poměrně uzavřených ghettech. Vždyť mnohdy o sobě moc nevědí ani lidé sdružení například kolem jednotlivých literárních časopisů – natožpak literáti o tanečnicích a tanečnici o fotografech. Svým způsobem je myslím cenná i smršť negativních reakcí ze strany širší veřejnosti – vede mne k tomu, že si sám ujasňuji argumenty a názor na to, co pro mne živá kultura vlastně znamená. Pokud by tedy současná situace pomohla tomu, že lidé z jednotlivých oblastí živé kultury mezi sebou budou víc komunikovat, že si ujasníme své postavení a smysl svého konání a s jasnějším názorem a otevřeněji se postavíme i k těm, kdo nejsou pravidelnými čtenáři *Plavu*, *A2* či *Tvaru*, takže si lidé pod pojmem intelektuální časopis nepředstaví jen týdeník *Reflex*, bude to určitě ku prospěchu věci. Jestliže se toto ujasňování, reflexe a vzájemná komunikace navíc dlouhodobě projeví i v politice ministerstva kultury a státu, budu příjemně překvapen.

Odpovídá Martin Valášek, šéfredaktor revue Souvislosti:

1. Jak stručně odpovědět na ušlechtilou otázku, kterou by klidně mohlo vrcholit závěrečné slyšení při veřejném konkurzu na ministra kultury? Kulturní politika státu by měla být především KONCEPČNÍ. Ministerstvo kultury, prodloužená ruka státu ve správě věcí kulturních, by mělo být schopno kdykoli srozumitelně odpovědět na tři známé otázky: „Kdo jsme?“, „Odkud přicházíme?“, „Kam směřujeme?“, ve kterých je ukryto celé sebe-uvědomění si vlastní (kulturní) cesty. S naprostou absencí nějaké dlouhodobější koncepce se bohužel setká-

váme na všech ministerstvech – viz například vyzbrojování armády tu Pandury, jindy Gripeny, ondy Dingy, před lety chtěla betonářská lobby dokonce renovovat sedmdesát let staré pohraniční bunkry. Vzpomínáte? Nebo na školství – všechny ty internety do škol, rámcové vzdělávací programy, dvacet let připravované státní maturity atd. atp. Bude-li znát ministerstvo kultury odpověď

osobnosti, které svému rezortu rozumí, které mají pevný názor, jež dokáží prosazovat mezi svými stranickými kolegy. A v neposlední řadě je také nutné poněkud „přenasadit procesy“ na samotném ministerstvu, jevícím se jako moloch, který je schopný uživit jen sám sebe a v jehož útrobách je mimo jiné kvůli fluktuaci úředníků neskutečný nepořádek.

na tři zmíněné otázky, stačí pak jednoduše „nastavit procesy“ a určit, jak každoročně zacházet s oním jedním procentem na kulturu, jež jednou rok co rok poplyne ze státního rozpočtu. Když bude pevně stanoveno, že tolik a tolik procent z rozpočtu ministerstva půjde na provoz samotného úřadu, tolik na příspěvkové organizace a tolik na živou kulturu, nemůže nastat téměř každoroční chaos a handlování, jež vyhovují všem těm partajníkům, vyžírům, leštilíkům a podržtaškům, kteří jsou na státní instituce obvykle přísáti.

2. Vzhledem ke každoroční grantové loterii nelze plánovat dopředu. Žijeme už dlouhý čas z roku na rok. A doufáme, že se grantová politika přece jen „zkonceptní“ a *Souvislosti* budou moci dále vycházet. Leckde a leckým diskutovaná možnost přechodu na elektronickou podobu je z mnoha důvodů jen zpomalená cesta k zániku. E-verze může být doplňkem, nikoli však řešením.

3. Věřím, či spíše rád bych věřil, že tato krize (kolikátá už?!), může nastartovat věcnou diskusi mezi zástupci tzv. živé kultury a ministerstvem kultury. Ostatně hodně práce už na této liše vykonalo v nedávných letech *Za Česko kulturní* a zdá se, že dveře na Maltézském náměstí 1 jsou nepatrně pootevřené.

Odpovídá Karel Kouba, šéfredaktor kulturního čtrnáctideníku A2:

1. Aby mohla kulturní politika státu fungovat, musí předně nějaká kulturní politika být. A pokud nějaká kulturní politika je, mělo by se její koncepcí ministerstvo opravdu řídit. Od roku 2007 má ministerstvo kultury k dispozici poměrně kvalitní materiál nazvaný *Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013*, tedy dobře zformulovanou koncepcí kulturní politiky. Praxe posledních let má ale k obsahu tohoto dokumentu velmi daleko.

K účinné realizaci kulturní politiky nelze dojít jinak než systémovou změnou. Jak ukazují zkušenosti s ministry kultury napříč politickým spektrem, nelze příliš doufat ve výměnu vlád ani ministrů. Je především nutné přestat chápat MK jako teplé místo, jímž se zacpou ústa menším koaličním stranám. Jednotlivé politické strany by jednak měly mít vlastní koncepci kulturní politiky, kterou konzultovaly s odborníky, a ze svých řad by měly na pozici ministra kultury nominovat důvěryhodné

Strany by měly začít chápat kulturu a obzvláště živé umění jako velmi důležité politické téma, jehož prostřednictvím můžou voliče nejen získat, ale také uvědoměle voliče vychovávat (zde připomeňme politický potenciál kulturní obce, který se v poněkud pervertované, ale o to výraznější podobě projevil i v nedávných prezidentských volbách).

Vše nasvědčuje tomu, že pokud tato nezbytná změna nastane, bude dlouhá a bolestivá. Stejnou měrou k ní musí přispět nejen politici, ale právě také kulturní pracovníci, umělci i aktivní příjemci umění.

2. Pokud by měla situace na MK pokračovat stejným způsobem, tak bychom – podobně jako většina ostatních časopisů i dalších kulturních institucí – nepřežili. Každoroční ukrajování příspěvků, vytváření nátlaku na kulturní obec a boj o holou existenci kulturu paralyzuje, nutí ji zabývat se problémy, které by mělo řešit ministerstvo, a samozřejmě má také podstatný vliv na kvalitu jejího provozu. Jako fanzin se sice časopis zřejmě udržet může, ale tuhle nouzovou variantu si nikdo z nás prostě nesmí připustit.

3. Jakkoliv bychom se do podobné situace neměli dostávat a už vůbec by se neměla opakovat v dvouletých cyklech, jak se tomu děje v poslední době, tak z pohledu zevnitř zde nepochybná pozitiva jsou. Úředníkům ministerstva kultury se totiž podařilo pozoruhodně sjednotit jinak poměrně rozhádanou a do svých oborů uzavřenou kulturní obec. Je samozřejmě otázka, jak dlouho tato soudržnost potrvá a zda nebude trvat opět jen do té chvíle, kdy se podaří navýšit rozpočet na minimální úroveň, při níž jsou jednotlivé subjekty schopné přežít. Z aktivit, které nyní iniciativa *Zachraňte kulturu 2013* vyvíjí, ale plyne jistá naděje, že vzniká dlouhodobější platforma, jež svou činnost nebude omezovat jen na okamžiky, kdy bude ohrožena samotná existence živé kultury.

A s tím souvisí druhý výrazný klad: bezprostřední konfrontace se „špinavou“ politickou praxí, již se kulturní pracovníci v dobách míru vyhýbají jako čert kříži, což je ale s ohledem na aktuální společensko-politickou situaci velmi krátkozraké a neudržitelné. Snad si konečně začneme uvědomovat, že kultura je politikum a jinak než soustavným nátlakem na nejvyšší politická místa zde vhodné prostředí pro rozvoj živého umění nedocílíme.

z angažovaných básní františka dryjeho

Ovenka

Tam za lesem
na louce uprostřed nádherné sídelní kaše
pase se Ovenka
tiše a skromně, plaše
duhově nesmělá
pevná však v kramflecích
je solí země zmitané vichrem pochyb
Ovenka, kterou milují
všichni ji milují, ach, všichni do *jedného*
i hráči softbalu, a to už je co říct
jest ona symbolem, orlicí zeměplazů
obětím beránkem, krvavým kindžálem
Ovenka nám vším se podobá
národe, ROUDO HRODNÁ!
u ní se shromáždí, vzepři ji pocelem
Ovenka našich předků a skvostných
zadků našich
všech našich věrně rozkopaných práv
klenot tvé koruny, ba koruna již sama
Ovenka planoucí, plamenná, pošahaná
nám zahynouti nedá
ba ani zalknouti
až kohout promluví
stát při nás bude pevně
kol ní se semkněme!
jí lopuch žněme chvatem
je prutem svatým v nás
Ovenka jinotajná
v ní síla hooligans
v ní píseň vaculíka
(ach, *horror vaculik*
horroris causa klatý!)
zástupy zpěvnatých valí se kamenem
tu kníže úsměvem na bok se obrací
KNÍŽE MÁ K LIDU BLÍŽE¹
ach, KNÍŽE DOBŘE LÍŽE
Ovenku objímá, a živí život snu
potí se, Mápotíže
ach, kníže dobře ví, že

Ovenka lanýž chudiny

Ovenka bůh
a hroznýš jediný
před vlkem panterem jantrou nás ochrání
před psychopatem lúzy
ach kníže kaní, že
ach, kníže...

ZPEKLAHRŮZY!

Zdvihnout Zemandle

Teď zlobr gargantua přichází
blíží se krokem vratkým, dionýským
ztěžklá je noha, potácí se, padá
a v křeslo kávy pávem usedá

V kalhotách reformních
obžerné mydlí schody
dranzírák v pravici třímá
předsedu vlády mé, nečestné, na kusy
krájí ruče
zrádce a zplozence kupředu! levou! zas
na chleba namázne a chrupem zkaženým
uhryzne sousta dvě
zmýlená neplatí
vymačká štávičku z úhledných kostýmů
jež v dětském koutku uchvátil a zprznil
a strašná ústa krvavým chlístem svlaží

(Ach, karolínó, paní útlá
zahodte přece vychcanou už tašku
křivě ji strejdům, křivě držíte
vratte se na svá batolecí hřiště
nasupte v čele bábovek, a trapem!)

Ach, ano, jsou to lži, podvody
podpásovky
správně to říkala ta pani po pás od dolů
němec a sudeťák teď v šiku zpuchřelém
šturmuji vysehrad!
že prý se posral posselt²
a že to pravda není

posral se nákej jinej, blbej rakušák
zachvátí-li tě, zahyneš, ach, vole
na to se napijem!
když lukojl, tak do huby!
likérka drak nám vlije do žil sílu
dští gargantua oheň, kouř a... čmíru!

Ach, ano! – totiž... NE!
vždyť to je POLITIKA!
to účel, milé děti malé, maličké
to účel svítí prostředky
prostředky světi účel
až usvěceny budou k smrti
snad víc než celej jezovita kardinál
než papež bordžija, co chodí televizi
nahej a šuká baby jako zjednaney
že chlap se nestydí
nohy mu líže makjaveli
a hrdé, rovné bohu, kníže erbovní
jež službu VLASTI dědičným lénem
vzalo?
pokryto boláky šípkové růženky
na práci podlou krutého správce nejme
takovej brejlatej, prej chemik původem
zle astigmatický má zrak
facka mu kouká z každého voka jinam
jen počkej, zající!
prostředník už se chámem topoří
do sítě investigativní žene tě, honí
autobus
zlotilý agent studentů
...nějakej kotěnočkin³

A tak se, milé děti, ptejte, umřela
pošla ptáčátka na zástipcích?
Kdo světit bude účel?
Kdo jiný, nežli samy prostředky!
říhne si gargantua
ba, hlalol mohutný od jeho zádě zazní!
nekrásný narcis-lidožrout
mandle vám zdvihne, zlověstní vy ptáci!

Špinavý zlobr na špinavou práci!

Kocovina

Buď pozdravena stará kocovino!
zrozena z krutých miasmát⁴ vší
hodnověrné blbosti
z obočí planoucích dalekým horizontem
z květů zla zloucího jsi vypadla jak cukrář
ach, kocovino supa mrchožrouta
který se při vzpomínce na dětství tak pýří
a usmívá se přitrouble
svou první mrtvolu zahlédl koutkem
maminčina oka
sotva se z hnízda vypravil na její první
pohřeb

ach, kocovino kšeftu podlého
tvé jméno budiž právník-zahnisák!
soukromej exekutor, kterej celou stovku
tisíc
zkurvenejch korun, těmadle rukama
korun českých
vyrazil z katky, mojí kamarádky
že někdy kolem roku 97 jela tramvají
načerno
a všichni to vědí
ty hajzlové to vědí!
srát hlavou mohou budou dál
a nezdechnou!

pozdravuji tě, stará kocovino!
v tvých útrobách jsem příliš dlouho tvrdl
měkl, ba smutněl, a zakalil si ocel
modrýho zelenýho ptáka Ubu
poručík Dub šturmuje na vola
co můžeš, urvi!
co nemůžeš, jeb!
ach, kocovino postindustriální
postkomunistická, postmoderní
starýho narcisty tchán, že prý byl
fašista⁵
preludující luďák!
slyšels to taky, sysle, měkkej vřede?
na tváři naší paní kocoviny

ach, naši paní boženy kocoviny
jež v metru rozkopla své poskvrněné
dveře

říkají tomu tunely
říkají tomu odklonil jsem prachy
říkají tomu kolibřík⁶ a zmrđ
říkají tomu kmotr – zlatej řetěz na krku!
říkají tomu rozpočtová odpovědnost
říkají tomu volte naše holky
říkají tomu hodit zemana
říkají tomu sociální srát
říkají tomu církevní restituce...

říkají, říkají, říkají, říkají!
říkají, říkají, říkají, říkají!

co vlastně říkají?
už na tom nezáleží
copak tu za rohem dost nahlas nevyřl
brejlatej tudor ginsberg maldoror?
což všechny tyhle oslí mosty
už dávno nesplách dědek céline?
bertold brecht, günter grass
voskovec s werichem
anebo třeba, co já vím
fellini, costa gavras?

ach, federico!
buñuel viděl těm zmrđům do žaludu
kybernetické harfy zní šourkem
všech blbů kempných, stalinů
dzeržimordů
frekvenční analytik už zase spadl ze
střechy
trhá si svět na vlastní obydlí
přijdeš tam, vejdeš, koukáš
nikde nikdo
zase tě podvedli
kdo sežral poklady?
nejspíš je vypila železná opona
anebo za pět prstů ruka trhu
okem ji nespatriš, však ledový stisk její
zátylek urve (i) jinýmu pašákov!
prej každěj osmej nesplácí hypotéku
no, bodejď jo!
už madam bovary neměla na žrádlo
protože tenkrát v televizi
poslední, máre čuráka!
z něj nastříkali poštu pro tebe
má láska!

narůstá počet mrtvejch sebevrahů
narůstá počet mrtvejch mladejch lidí
mozek jim vypláchlí kravatou s pucvolí
extázi do nosu, a bagrem na ples voperej
ach, zombie, zombie!
cool mladé krásné zombie!
zombije-japící⁷
už natahují nahnílou svou ruku
svou ruku skvěle pedikovanou
(ruku od slova pedikúra)
žijou tak od dvanácti do tří
a potom celý život
nebudou přece jako náky socky
zvracet se se tramvají do satanice
strouha!
ti mladí lidé s dírama v hlavě
s dírama velkejma jak penis david černý⁸
s dírama, jimiž jim vytéká mozková
polévka!
s dírama místo nohou
ach, volte naše holky
a karla, kterej hodí burana
uprostřed tripu od zrána do zrána
veselá pizda
veselá kráva
a míchu notoricky na šrot!

co budeš dělat, má vzácná kocovino
blíží se svátek svatého Valentýna
ten starej magor s rozřepeným pérem
všichni ho mohou mrdat do prdele!
jak slavný oný MDŽ den žen
to už tu dlouho nebylo
tenkrát se chlapi v kanclu domluvili
a baby vejskaly jak starý zrezivělý
singrovky
kde jsou ty časy
zahlušte sovy! vybijte sankoty!
chyťte si nákej kapitál, přispěte na
charitu –
ach, OVENKY!

prezident-vykupitel mrtev!
od jisté doby

foto Bořek Zasadil

František Dryje (nar. 1951, Praha), básník, prozaik, esejista. Žije v Praze. Od roku 1979 členem Surrealistické skupiny v Československu (dnes Skupiny česko-slovenských surrealistů), od roku 1994 šéfredaktor časopisu *Analogon*. Publikoval časopisecky doma i v zahraničí. Básnické sbírky: *Požíraný druh* (Sdružení Analogonu a nakladatelství Kozoroh, Praha 1994), *Muchomůr – génius noci* (Votobia, Olomouc 1997), *Mrdat* (Torst, Praha 1998), *Šalamounův hadr* (Arbor vitae, Praha 2002), *Druhé Desatero* (Ateliér Šupina, Praha 2004), *Vlci* (Arbor vitae, Praha 2010), *Devět způsobů jak přijít o rozum* (Pulchra, Praha 2012).

prý každé ráno při holení viděl v zrcadle paskřivou tlamu toho zmrda sládko co ho museli zavřít – aby ho mohli zvolit co ho museli zvolit – aby ho mohli pustit⁹ ó, demokracie, ženo má!
byla to taková jeho rannimůra nemyslím, že se z ní do smrti vyzpovídal nedal mu rozhřešení profesor patočka ba ani franta, jánafranta kardinál a že to byli nějakí fištróni!
(o vlku duku radši snad nemluvě)

co píše blbá fronta dnes?
prezident sebeřitka dohořívá už toho bylo dost
země se globálně tepleji jako divá a nikdo nemá řešpekt
češi jsou lidé moudří
a v jednotě je síra
na starý kolena se zblnout do aminy¹⁰

a přitom zůstat stejnej vejtaha tak jako bohda zamlada kdy ještě pevná ruka boží jako prkno okem nenahmátnutelná ruka diega maradony!¹¹
toho kabrnáka necudně chňapala po nahých údech-špruších všech nudo-nudo-nudo nudných hitparád

prezident samožer už dýmá jako karakum vzápětí rozšafní jak divý kyzylkum starýho stalinistu¹²
v ráz poslal do řiti jestli to takhle půjde dál...
sázkové kanceláře už vypisují kursy kdo bude další?
komu se přes noc roztlemila řiť?
a kdo si může nacpat odposlech

do kalhot po večeri?
ach, jak je dobré hodit šloufíka¹³
prý je to docela hodnej děda to prej byl himmler taky taková podpásovka!
by mě tak chuděra naše zlatá věra čáslavská¹⁴
napadla žalobou u ústavního soudu protože srovnávat jabka s puškama!
no, fuj!

anebo že by zalejou mě do betonu už to mám stejně za pár knedlíků ještě pár depresí, a cválám v košatince ještě pár setkání s kulturní frontou –
BETONU BUDE NETŘEBA

mnoho je způsobů, jak přijít o rozum a rozum jenom jeden a ještě k tomu tlustej, hodnej

tištěnej přes kopírák svůj rozum si nikdo s sebou do hrobu nevezme!
toť stará věrná pravda mayských legend taky to říkali chlapi ve sprše v Podolí nějak jsem jim nerozuměl ale to není nic divnýho s rozumem přece jezdím na štíru a tahám dalíka¹⁵
za hodně, ale hodně krátkej konec nejkratší z krátkých rozmrdaných konců

Ach, kocovino, ženo má!

Z rukopisné sbírky Ach! (angažovaná poesie, A. D. 2013), připravuje k vydání Nakladatelství Petr Štengl

¹ „Kníže má k lidu blíže“, refrén pornografické písně, již na podporu prezidentské kandidatury Karla Schwarzenberga zapěli *Wlastenci*, pěvecká divize českého PEN klubu, v nepřehlédnutelném čele se zasloužilým (bez ironie!) literárním aktivistou, dnes konzervatošafným fejetonistou humanitním a národně-zlobně kanonizovaným mudrcem Ludvíkem Vaculíkem.

² Bernd Posselt (1956), německý politik (Bavorsko, CSU), novinář a mluvčí sudetoněmecké národnostní skupiny. Vítězný kandidát ve volbách na prezidenta republiky ČR (2013) Miloš Zeman mu chybně přiřkl difamační výrok o podpoře protikandidáta K. Schwarzenberga. Tuto informaci z *Britských listů* popletl i ve svém následném dementi: výrok neproněsl „mluvčí rakouského landsmanšaftu“, ale poslanec rakouské lidové strany ÖVP a její mluvčí pro otázky „vyhnání“ Michael Hammer.

³ Vjačeslav Michajlovič Kotěnočkin (1927–2000), sovětský filmový režisér, autor populárního kresleného TV seriálu *Jen počkej, zajáci!* (1969–1993). Seriál se všude nesetkával s nadšením. V Gruzii proti ztvárnění vlka protestovali, protože vlk je zde národním symbolem a jeho podoba v kresleném filmu byla považována za výsměch. (zdroj: *wikipedie.cz*)

⁴ Miasmata jsou podle Samuela Hahnemanna čtyři chronické základní nemoci lidí. Manifestují se na příklad jako dysfunkce hormonů, houbové infekce, vaginální výtok, chlamydie, mykoplasmy, trichomonády, condyloma, slepení vejcovodů, nepravidelné a bolestivé menstruace, PMS (premenstruační syndrom) nebo migréna. (zdroj: *www.paprsky1.de*)

⁵ Rodina Václava Klause před prezidentskými volbami 2013 nešetřila kandidujícího Karla Schwarzenberga, částečně kvůli jeho rodinným příslušníkům. První dáma Livia Klausová například na adresu Schwarzenbergovy manželky uvedla, že si nepřejí, aby česká první dáma neuměla česky. Václav Klaus mladší zase na Schwarzenberga útočil kvůli jeho tchánovi Johannu Hardeggovi, jenž byl podle něj aktivním nacistou. Nyní se ukázalo, že tchán Václava Klause za druhé světové války pracoval u tajné policie fašistického Slovenského štátu. (zdroj: *novinky.cz*)

⁶ *MF Dnes* zveřejnila úryvky odposlechů telefonických hovorů mezi exprimátorem hlavního města Prahy a nynějším poslancem za stranu ODS Pavlem Běmem a lobbistou („kmotříčkem“) Romanem Janouškem. Janoušek je bůhvíproč „Mazánek“, Bém zase „Kolibrík“. Nové a nové odposlechy vytahují na světlo přezdívký a kódovou řeč, která byla původně určena jen pro dva spiklence. Z přepisů jejich hovorů v roce 2007, které pořídila tajná služba, vyplývá to, o čem se dosud stále bez důkazů hovořilo jen v zákulisí: tedy že Janoušek má na Béma velký vliv a spolu se domlouvali například na prodeji městského majetku nebo na změnách územního plánu. Například absurdně předražená stavba pražského silničního tunelu Blanka nebyla zdaleka jediným hříchem Bémovy éry. Přemrštěnou sumu dva miliony korun měsíčně platilo hlavní město firmě Tardus za měsíčník *Listy hlavního města Prahy*. Firma navíc měla vazby na Romana Janouška a ukázalo se, že třetina Pražanů magazin vůbec nedostává. (zdroj: *lidovky.cz*, 14. 5. 2012 + 14. 2. 2013, *ihned.cz*, 23. 3. 2012)

⁷ Yuppies – mladí městští úspěšní manažeři, profesionálové i kariéristé vydělávající hodně peněz, což dávají najevo i svým oblečením a doplňky. (zdroj: *slovník-cizich-slov.abz.cz*)

⁸ David Černý (1967), tzv. *stálejuvenilní* režimní sochař, proslavený řadou veselých skulptur-taškařic více či méně, občas i zdařile ingerujících do veřejného prostoru.

Mentálně a ideově ukotven na úrovni petrifikovaného samouka a někdejšího prezidentem republiky ČR Klausem puncovaného spolunarcisty Milana Knížíka jako jeho – mladší, schopnější a nadanější – invertovaný klon. Občas verbalizuje své politické názory, pro něž je charakteristická rozvinutá kvalita explicitní idiocie.

⁹ Republikánský poslanec Miroslav Sládek se před prezidentskými volbami v roce 1998 ocitl v soudní vazbě – byl v té době stíhán pro podezření z trestného činu rasové nesnášenlivosti, jehož se měl dopustit při projevu před Lichtenštejnským palácem v Praze. Schovával se před policií v budově parlamentu, jež ho však hbitě odchytla. Až do té doby byl se souhlasem Sněmovny stíhán ne vazebně a po prezidentských volbách byl bryskně propuštěn. Když byl ve vazbě, uvažovalo se, že s urnou zajedou za ním do věznic, ale nakonec bylo takové odělené hlasování ve vazbě zavrženo. Prezident Havel byl zvolen prezidentem republiky ve 2. kole volby, neboť získal 47 z 81 hlasů senátorů a 99 ze 197 hlasů poslanců. Pokud by Miroslav Sládek hlasoval proti, prezident by dle Ústavy ČR ve 2. kole zvolen nebyl. Dlužno ovšem předpokládat, že při tehdejší rozložení politických sil by Havel i v případě Sládkovy účasti bez problémů zvítězil ve třetím kole volby. To se však již nikdy nedozvíme.

¹⁰ „Prezidentovic amina“ či „amina prezidenta“ – slangový výraz pro diletantskou a skandální amnestii, již ve svém novoročním projevu vyhlásil tehdejší prezident republiky ČR Václav Klaus dne 1. ledna 2013.

¹¹ „Někdo utrousil, že ten Maradona, že je to teda pěkněj převít, a všichni jsme přikyvovali, že je a že se teda nestydí. Vtom si vzal slovo Klaus, proti všem se postavil a řekl, jak ho můžeme odsuzovat, když se mu podařilo obehřát i rozhodčího, a že klamání rozhodčího je součástí hry a že to, že ten gól takhle padl, je potřeba vytknout rozhodčímu, že to neviděl.“ (Tomáš Ježek, 1997)

¹² Nastupující prezident se dnes vyjádřil k pátečnímu výroku Miroslava Grebeníčka o motivech sebeupálení Jana Palacha v roce 1969. Poslanec KSČM včera prohlásil, že je zavádějící vnímat Palacha jako symbol boje proti komunismu, neboť „jeho sympatie patřily především reformním komunistům“. Na to Miloš Zeman reagoval slovy: „V době, kdy Jan Palach uskutečnil svůj protest, už reformní komunisté opouštěli scénu. A na jejich místa nastupovali podobní neostalinisté, jako je podle mého názoru právě pan Grebeníček.“ (ČT 24, 9. 2. 2013)

¹³ Ing. Miroslav Šlouf (nar. 1948) byl politický lobbista, bývalý poslanec KSČ, od 90. let vlivná postava ČSSD. Působil například jako vedoucí poradců bývalého premiéra Miloše Zemana. Jeho jméno figuruje v celé řadě politických skandálů (Olovo, Savoy, Srba), novinářům také přiznal, že během vlády Miloše Zemana se na Úřadu vlády setkával se zavražděným mafiánským vrahem Františkem Mrázkem. Vedl soukromou lobbistickou firmu Slavia Consulting, která pracovala například pro ruskou ropnou firmu Lukoil. Stal se předsedou pražské krajské organizace Strany Práv Občanů ZEMANOVCÍ a kandidoval za ni ve volbách na pozici pražského primátora. Podle vyjádření sociologa Ivana Fišery, někdejšího spolupracovníka pozdějšího prezidenta republiky ČR Miloše Zemana, je Zeman, tento na první pohled necitelný muž, „na Šloufovi emocionálně závislý“. (zdroj: *wikipedie + LN*, 6. 2. 2013)

¹⁴ Věra Čáslavská (nar. 1942), bývalá česká sportovní gymnastka, trenérka a významná sportovní funkcionářka, sedminásobná olympijská vítězka, čtyřnásobná mistryně světa, jedenáctinásobná mistryně Evropy a čtyřnásobná Sportovkyně roku Československa. Po

skončení prezidentských voleb 2013 se obrátila na Nejvyšší správní soud se stížností proti jejich výsledku. Je to podle ní příležitost, jak dát najevo, že „je nás tady hodně, kteří zvoleného prezidenta sice bereme na vědomí, nic jiného nám nezbývá, ale že to je s velkými výhradami. Ne pokorně. Ne se svěřenými ušima. Ne jako stádo ovcí, které sebou nechá manipulovat.“ „Uznání výsledků druhého kola volby by za stávajících okolností vedlo k legitimizaci nečestných a nepoctivých metod coby přijatelných a tolerovatelných prostředků pro dosahování politických cílů a k devalvací hodnot, jež úřad prezidenta ztělesňuje.“ stojí v její stížnosti. (zdroj: *wikipedie.cz + ihned.cz*, 5. 2. 2013, *Parlamentní listy.cz*, 9. 2. 2013)

¹⁵ Marek Dalík (nar. 1975) je někdejší tajemník (v rozhovoru [pro Rádio Impuls, 17. 3. 2009] sám popírá, že by byl Topolánkovým tajemníkem nebo poradcem v jeho funkci premiéra) českého premiéra Mirka Topolánka, často kritizovaný médií a opozicí za údajné neetické metody, ale i straníky ODS pro nadměrný vliv na Topolánka. Podle zpráv z května 2011 Dalík údajně žádal o úplatek ve výši 18 milionů eur (přibližně 460 milionů Kč) v souvislosti s nákupem transportérů Pandur pro českou armádu. První informace o tomto úplatku unikla z výslechu manažera firmy Steyr Stephana Szücese. „Marku, s tebou já stojím a padám.“ Těmito slovy zaznamenanými v policejním odposlechu šéf ODS Mirek Topolánek asi nejlépe vystihl, co pro něj jeho pravá ruka Marek Dalík znamená. (zdroj: *wikipedie.cz + lidovky.cz*, 27. 11. 2006)

foto Helena Račková

tenhle chleba nežeru!

S FRANTIŠKEM DRYJEM O JEHO ANGAŽMÁ

Tvá připravovaná sbírka básní *Ach!* (angažovaná poesie, A. D. 2013) se hlásí explicitně k básnické angažovanosti. Co přesně takové psaní probudilo?

Angažovanost v užším smyslu slova, tj. zájem o vnější, sociální rozměr světa a věci veřejné speciálně, je trvalou součástí mé osobnosti, tedy i jejich občasných tvůrčích přeskupování a výronů. Tvorbou se organicky vztahuje k subjektu i k objektu, to je snad trivialita, dokonce oba přístupy jsou komplexnější a průlínatější, skrze subjekt uchopujeme objekt a obráceně. Co se mění, jsou důrazy. Někdy je percepční a emocionální energie a z ní krystalizující básnická myšlenka směřována a pólována více „ven“, jindy se obrací spíše „dovnitř“. Oba procesy jsou stejně významné, vzrůstající a neoddelitelné. V cyklu *Ach!* je zdůrazněn onen první modus operandi – i onen „vnější“ modus vivendi.

Zhruba během posledních dvou let se ve mně začala hromadit či bunzurovat jakási energetická vlna a postupně mi docházelo, že to zřejmě nějak souvisí s politickou a sociální situací kolem mě, že ta míra běžné hlouposti, agresivity či absurdity prostředí, jež bývá ve zkratce označována jako *res publica*, podezřele a exponenciálně roste a bubří. Kvantita přerůstala v kvalitu, jak praví klasická učednická Antikristovi.

Až dosud jsem výkony všelijakých těch topolánků a jejich gulí a toskánek, mašinfírů a jejich milionů, paroubků a jejich kdo z vás na to máni, notorické blbnutí notorického Klause atd. atd. vnímal jako otravný, možná nedůstojný, tu více, tu méně nebezpečný, ale přece regulérně komický folklor. Ale od intronizace Nečasovy vlády – možná i v souvislosti s blížícím se koncem světa, jenž nedávno nastal – začaly jevy a úkazy nabírat zlověstně dramatických poloh a rozměrů: jenom ty Věci veřejné a mýdlová opera jejich kýčovitých skandálů, ty odposlechy, co dlužníci klnoucí blondýny, abelizace... Každý týden se zdálo, že míra všeobecné sdíleného hovadismu je dovršena, ale nebyla to pravda, neuplynulo ani čtrnáct dní, a přišla nová, ještě obludnější a idiotičtější pohroma. A nakonec se takzvaní „demokratičtí“ vládnoucí protagonisté pustili sami do sebe jako koně. Parkanová, Promopro, Gripeny, Pandury,

prachy, prachy, prachy! „Rebelové“ (Ty vole!!!) v ODS! Církevní restituce! Nic jim nevadilo, že přece těm kecům už nikdo nevěří, dokonce už z lidí ani nedělali blbce jako vlády předešlé. Říkali na plnou hubu to, o čem se ve slušných vyspělých demokraciích jen šeptá. Že totiž lid, ten čítankový suverén moci, je nezajímavý ani za mák nehtu! Vše vyvrcholilo do všech koutů nebes volající „prezidentovou aminou“ – takovou kravinu si přece nikdo ani v té nejdělejší básnické imaginaci nevysní a nevymyslí. A potom ty volby! Zdálo se, že toto národní společenství se rozhodlo spáchat hromadné harakiri sebe-zprzněním a sebe-zesměšněním! No a to už jsem nevydržel – musel jsem se s tím nápoem záporu a obludné mrazivé fascinace nějak popasovat.

Jak bys odpověděl na tvrzení Petra Krále, že angažovaná báseň je nonsens, protože „není a nemůže být tou předvedanou událostí, která je objemná i pro svého autora a její obsahy se vyjeví až po jejím dopsání“ (P. Král v rozhovoru pro *Tvar* č. 3/2013)?

Postulujeme, a tu bude Petr Král se mnou možná souhlasit, že každá skutečně autentická poezie je zároveň angažovaná. Nemůže nebýt, neboť v případě opačném byla by ignorantská, neautentická. Jenomže to znamená (shodně-li se předběžně na významu a obsahu slova autentická) angažmá v širokém smyslu podstatného a nezakamuflovaného osobního a osobnostního vkladu. Angažmá v užším smyslu slova – jak o něm mluvím výše – bývá vnímáno jako tvůrčí přístup a postup à la these, jako arbitrární básnickova intence, jež je jaksi nepatřičně podřízena nějaké vnější ideji či apriorní hodnotové škále. To známe nejen z národního obrození či z let padesátých, to jsou ty ódy na Masaryka a Stalina, stranu, práci, vlast, prostě ty staré dobré životopisy svatých. Uctívání kultu. Umělé mýty. No a tak dál – básník má sloužit! Pokud možno Pravdě! Kýč ve zkapalněném stavu.

To je samozřejmě nejapná blbost a takto já své angažmá věru nenahlížím. Básník hodný toho jména v básni ničemu neslouží, nýbrž především se svou básní souloží – miluje se s ní v dobrém i zlém, na život a na smrt,

abych tak řekl. Pokud je jeho milostný výkon následně k něčemu dobrý, pokud třeba i někomu pomůže prožívat či lépe vyznávat svět, tím lépe. Pokud ne, tak holt ne.

Takhle je to jednoduché. Petr Král, ač sám již delší čas deklarovaným ne-surrealistou, mluví o básni jako o jakémsi mimovolním, ne-li psychoautomatickém, tedy alespoň nezáměrně situovaném, primárně hravém aktu, jenž jako by ani nebyl práv svého tematického východiska. Vyostřím-li úvahu, pravím, třeba i s odkazem na Mikuláše Medka, že ze svého vědomí se autor, ba ani explicitně surrealistický autor, nikdy zcela nevyzuje. V letitém sporu o povahu a funkci takzvaného psychického automatismu (ne nutně automatického psaní!) v tvorbě přijímám podobou tvůrčí východiska – atematické i tematické. To druhé ostatně – zklamán z nemožnosti dospět k čisté podobě výrazového automatismu – aprobejme nakonec i Breton: „...v poesii může automatismus vstoupit do kompozice s určitým předem promyšleným záměrem: budiž, avšak riskujeme opustit sféru surrealismu, neuplatňuje-li se automatismus alespoň pod povrchem“. To riziko podstupuji stále a rád. Zde totiž leží jádro věci: nevím, co o daném – a priori daném, pro mne však nějak niterně, tj. emocionálně, afektivně atraktivním – tématu chci říci, a co nakonec řeknu. Ale vím, že něco říci chci. Ba dokonce to *zčásti (!) tuším* nebo mohu tušit! Je to sféra střetávání, našeptávání, prolínání tušené intence (vědomí) – emocí, afektů, obsesí aj. (nevědomí) a vzpomínek, myšlenek, vědomostí, aluzí atd. (předvědomí), jež se s předchozími plány asociují. V tomto invertovaném nerovnostranném bermudském trojúhelníku se neztrácí, ale vynořuje, ustaluje, formuje a deformuje básnické sdělení. Bretonem nastartovaný motor běží pod povrchem. A tak ani já, ačkoli jsem si zvolil pro svou báseň „angažované“ téma – například jmenovanou *prezidentovic aminu*, jež mne emocionálně excitovala (nasrala v neskonale fascinujícím úžasu) a intelektuálně zaujala (marná moralistní úvaha nad projevy a principy praktické politiky) –, nevím, co vlastně napíšu, a posléze žasnu, jaké že tušené, ale mnohdy právě zhlou netušené obsahy se mi – řečeno slovem P. K. – *vyjevily* z duše klávesnice. Toto pojetí není ani čistě effenbergerovské, neboť nepostuluje intencionální *nadvládu* kritického, revoltního vědomí, ale vnímá je jako jednou více, jindy méně zdůrazněnou, třeba

právě spontánně potlačenou, leč nikdy zcela potlačitelnou intervencí.

Jak vidíš dosavadní diskusi o angažované poezii, respektive jak hodnotíš její konkrétní projevy?

Nejsem bohužel příliš informován. Takzvaně (neo)angažovanou poezii, o níž se diskutovalo na stránkách *Tvaru*, A2 nebo i *Hosta*, příliš neznám. Co se mi dostalo do ruky, přišlo mi plytké (Těsnohlídek a spol.), snad s výjimkou některých básní Milana Kozelky a částečně i posledního opusu z Nakladatelství Petr Štengl (pseudonym Rops). Teoretizujícího Pioreckého si tedy ještě přečtu, Vaníčka čist nemusím – jeho recenze na Královny *Medové kuželky* myslím vstoupila královskou branou do dějin novodobého literárněvědného mašiblu. Dokonce s takovou razancí, že ji zaregistrovaly i velmi, ale opravdu velmi nekompetentně nastavené a necitlivé senzory jinak celkem hodné paní Klíčové v dalekém, předalekém a námi všemi milovaném *Hostu*.

Kam bys tedy svůj nejnovější poetický výkon zařadil? A kdo jsou tví pokrevní bratři?

Žert, satira, ironie a hlubší význam. Sarkasmus, travestie, blasfemie, černý humor. Sade, Baudelaire, Lautréamont... Swift. Benjamin Péret a jeho sbírka *Tenhle chleba nežeru* (i když autor zní i jinými témbry). Tristan Tzara. Divý, temně jasný bard Aimé Césaire! Desítky dalších, není místa. Maestro Woland. A mezi námi, děvčaty? Mácha, Havlíček, nejlepší Gellner či Antonín Macek. S. K. Neumann anarchický. Jaroslav Hašek zlotřile geniální. Jiří Wolker! krutý a nesentimentální (sotva už Hora nebo Seifert té doby). Voskovec a Werich nespoutaní. Menším podílem i Bondy a Vodseďálek let padesátých. Zbyněk Havlíček a jeho *Stalinská epocha*. Šebek a jeho autoportréty doby. Leckterý Diviš. A ovšem: Vratislav Effenbergler se svými ježírky a světlicemi rudobělého tvůrčího vzteku: v *Mdlobách*, v *Problému skladby* a jinde, téměř na každém básnickém kroku. V *Surovosti života a cynismu fantazie*. Eva Švankmajerová a její (nejen) *Jeskyně Baradla!* Filmy Jana Švankmajera. Septicky skeptické, černé groteskní morality Josefa Jandy a sebetříštivé střelbyblasfemie Jana Kohouta. No a třeba odněkud jinam: filmy Karla Vachka a učedníků jeho? Jistěže. *Tahle (!) země* není pro žánry!

Připravil Adam Borzič

POEZIE Z VIRTUÁLNÍCH SÍTÍ

Lucie Schindlerová / medea

tvor / pod povrchem

v očích má dvě kotvy,
přičemž kotva je nástroj, který spojuje
plavidlo se dnem
tak se ptám, kam zmizela vodní plocha
na níž pluli delfíni? spustili se
pod hladinu na řetězu?
zaryli se do dna a tím fixují tělo na místě...

dělí nás od sebe sotva třicet stop
pohybují se podle Archimédova zákona:
vztlakovou silou

od kliky k židli,
vratká chůze, buď zdvořilá;
(projevují se tichým, odtažitým způsobem)
ve jménu klíče
hledám k té hladině dveře

a možná stačí odemknout
za pršlím, (vyplňuji přání ostatních
– nikdy nebyla dostupnější), slova přece
vedou k řeči, řeč
třetího oka
neimituje, ale rozvíjí
vzkaz pod tvým dechem; objevují se
v knize o začátcích a jiná
zdánlivě všední spočinutí

a možná že
muž je lodní trup,
předělený horizontálně palubou
a podpalubí
je neprůzvučné, můžeme si je představit
jako ubytovací prostor
určený pro odchov krve a myšlenek:
plave v nich klíč a zřítelnice,
a delfín

je jiný název pro plavecký styl
pojmenovaný motýlek

když si hládáme soukromí
zad

Lukáš Horák / Kuchot

intimyt

možná že tě ten tupý zvuk
přiměje hodit knihu
na prádelní sušák
a ve vidině nové básně
dokonce vyběhneš mokry z vany

dost možná ten tupý plechový zvuk
jsou jenom děcka s petardami
nebo popelář
co pár domů před koncem směny

ve spěchu hrubě napadá
popelnice

a možná tam jsou všichni
polekaný chlap
a děcka schovaná za kůlnou
dech tak vzrušený
že zamlžil i okna mého bytu v patře

Vracel jsem se několikrát, než jsem první báseň vybral. Nejprve se mi zdála být neprostupná, místy až únavná. Tušil jsem příběh, odrazovaly mě myšlenkové konstrukce mezi symbolickými obrazy, zvlášť v hermetické, poznání postující třetí strofě, jež dávala vzpomenout na J. Kameníka. Ovšem akrobatické ponory a průplavy v dalších částech mě přitahovaly. V nich jsem spočíval, od nich se mnou vyslaný radarový signál odrážel zpět ve hmatatelném tvaru, nosném a pevném při opakovaném čtení. Nevím, „o čem“ to celé je. Spokojuji se s obrazem, jež ve mně celek vymaloval a který ve mně povede svůj život. Řadím prožitek nad intelektuální poznání, výrazový vjem nad myšlenkové jádro. Je-li báseň způsobem jednání, aktem, který podnítl jiný akt, nepotřebuji vědět, jak její motor pracuje. Poznávám jeho činnost po zvuku, rytmu a krajině, již mě provází. Někdy si vystačím i s konstelací prvků, jež sama vyvolá novou

zkušenost. Jindy vyhledávám vícevrstvé vibrace rozeznávající konstanty lidské existence. Tím pro mě báseň získává náplň i pod slupkou, je úsekem příběhu s mým vlastním směřováním, svěbytným a intimním objektem mezi autorem a mnou, dotýkaným ve stavu duševní bezbrannosti.

Totéž, byť v obráceném gardu, může platit o druhé ukázce, na pohled průhledné, až banální, avšak stejně lákavě vtahující do sítě, o nic slaběji rozechvívající vjemové receptory. Klíčovým slovem je *tajemství* a vzrušení, jež jeho výskyt provází. V textu přiznaná a jím zároveň zhmotňovaná metafora básnického objevu se v mém čtení přenáší i za hranici poezie. Představuji si, že hudebník by na podobný impuls složil píseň, výtvarník namaloval obraz, nebo že takto se cítil Isaac Newton, když na něj spadlo jablko. Vpád něčeho neodbytného, náhlého, co vyburcovalo ducha i tělo k okamžité reakci, jemně ignorující společenskou konvenci. Nahota a intimita v blízkosti potenciálního ohrožení. Možná se za záhadným zvukem skrývá neštěstí, které chce být zamlčeno, a původně nové se stane vytěsněnou důvěrností. Možná máme vědět, že se nikdy nedozvíme celou pravdu, přestože se jí vystavujeme bez zábrany. I taková konstanta by poezii slušela.

Ladislav Selepko

Leyla Begim: roční doby lásky

ŘETĚZ SONETŮ

Epilog. Zima

Lednová noc je inkoust důvěrný,
jímž závěrečný sonet pero píše.
On ze známého přístaviště vyšel,
teď zalitého jasmem lucerny,
jež zářila i v osamělých dnech
svítáním jako jantarová malba
a plála jako žhavá přímka z alba,
spojující náš osud a náš dech.
V mé kresbě byly vlny rozbourené
a voda, jak se na srážný břeh žene
v groteskních zlomech, planých doufá-
ních.

Pak jako všehomíra dítě
obrazu láska život vdechla s citem.
Jak bílý šál se klade první sníh.

Prolog. Zima téhož roku

Jak bílý šál se klade první sníh,
soucítěně skrývá zchradlou střechu domu.
Mráz jinovatku vydechuje k tomu.
Tají se láska ve zdech prastarých.
Plamínek svíčky zlehka chvěl se tam
a obraz na zdi kryl se v jeho stínu.
Byl darem ke svatému Valentinu
a strážil ten den jako talisman.
Tmu noci tancem metelice zmate
s bělostnou krajkou na svatebních šatech
a její vlečka s větrem odletí.
Pak hloubku ticha stenem zruší ráno.
Město je jako cukrem posypáno.
Ta sladká příchut' hladí ještě rty.

Vzpomínka. Zima

Ta sladká příchut' hladí ještě rty
a zasněženost naše jitro kráší.
Démanty hvězd v něm na obloze zašly,
zsuchaným vlasem oblak překryty.
Paprsků záře dala vyniknout
trpytnému jasu rozevláté křtice
a slunce jako mladá slunečnice
hledělo oknem na náš tichý kout
a praskot polen, která v krbu plála
a od kterých se vašeň vzněcovala,
dravá jak proudy rozvodněných řek,
mi laskal sluch a ve verše se měnil,
ve kterých dál zněl dozvuk zapomnění,
co zapletlo nám duše v uzlíček.

Jaro

Co zapletlo nám duše v uzlíček,
zas znělo jako zapomnění ohlas.
Bolavá paměť na ten zvuk se pohla
a prolog lásky jako proud z ní tek,
v kterém jak dítě noci po chvíli
s pohledem světlým vzbouzelo se ráno,

k projevům vášně pevně upoutáno.
Paprsky jara nás dva budily.
Dubnový duet písni nedopětou
sliboval předpověď, že horké léto
vše hodlá překrýt zářem bezmezným.
Čas jako kapka stékal po mé dlaní.
Ozvěnou hlasu v tichém zasténání
zas vzpomínka mi jako struna zní.

Léto

Zas vzpomínka mi jako struna zní,
rozbourá duši, umlčet se nedá.
Vzedmutá vlna sedlou pěnu zvedá
a minulost se horce line z ní.
Pak rozbila se o úpatí skal
na myriády kvítků v barvách duhy,
ve kterých našla souhvězdí své druhy
a ty zas lásku, již jsi postrádal.
Ryzího blaha výtrysk dokonaly
dva lidé jedním dechem vdechovali
a příboj zprudka bušil do těch dvou.
Nad rodný přístav vzlétl racek bílý
a samým štěstím křičel ze vši síly
jak věrný anděl v letu nad tebou.

Podzim

Jak věrný anděl v letu nad tebou
já kreslila si, jak jen se mi chtělo.
Tys žáril na každou mou skicu smělou.
Pláč pro podzim byl tichou potřebou.
Na stromech zeleň zlátila povinně,
říjnový vítr vše, co chtěl, si dělal,
skla výkladů se v slzách zlehka chvěla,
svědčila bez důkazů o vině.
Před přísným soudem znovu stály city
a verš a rým, až na dně srdce skryty,
v bezesné noci rvaly duši mou.
Čas jako herka vlek se dýchavičně
a podzim plakal ve tmě bezměsíčné,
v té noci černé jako antimon.

V té noci černé jako antimon
jsem mlčky podzim provázela právě.
Měnilo nebe odstín ostýchavě,
šíření prorůstalo tmoucí tmou.
Já s úsvitem se dala do díla,
neboť jsem bolest v srdci přemoct chtěla,
a ze vši síly duše své i těla
jsem tmavé zase v světlé měnila.
Svárlivý vítr oškubával listí,
jako by soudil podzim s nenávisť.
Spoléhá na běh času cynicky.
Nic nezmezí však zcela v proudech světa.
Opojný nápoj úchvatného léta
zanechal stopu lásky navždycky.

Zanechal stopu lásky navždycky
ten večer, v kterém sbohem jsme si dali
bez další schůzky. V očích dozrávaly
podzimní plody, slzí kapičky.
Na břehu stolek, stříška široká
v lijáku nad ním vzdychá utrápeně.
Do taktu deště slov zní stále méně.
Koupený balík novin promoká.
Přestože jako na kříži mám duši,
v odpověď dech tvůj vedle sebe tuším
na svoji samomluvu ztajenou.
Zmáčené listí šustí pod nohama
a řádka veršů plyne z toho sama.
Jít ruku v ruce je nám souzeno.

Zima

Jít ruku v ruce je nám souzeno,
já řekla, když jsem zapálila svíce
v dny adventu a v záři večernice
a s modlitbou za cestu vytčenou.
Nad Baku vítr hnal se přes nebe,
které se rdělo, barvilo se krví.
Bolelo srdce. Byl to verš hned prvý,
jenž bolest všechnu vstřebal do sebe.
Na stránkách teď už zažloutlého bloku
sešly se náhle tóny mnoha roků.
Mé milé blues mi dalo řádku chvil,
kdy v konejšivém, snovém proudu světla
do šera noční lampy mūra slétla.
Trs próz se z hudby duše narodil.

Trs próz se z hudby duše narodil.
tancila zima v sněžném rouchu spodním
a hrboletě vydlážděný chodník
okvětní lístky bílých růží pil.
Z huňatých cypřišů se linul trpyt,
světélka blýskala se jako slzy.
Já věřila, že Santa Claus už brzy
vánoční nadílku má doručit.
Předtucha jako vlna ve verších
střídala žalem bezstarostný smích
a milý obraz plnil každou sloku,
jž do rolniček znělo Jingle Bells,
a staniolu lesk mi připomněl,
kolik můj smutek prožil si už roků.

Kolik můj smutek požil si už roků,
to mi dnes neklid v duši připomněl.
Michelle mi hrála. Opojně hlas zněl
a vyloudil mi horkou slzu v oku.
Srdce se chvělo jako pod nárazy,
když vlny zvuku salon plnily
a zaplnily zcela po chvíli.
Každíčký hertz mě zas a znovu zmrazil.
Vzpomínek vích v sněžném úbělu
nás oba hnal do tepla motelu
a tam pak naše city do reprízy.
Nadarmo loďka s živlem zápasí,
ten už svou kořist vyrvat nedá si.
Zas břeh se mlžně tyčí v dechu brízy.

Zas břeh se mlžně tyčí v dechu brízy,
jež jemně hladí molo přístavní.
Nad lodí ocas Medvědice ční
a celá noc je plná velké trzny.
Příroda pláče, jitří staré rány.
Sníh bude brzy z bláta odmeten
a chladný vítr s velkým koštětem
bude už zase k jaru nachystaný.
Pupence vzejdou jako předzvěst květu,
živeny sněhem spadlým o adventu,
dá slunce zapomenout na mrazy.
Po dlouhé touze dojde na setkání,

foto archiv Milan Dvořák

Leyla Džafarovová, publikující pod poetickým pseudonymem **Leyla Begim**, pochází z Ázerbájdžánu, ale v současné době žije se svou rodinou v českých Litoměřicích. Píše rusky. Narodila se 16. listopadu 1971 v Baku, kde také absolvovala střední školu a poté Vysokou školu naftařskou a chemickou (nyní Naftařská akademie). První sbírku veršů *Alfoj i omegoj ty mně dorog (Alfou i omegou jsi mi drahý)* vydala v roce 2010. Druhá sbírka *Sezony ljubvi (Roční doby lásky)* vyšla roku 2011. Verše Leyly Begim se ocitly v řadě sborníků vydaných sdružením ázerbájdžánských kulturních pracovníků *Luč (Paprsek)*. V letech 2011 a 2012 byla Leyla Begim nominována na národní literární cenu Poet goda (Básník roku), ustanovenou Ruským literárním klubem spolu s nakladatelstvím Avtorskaja kniga (Autorská kniha).

nezměrné štěstí zhojí všechny rány,
pak život mocným proudem vyrazí.

Rok bez tebe

Pak život mocným proudem vyrazí
a trpělivý smutek rázem smyje,
v němž pod pečeti z vosku ukrytý je
klíč k podstatě i s mnoha důkazy.
První vzdech citu, i když dávno ztich,
zůstává v duši, nikdy neskončený.
On nedbá, že se roční doby mění.
Jak panna je, jež nepoznala hřích.
Z léta se rychle trudný podzim stane,
naděje kotvy zvedne nečekaně
a už jsou tady žaly, stesky zim.
Odbije orloj, půlnoc bude hlásit.
Šampaňské smutek do poháru dá si.
V docela blízkou radost uvěřím.

V docela blízkou radost uvěřím
při salvách oslavných a znění zvonů
a na náměstí, v neobvyklém shonu,
kde sny se zase zrodí spolu s ním.
Vrátím se domů, svíci zažnu tam,
kde starý obraz tají dávné děsy.
pak prozřetelnosti se zeptám, kde jsi,
a osud v duchu tobě odevzdám.
Rytmus dob ročních, jak mou lásku
napad,
v tom uslyšíš a jistě budeš chápat,
že struny srdce vnukaly mi rým.
dva listy poslední jsou v bloku prázdné.
Dopíšu na ně verš, jenž v duši zazněl.
Lednová noc je inkoust důvěrný.

Z ruštiny přeložil Milan Dvořák

foto Helena Račková

v jedné ruce knihu a v druhé vidle

„Projekt Praha město literatury od roku 2009 podporuje vnímání Prahy jako místa s bohatou literární minulostí i současností. Svými vlastními aktivitami i podporou a propagací svých partnerů přispívá k rozšiřování povědomí o současné pražské literární scéně. Sdružuje více než třicet významných partnerů z pražského literárního světa a jejich společným úsilím se také snaží o získání prestižního titulu UNESCO – kreativní město literatury. Právě podání všech nezbytných dokumentů k přihlášce pro UNESCO bylo v roce 2012 hlavním cílem projektu. Projekt na podporu pražské literatury schválila Rada hl. města Prahy, včetně finanční podpory, koordinátorem jmenovala Městskou knihovnu v Praze,“ dočteme se na webových stránkách prahamestoliteratury.cz.

„Praha těsto literatury je antiprojekt, nepodpořený usnesením Rady hl. města Prahy, ve kterém se jako koordinátoři antiprojektu sami jmenovali prozaik a performer Milan Kozelka a básník a nakladatel Jan Těsnohlídek ml. Hlavním cílem projektu je podpořit vnímání Prahy mezi obyvateli a bezdomovci jako místa, které inspiruje k vlastní tvorbě na straně jedné a k rozkrádání a plundrování všeho některými na straně druhé.“ Tímto prohlášením reagovali v roce 2011 oba výše jmenovaní autoři na projekt *Praha město literatury* a označili jej za tunel. Zeptali jsme se jich, jak reflektují svou tehdejší aktivitu a její smysluplnost dnes s odstupem necelých dvou let.

Když pražský magistrát spustil projekt *Praha město literatury*, odpověděli jste na něj protiaktí *Praha těsto literatury*. Proč? Co vás k tomu vedlo?

J. Těsnohlídek ml.: Osobně bych o projektu *Praha město literatury* asi nikdy nic nevěděl, nebýt několika náhod. Z Domu čtení mě oslovil Josef Straka, jestli bych nechtěl číst v nějaké knihovně, a já řekl, proč ne. Většina těchto knihovnických akcí je pod nějakou záštitou. Pak mi volal později, jestli bych nechtěl něco říct na tiskové konferenci projektu *Praha město literatury*, pod kterým to čtení v knihovně proběhne, protože tam potřebuje někoho z autorů. Protože Pepu znám dlouho a to ráno jsem měl čas, řekl jsem, že když mu to pomůže, tak proč ne. A i dál to byla souhra náhod. Na facebook.com/jantesnohlidek jsem napsal, že budu na tiskové konferenci projektu PML mluvit za pražské autory a v reakci na to mi přišel mail od bývalého šéfredaktora *Tvaru* Lubora Kasala, který měl k tomu spoustu výhrad. Vyměnili jsme si pár zpráv a pak se potkali na akci *100 Thousand Poets for Change* v Praze, kde jsme oba vystupovali a kde jsme měli příležitost si o PML víc pohovořit. Nový úhel pohledu mě donutil zjistit si o projektu víc informací a značně ovlivnil moje vystoupení na tiskové konferenci projektu, kde jsem ho celý zpochybnil. Později jsme se sešli s Milanem Kozelkou, promluvili jsme si o tom a řekli si, že když se budou v rámci PML dělat čtení na ulici za peníze magistrátu, my můžeme dělat zrovna taková čtení a zadarmo, abychom poukázali na to, že literatura tu je, ale PML ji rozhodně nepodporuje, rozhodně ne tu živou (v rámci PML byli prezentováni hlavně klasici české literatury, ne současní autoři). Milan sepsal prohlášení, čímž z našeho nápadu udělal projekt, a tak to celé začalo.

M. Kozelka: Přičila se mně ta mastná samozřejmost. Praha není městem literatury, to je nesmysl a pouhé zbožné přání. Dokonce si myslím, že literatura je tady pátým kolem u vozu, navzdory všem těm tzv. literárním kavárnám a poměrně četným autorským čtením. Městem literatury by

byla tehdy, kdyby literatura byla natolik silná v kramflecích a nezávislá na grantech a jiných výhodách, že by si dovolila vysoký stupeň společensko-politické kritičnosti a radikality, což se samozřejmě neděje. Literatura není krotké a nezávazné akademické psaní, je to (kromě jiného) neustálé bušení na panská vrata – v jedné ruce knihu a v druhé vidle nebo sekuru.

V čem konkrétním vaše protiaktce spočívala a co jste se jejím prostřednictvím snažili vyjádřit?

J. Těsnohlídek ml.: Snažili jsme se upozornit na paradox, že zatímco magistrát Prahy se tváří, že podporuje kulturu, a snaží se tím dosáhnout nějakého titulu, živou kulturu nechává zanikat. Pro připomenutí – projekt PML měl na půl roku rozpočet téměř srovnatelný s rozpočtem časopisů *Tvar*, *A2* a *Host* dohromady, což je samozřejmě přinejmenším k pozastavení.

M. Kozelka: Šli jsme se svými texty ven, na magistrátní schody. Chtěli jsme svoje kritické texty přečíst pod panskými okny, vyburcovat papaláše k diskusi. Nepodařilo se to, ignorovali nás, tak jako ignorují každé autentické umění v Praze. Nezájímá je, neznají ho, nerozumějí mu. Já jsem tam četl texty ze *Semeniště zmrdu*, Honza, myslím, z *Rakoviny*.

Jak svou protiaktí vnímáte dnes s odstupem času? Měla nějaký smysl či alespoň odezvu?

J. Těsnohlídek ml.: Každá revolta, pokud jde náš projekt za revoltu pokládat, má podle mě smysl, protože i když se třeba nic nezmění, demonstuje to fakt, že ne všichni jsou spokojeni a souhlasí. Jakékoliv takové veřejné vystoupení má podle mě daleko větší cenu, než kdyby se všichni literáti scházeli každý den v hospodě a rozebírali projekt ze všech stran a nadávali. Odezvu to mělo – krátkou zprávu natočila Česká televize, vyšel článek v *Pražském deníku* atd. Podařilo se nám upozornit na některé nedostatky projektu PML a kupodivu náš názor oslovil řadu lidí...

M. Kozelka: Myslím, že to zajímalo velmi málo lidí a odezvu to nemělo žádnou.

Zatímco projekt *Praha město literatury* stále trvá, váš protest brzy skončil. Co bylo příčinou? A čím to je, že i různé jiné protesty u nás nakonec vyjdou vniveč a mašinérie jede dál? Nesouvisí to s tím, o čem píše Michael Hauser ve své knize *Kapitalismus jako zombie*, tedy s krizí odporu?

J. Těsnohlídek ml.: Myslím, že jsme neměli potenciál ani náladu a ani sílu na nějaký dlouhodobější projekt. Chtěli jsme upozornit na to, že se děje něco nedobrého, ale tím, že bychom každý týden celý rok četli na schodech před magistrátem, bychom určitě žádný problém nevyřešili. Naším cílem to ani nebylo, chtěli jsme na něj upozornit, což se nám podařilo. Upřímně – žiju teď už přes půl roku v Polsku a o stavu PML nemám nejmenší tušení.

M. Kozelka: Michael Hauser to vystihuje přesně. V současnosti převládá směsice strachu, lhostejnosti a touhy po zábavě a slasti. Myšlení a analýza statu quo se vytrácí, jsou nepohodlné. Mladí lidé sázejí na jednoduchá a rychlá řešení, neuvědomují si, že přemíra hudby je svým způsobem velmi rafinovaným psychickým fašismem. S tím souvisí i absence odporu, je lepší být vystavlovaně *cool* než žít v permanentním riziku a v nejistotě.

Jak vůbec lze charakterizovat současný vztah literatury, potažmo spisovatelů a města, ve kterém žijí? A mají vůbec šanci jeho tvář či život v něm nějak ovlivnit?

J. Těsnohlídek ml.: Tvář města mají ovlivňovat architekti, politici, snad street-artoví umělci. Spisovatelé můžou zachytit jeho tvář, jeho náladu, připravit dokument. Myslím, že psaní má ve vztahu k městu daleko bližší vztah k fotografii než k nějakému z obrů, které mohou město nebo život v něm ovlivnit. Je ale jisté, že dobrá fotka, stejně jako dobrá báseň, může na některé problémy upozornit a tím rozpoutat diskusi. Může tedy snad změny iniciovat, ale pochybuju o tom, že by je mohla přímo vykonat.

M. Kozelka: Podle mě žádný takový vztah neexistuje, pokud nebereme v potaz různé sentimentální či nostalgické bláboly. Současný literát už není vázán jedním jediným místem, sféra jeho myšlení a psaní se rozprostírá všude, nemá trvalé lokální zakotvení. Pokud se mýlím, tak se omlouvám. Spisovatel má velmi malou šanci ovlivnit život města, ve kterém žije, může maximálně ovlivnit několik desítek či stovek svých sympatizantů.

Připravila Svatava Antošová

KONFRONTACE

Měly by politické strany finančně podporovat nekomerční kulturní periodika? Pokud ano, měla by tato periodika takovou podporu přijímat? Pokud ne, proč?

foto archiv J. Č.

foto archiv M. Š.

Kultura by měla vždycky být především nezávislá – to ovšem neznamená nutně apolitická. Pokud se dané periodikum nějak politicky a hodnotově orientuje (zeleně, levicově, konzervativně...), je myslím v pořádku, je-li jedním ze zdrojů jeho financování i podpora podobně profilovanou politickou stranou – samozřejmě s rizikem ztráty důvěry části čtenářstva. Taková podpora by měla mít jasné parametry, měla by být otevřeně proklamovaná a zúčtovaná a politická strana by neměla mít jakýkoliv přímý vliv na chod redakce. Jinou otázkou je aktuální stav politické kultury v ČR – jestli strany ještě nějaké politické hodnoty reprezentují a zda by se jejich vazbou na kulturní periodika jen nerozšiřoval prostor pro deformaci obecného diskursu.

Jakub Čermák, básník

Co to má být za otázku, to je chyták? Ukažte mi partaj, která chce dát finance do něčeho takového, to je absurdní jako dvoumetrový trpajzlík. Já vám to řeknu takhle, ale jenom mezi náma, mezi čtyřma očima: Čtyřadvacet hodin se nezastavím! Jo, i když spím, zdají se mi hrůzný sny. Od rána do večera vymejšlim kulišárny, lobuju, samý šměčko. Bez jediného dne dovolený; proč asi jsem v létě jel na ty Seychely, válet si šunky u moře? Abych odtud poslal pod cizím jménem šek. Teď zase pod cizím jménem Michal Šanda. Sám sebe zapírám, riskuju a potom by nějaký čuramedán z partaje přišel, že bude cálovat časák o hovnu? To bych mu strčil lauf kvěru do huby. Kapišto? Špinavý prachy se maj prapat ve fotbalu, ne prošťustrovat za kulturu.

Michal Šanda, prozaik

foto Luboš Švec

Jan Těsnohlídek ml. a Milan Kozelka

Ladislav Selepko: veverky v parku hu /5

3. Propast

Krajina se vyprázdnila od lidí a zaplnila se přízraky, což bylo lepší, neboť lidé jsou tak jako tak přízraky za neprostopupnou stěnou, i když do těch stoprocentních jim něco chybí. Ty opravdové totiž neopouštějí dům ani pokoj, ba dokonce ani tělo, schovávají se a podle libosti opět zjevují. Mohou být i siluetami skutečných lidí, plnotučnými přízraky přízraků polotučných, jež telepaticky komunikují s kumpány ve druhé bytosti a domlouvají se, jak prvního více zaskočít. Díky nim nejsem na světě sám, neboť kromě přízraků můj svět nikdo neobývá. Třeba tohle píšu jako jeden z nich. Vznáším morální ukazovátka: lidé a přízraky se mi pletou. Co bych měl chtít po jedné, čekám od druhých. Dočetl jsem se, že v každé pozorovací soustavě, v každém referenčním systému může být jen jeden živý fyzik. Ostatní jsou sochy, třeba pohyblivé. Pak je tam prý ještě něco, existující bez ohledu na referenční soustavu – tomu já říkám přízrak. Nemohu jinak. Konám „já“, ale vychází z toho přízrak. Kdykoliv se chci zhlédnout a poznat, jsem si vzdálen, od sebe oddělen a vidím jen plnotučný obrys obcující s druhými siluetami. Nabytí vědomí oddělení je příčinou samoty, což platí i ve vztahu se ženou. Pokud si některá myslí, že svou úzkost rozpustí v mém objetí, pozná po určité době, že jsem došel jako inkoust a na mé místo se vrátilo nepřijemné prázdno.

Jiné téma je černá porodní koule, kterou v sobě nosím a která se zmenšuje a zvětšuje podle období. Teče z ní černá stružka, již se pokouším proměnit v barvy. Mohla by zůstat černá, kdyby mě po nějaké době nezačala pálit. Například teď bych kolem sebe rád rozhazoval tyčky z polorozpadlé ohrádky Panny Marie. Házel bych je podle toho, kdo by kde stál. Tu a tam bych si vzpomněl na dvoudenní kůzle, které nechali chcípnout Já a Jí. Nechali chcípnout i kozu. Chci říct, že ji v tom nezabránil, ačkoliv koza přicházející smrt několik dní předem avizovala. Ani my jsme nic nezmožili. Už tak jsme ji krmili a roztápěli led na kamnech, aby nemusela lízat sniž, který na dvoře stejně nebyl. Kdyby bylo po našem, dávno bychom kozu někomu dali, jenže jsme nemohli. Vidět ji chcípat nebylo příjemné, ale proběhlo to rychle. Co se dá dělat, dnes ji nevzkřísíme. A ponaučení si z toho nikdo nevezme. Alespoň jsem je prásknul. Dejte si pozor na Já a Jí, nesvěřujte jim žádná domácí zvířata! Zato jestli máte v kuchyni PET láhve, v klidu se na ně obraťte, oni vám řeknou, co s nimi.

Dva dny čekám, že mi někdo napíše něco zaznamenaníhodného. Například to, že se Ol mého života čím dál víc děsí, i když se mě předtím vážně ptá, co mne teda trápí. Když mu to prozradím, přikáže mi, abych byl hodnej kluk, a povzdechne si, že naši neopustím ani chlup. Smál bych se, kdybych dotyčného neznal a nevěděl, že trpí. Proto mu odpouštím a čekám na další hru. Až mi přistě nabídne pomocnou ruku a libovolným pohybem ji změni v ruku kárající, upálím se na znamení. Uprostřed závesné dřevěné lávky zjistil, že mě neunese, tak mne hodil dolů a ještě mě vosolil. Zkusil jsem na něj v pádu plivnout, jenže díky blbě gravitaci jsem nedoplivil dál než sobě na záda.

Oj, druhé z nich, je trochu jiné případ, i když o nic méně zábavný. Vyčítá mi, že je tím, kým je, protože s ním nechci sdílet bahno, z něj můj odchod je příčinou jeho zůstávání. Kdybych tam s ním vydržel, bylo by všechno v pořádku. Takovej je povedenej. Když jsem mu podal pomocnou ruku, obvinil mě z toho, že ho chci vytáhnout. Nasral jsem se, ruku stáhl a nechám ji tak. Být vinný obojím způsobem je žvat-

lání. Ještě se ukáže, že už s nabídkou pomocné ruky jsem to přehnal.

Jsem na nich duševně závislý. Přitom nemyslím na to, že bych mohl někomu chybět. Do toho jim nic není, zda tu chci, nebo nechci být. Nevycházejím tolik ze strachu před smrtí, jako z obavy, že něco udělám špatně. Cítím, že nemám právo zemřít. Možná se mi nechce. Žít na ulici ale také ne, i když mě to čeká, pokud se nic nezmění. Chtěl bych mít jistotu. Na chvíli mi byla dána. Až vyprší, co potom? Jak bude do smrti? Budu odměřovat čas větu po větě? Řekněme, že od této chvíle je všechno bonus. Pro někoho zbytečný a směšný, jenže zbytečnost a směšnost jsou sestry, které se počítají. Gól může padnout i v poslední vteřině prodloužení. Kdybych byl freudovský surrealista a měl sílu, někoho bych znásilnil jako nejpřirozenější projev touhy po tvoření. Na uzdě mě drží vědomí, že rozmnožování je nepřekonaný pudový sentiment. Bylo by lépe, kdyby místo šesti nebo sedmi miliard zbylo pár milionů. Jeden Londýn by stačil, jedna Paříž, variabilita ať je zachována, ale kvanta stejných lidí tu být nemusej. Nechtějí-li odejít dobrovolně, nechť rozhodne válečný los. Beztak je válka fascinuje. Pod rouškou cynické morálky o ní píšu, točí filmy, vyprávějí příběhy a žijí z toho, že katarze byla tak strašná, neboť mají určující životní zkušenost, motor, pobídku k přežití svému i dalších generací; něco tak velkolepého a nepojmutelného, extatického a násilného, že je nutné padat před tím do mdlob na kolena v posvátné hrůze a mlčet do chvíle, kdy válka nukleární, vleklá či blesková, završí jejich dojem z této civilizace.

Čert to vzal, stejně je tohle navíc. Jsem tu navíc, k průlomům nedochází. Můj existenciální čas běží, zatímco hodiny tělesné existence kamení. Divím se, jak jsem se mohl prožít do této chvíle, kdy jsou obě roviny dokonale oddělené. Přitom první nemůže brát svou hmotu jinak než ze druhé a druhá svůj pohyb jinak než z první. Jaké je to řešení? Je-li jedna plíce nefunkční, druhá ať se bičuje k většímu výkonu. V tom je zákonitost. Patrně obava z konečné syntézy, závěrečné katastrofy.

Je tedy na mně, abych se probyl dalším jarním dnem. To už není jen o fotbale, jak říká Karel Brückner, ale o základních lidských emocích, když se mé vědomé a nevědomé „já“ rozcházejí a já ztrouchnivěly mezi nimi lítám jako jojo. Kdo mi má za zlé, že žiju v sebeklamě? Říkám pokaždé víc nebo míň, než v okamžiku produkce vnímám. Když se vyjadřuji, zdávám se přítomného sebe, na jehož místo se derou nové podoby. Co v jednu chvíli platí, ve druhou je minulou lži následkem zpoždění vzniklého pohybem referenční soustavy. Proto je na světě tolik nedorozumění, kolik je referenčních soustav, a nelze se domluvit se sebou ani s druhými. Dvojnásobné izolaci nezbyvá než víra. Někdy se ve mně zdvojeným významem slov vědomé a nevědomé já sejdou a potom oslavují. Stávám se Dionýsem a Ukřižovaným. Vyhazuji do vzduchu krabici banánů, chci žonglovat se všemi naráz, dokud i ten poslední nepopadá. Vyhazuji do vzduchu krabici po banánech. Chci žonglovat, je mi jedno s čím. Když to popadá, tak to popadá, nikdo se nedívá. Chtít mít své konání pod kontrolou je chtít ovládat svět. Mě kontrolují mimozemšťani. Nabídl jsem se jim, neboť mi přišlo, že jsou vzrušující, a já vzrušení miluji. Jedna žena, bylo víc takových případů, měla při sexu s mimozemšťanem pět orgasmů. Tak jsem se nechal lapit. Kontrolují mě kamerami, obcházejí kolem v celém pluku i se synem. Zhlédl jsem se ve dveřích, když jsem do vzduchu vyhazoval krabici orgasmů, a jim nevedlo, že při tom žongluji.

Jelikož ani dnes žena nepřišla, nezbyvá než si ji vysnit. Popsat lesknoucí se oči a za nimi hluboké propasti, jejich dna vystlaná jemnou pěnou. Když se slunce nedívá, prochází po břehu moře s chasidským kloboukem na hlavě, vedle ní zástup drobných lžic. Jednou to někdo vyfotí z kopců nad městem. Z neurčitého pohledu tam chodí po římsách a jeho pád nic neodvrátí. Sahá si do prostoru, v němž nikdo není, ve kterém se míhají pouze obrazy. Mohl by být i neživý, zatuhlý v betonu, zašmodrchaný hadr, jenž se na sebe podívá skrz dveřní kukátko, než si jej záplava podá. Nebude jim sloužit, nepotřebují ho vysloužilého, vystouplého před lícní kost. Zahodil, co se dalo, a žije v umakartu jako šváb. Raději by umřel v její náručí, kdyby věděl, že je otevřená. Šel by tam, kde cítí smrt, neboť kde umíral předtím, nebyla dokonalá. Je mu líto, že to musí říkat. Nevěděl, že na tom záleží. Nyní mu její náručí leze po zádech do hlavy. Měl by ji poprosit, aby přijela? Kam by měl její příjezd vést? Ví, že by nevedl nikam. Přece si ji umí představit. Půjde tam, kde to nezná, kde ho něco zajímá. Nebude se vracet zpátky, ačkoliv možná neví, jaké to v ní je, a mohl by se zajímat o to, zda zkusit se do ní vsrčit vyjde nastejno jako u předchozí. Nebo už se vsrčil? Zdá se, že ne. A pokud ne, tak kdy, ne-li tímto okamžikem? Ano, je uvnitř, zkoumá, co se změnilo. Roští, liány, popínávé růže, rozdíl mu však uniká. Rozhoduje se, že to při nejbližší příležitosti udělá. Buď ten akt bude odkládat, nebo jej vykoná. Dřív nebo později k němu musí dojít. Takže jako by se stalo. Změnilo se něco? Hlava se odkutálela, ale ne jeho, hlava někoho jiného odpadla, ztratila hlavu.

Ve snu jsem zažil den s tajícím sněhem. Voda stékala do údolí po šterkových cestách, hloubila se do hlíny. Zatímco v podhorském městečku svítilo slunce, katastrofa čekala na signál. Pravděpodobně se někde něco podemlelo, neboť dlouhá a vysoká řada naskládaných kulin se začala rozjíždět. Věci se daly do pohybu. Zpočátku ne hrozivě. Klády se pomalu prokutálely kolem školní budovy, z jejíhož okna jsem je pozoroval, a doskály, dokodrcaly, dohoupaly se k bytovce o kus níž. Mohlo to už skončit, ale teprve v ten moment se mi vyjevilo, jak je hromada velká a zásoba nekonečná, jak jsou klády větší a větší. Pohyb se zrychloval a mohutněl, až dřevoprašná vlna dosahovala výše přibližně čtyř metrů. Když rozdrtila několik zaparkovaných aut, její čelní stěna už už vrážela do obytného domu a hrozila její zbourat. Byl jsem v prvním, nebo ve druhém patře u okna a překvapeně sledoval vývoj. Lavina se uvolnila nahore u rakousko-uherské pily a sjížděla jako stěna rovnoběžná se školní budovou. Bylo lze vytušit, že sama fabrika se sveze dolů, což by nevedlo tolik jako fakt, že vzdálenost mezi pohybující se masou a školní zdí se nezadržitelně úžila. Obě strany se o sebe bezmála otíraly. Usoudil jsem, že budu muset utéct na druhou stranu, než náš škola zasype, protože bylo jisté, že vlna ji nemine. Volal jsem na ostatní, přičemž jsem si rychle vzpomněl, že mám u okna laptop. Bez otálení jsem se pro něj vrátil a zase utíkal ven.

Navzdory nebezpečí to byl pěkný den, v němž jarní vzduch jiskřil příslibem. Zařekl jsem se, že tam nebudu žít, že jsem mimo to všechno a nechci se vracet. Místo toho budu posedávat po londýnských kavárnách, očumovat cihlové dmy v Soho a vykračovat si v kabátě jako Robert Browning. Poskytnu jim dost podnětů k závisti. Doma mě budou ještě víc nenávidět, nebo po mně budou ještě víc toužit.

Vystoupil jsem z katastrofy a pokračoval pěšky, utíkal ve větru otevřenou krajinou,

přes pole mezi větrnými mlýny. Za zády se mi ozývaly nějaké skřeky, ale čím dál jsem byl, tím šťastnější jsem se cítil. Domov, Tabulák, Al – žít se v nich nedalo. Ani naše dřívější blízkost mě nemohla přinutit k návratu. Teď se budu jen vzdalovat. Cesta se rozbila sama, jsem rozblácený. Zastavil jsem se na pláni obestavené cihlovými domy a řekl si, že tady zůstanu. Je zde dost uliček, zákoutí a tajných vchodů, aby mi na nějakou dobu vydržely, podobně jako obrazy z Národní galerie, v níž mě při každé návštěvě zaujme alespoň jedno plátno tak, jako bych se na ně díval poprvé. Lesů tu mnoho není, ale ty, které zbyly, jsou sešíváné z tajemných míst, proplétané začarovanými stezkami. Čas se na nich propadá o staletí zpátky po několika krocích. Kamkoliv se vydám, dříve nebo později dojdou k moři, kde se světlo ukládá do vln, dokud nenastane tma.

Nechodím zde do kin kromě Tate Modern, v němž promítají filmy jednoho maďarského emigranta v New Yorku 50. a 60. let. Experimentální deníky z ulice i z prostředí intelektuální a umělecké scény. Předchůdce Stana Brackhage. Jsou hlavně roztřesené a všelijak prostríhané. Několik filmů na několik hodin. V British Library je výstava k evropskému modernismu, uvádějí tam záběry z meziválečného Berlína od Moholy-Nagy. Zjišťuji, že Maďari mají talent na filmování. Moje filmy se odehrávají v londýnských ulicích a parcích. Když jeden začne nadávat na dopravu, kriminalitu, služby a imigranty (sám jedním z nich), dokládá, že se s místním prostředím šzil. Domácí střední vrstva nenadává, nýbrž afektovaně kňourá. Každodenní povrch má v hlubších vrstvách neprekonatelný pocit přínalosti, silný, zaujatý vztah, postoj člověka, jenž si zvykl na místní vymoženosti (i v uvozovkách), bere je jako samozřejmost a odchýlení od nich je mu bezprávím a zradou. Kdo by mohl kdykoliv odejít, zůstává netečný. Musím říct, když poslouchám hlasy v rádiu nebo venku, že lidé tohle místo přijímají s velkou tolerancí a nerozčilují se tolik jako jinde. Pomáhá jim k tomu svrchovanost či méně lichotivá povýšenost, spíše nadhled, vědomí převahy a výjimečnosti. Proto zdejší působí na cizince občas domyšlivě. Svrchovaný nadhled jim umožňuje fungovat a udržovat tady určitou kulturu. Jak jinak čelit počasí posledních dvou týdnů a zůstat v rozhovoru uvolněný? Není lehké být Londýňanem. Nejednou jsme si s Al říkali, kolik usilí stojí udržet to tady krok přes rozpadnutím, jak je město proležené šváby. Viktoriánské domy, vodovodní trubky nebo více než stoleté metro potřebují pořád lepší záplaty. Imperiální infrastruktura je ve stavu věčného látání, předělávání, bourání a stavění. Když něco shoří nebo spadne, vznikne na uvolněném místě brzy něco nového. Fascinuje mě neochabující vzdorování zkáze, již započalo šedesátitisícové Londinium po rozpadu římského Impéria. Při pohybu v ulicích se moje mysl neustálým tékáním zraku roztáhne a rozptýlí, čímž vytvoří protiváhu mé potřebě zavrtávat se do jsoucna myšlenkami. Absolvuji zde zdravotní antidepresivní pobyt. Nechtěl bych teď poslouchat Vltavu jako v maringotce. Nejen pro její výběr moderátorů, uspávací intonaci hlasů, unylou náladu nebo pro témata, která jsou mi cizí, ale dokonce ani pro její výběr hudby. Když si naladím BBC 3, slyším jiné klasické skladatele. Hrají podle počasí. Zrovna byl týden Arnolda Schönberga. I dnes je na obloze veselo. Půl hodiny slunce, půl deštivé vánice, pořád dokola.

augusto monterroso

Minulý měsíc uplynulo deset let od chvíle, kdy osud udělal tečku za životem guatemalsko-mexického spisovatele Augusta Monterrosa (21. prosince 1921 – 7. února 2003). Ačkoli je tento velkán španělsky psané literatury jedním z mezinárodně nejznávanějších latinskoamerických autorů, jeho jméno, natožpak dílo u nás prakticky nikdo nezná (první český překlad je plánován na příští rok).

Mezi Monterrosovy hlavní přednosti patří schopnost obsáhnout hlubokou myšlenku pomocí (mnohdy až krajně) úsporného vyjádření, což je snad nejcharakterističtější rys jeho uměleckého výrazu. („Je třeba zřít se mnoha dobrých vět, aby se sdělilo pouze nezbytné.“) Díky nadčasovému rozměru svého díla oslovuje čtenáře i v 21. století, o čemž svědčí nejen neustálé reedice a výbory, ale také dodnes rostoucí počet jazyků, do nichž je překládán – s autorovým odkazem se mohou v mateřštině seznámit například Poláci, Finové, Švédové, Číňané, Židé, a dokonce i milovníci latiny.

Své první povídky uveřejňuje v guatemalských novinách a časopisech. Kvůli protirežimnímu postoji je však v září 1944 nucen žadat o azyl v sousedním Mexiku, kde nachází druhý domov a kde o patnáct let později vydává *Souborné dílo (a jiné povídky)* (1959). I přes velmi příznivé přijetí jeho prvotiny si na následující, Monterrosovu patrně nejznámější, knihu *Černá ovce a ostatní bajky* (1969) musejí čtenáři počkat dlouhých deset let. K dalším významným autorovým počínům patří soubor povídek, esejů a aforismů *Věčně v pohybu* (1972) a útržkovitý román *Zbývá už jen ticho (život a dílo Eduarda Torrese)* (1978).

Monterrosovo dílo, na první pohled snadno přístupné a zdánlivě jednoduché, je protkáno celou řadou více či méně skrytých intertextuálních odkazů a jiných narážek (například farář a lazebník ze Cervantesova Quijota v povídce „Jak jsem se zbavil pěti set knih“). Autor tak vtahuje čtenáře do hry nevyřčeného, zejména základním pravidlem je číst zároveň mezi řádky, a to tím pozorněji, čím je řádků méně.

Nedílnou součástí Monterrosova stylu a téměř až nosným prvkem jeho tvorby je smysl pro humor, který u něho nabývá mnoha podob: sarkastické, ironické, sebeironizující, černé, absurdní. Svůj osobitý pohled nám autor nejčastěji předkládá ve formě bajek, satir či krátkých vyprávění. Byť všechny zmíněné útvary formálně ukončuje tečka, představuje tato spíše pobídku čtenáři, jakousi dvojtečku uzavírací nekonečné intelektuální dobrodružství.

mb

O stručnosti

Často slyším, jak lidé velebí stručnost, a když opakovaně zaznívá, že je-li něco dobré a stručné, je to dobré dvojnásob, sám se na okamžik cítím šťasten.

A přitom se v úvodní satíře první knihy Horatius táže, tedy vlastně dělá, jako by se tázal Maecenata, proč není nikdo spokojen s tím, čím je, a kupec závidí vojákovu a voják kupci. Vzpomínáte si, že?

Je pravda, že autor krátkých textů netouží po ničem více než po psaní nekonečně dlouhých, předlouhých textů, při nichž by se fantazie příliš nenadřela a v nichž by se skutečnosti, věci, zvířata a lidé setkávali, vyhledávali či se navzájem vyhýbali, žili by, družili se, milovali se či by svobodně prolévali svou krev, a přitom by je nesvazoval středník ani tečka.

Ano, přesně ta, ke které mě právě teď nutí cosi silnějšího než já, něco, co chovám v úctě i nenávisti.

Želva a Achilles

Dle telegrafických zpráv dorazila želva minulý týden konečně do cíle.

Na tiskové konferenci se pak svěřila, že se celý závod bála, že prohraje, neboť její soupeř jí neustále šlapal na paty.

A vskutku, o desetitisícitrilióntinu sekundy později se do cíle jako šíp vřítel Achilles proklínající Zenóna z Eleje.

Gallus aureorum ovorum

V jednom z ohromných kurníků obklopujících starověký Řím žil kdysi neobyčejně zdatný a k milostným hrátkám štědře vybavený kohout, jehož si všechny slepice, které s ním přišly do styku, oblíbily tak, že mu, chudákovi, nedaly ani chvíli vydechnout.

Sám Tacitus ho pro jeho nezničitelnost přirovnává, možná i dvojsmyslně, k bájnemu Fénixovi a dodává, že si získal nesmírný věhlas a stal se objektem zájmu svých spoluobčanů, to jest kohoutů, kteří přicházeli z různých koutů republiky, jen aby ho viděli v akci, ať už kvůli podívané jako takové či s touhou pochytit něco z jeho techniky.

Ale jelikož všechno má své meze, je jasné, že nepřetržitě milostné nasazení přivedlo kohouta do hrobu, což zajisté nesl velice těžce a hořce, neboť další básník, tentokrát Statius, zmiňuje, že krátce před smrtí ke svému loži svolal nejméně dvě tisícovky nejnarůživějších slepic a pronesl k nim tato poslední slova: „Hleďte, co jste způsobily. Zabily jste kohouta se zlatými vejci,“ čímž položil základ k celé řadě překroucených a smyšlených verzí, takže dané schopnosti si dnes lidé spojují především s králem Midasem či lidovou povídkou o slepici.

O černé ovci

Před mnoha a mnoha lety žila kdesi ve vzdálené zemi černá ovce.

Postavili ji ke zdi.

O sto let později jí kající se stádo vztyčilo jezdeckou sochu, která do parku velice dobře zapadla.

A tak se stalo, že jakmile se objevily nějaké další černé ovce, byly pokaždé urychleně postaveny před popravicí četou, aby se i budoucí generace obyčejných běžných ovcí mohly zdokonalovat v sochařském umění.

Zatmění slunce

Když už mnich Bartolomé Arrazola nevěděl kudy kam, připustil, že je nadobro ztracen. Octl se totiž v zajetí mocného guatemalského pralesa, neúprosného a pohlcujícího. Neznalý tamního místopisu se v klidu posadil a čekal na smrt. Odříznut a bez jakékoli naděje, rozhodl se zemřít s myslí upřenou na vzdálené Španělsko, zvláště pak na klášter v Los Abrojos, kam se jednoho dne z výšin svého trůnu uráčil sestoupit Karel V., aby mu řekl, že na jeho náboženské zanícení při spasitelské činnosti spoléhá.

Při probuzení zjistil, že je obklopen skupinkou domorodců s netečným výrazem ve tváři, odhodlaných obětovat ho na oltáři, který Bartolomému připadal jako lože, na němž si konečně odpočine – od obav, od vlastního údělu, od sebe sama.

Za tři roky v zemi si domorodé jazyky jakž takž osvojil. Zkusil něco říct. Slově, která vyřkl, bylo porozuměno.

V tu chvíli se v něm zrodila myšlenka, kterou považoval za hodnou svého nadání, všeobecného rozhledu a nelehko nabytých

znalostí Aristotela. Vzpomněl si, že ten den má nastat úplné zatmění slunce. I rozhodl se, že této skutečnosti využije k oklamání svých utiskovatelů a k záchraně života.

„Zabijete-li mne,“ řekl jim, „postarám se, aby slunce na nebi pohaslo.“

Domorodci na něho upřeně pohlédli a Bartolomé si všiml, jak se jim v očích zračí nevěřičnost. Viděl, že svolali malou poradu, a sebejistě, avšak zároveň s jistým opovržením čekal na její výsledek.

O dvě hodiny později už ze srdce mnicha Bartolomého Arrazoly na obětní kámen (lesknoucí se v matném světle zatmělého slunce) crčela krev, zatímco jeden z domo-

rodců pomalu, monotónně odříkával nekonečnou řadu dat, kdy dojde k dalším zatměním slunce a měsíce, předpovězeným a zaznamenaným do kodexů astronomy mayské civilizace, bez ctěné pomoci Aristotelovy.

Jak jsem se zbavil pěti set knih

Básníku, nedaruj svou knihu; znič ji sám.

Eduardo Torres

Před několika lety jsem četl esej jednoho anglického autora, jehož jméno si už nevbavuji, o nesnázích provázejících jeho snahu zbavit se krabice knih, které už za žádnou cenu nechtěl mít v knihovně. Nuže dobrá, za dobu svého života jsem si všiml, jak mezi intelektuály často zaznívají nářky, že je knihy pomalu vytlačují z domu. Někteří tím dokonce ospravedlňují velikost svých panských sídel, kvůli knihám už prý ve starém bytě nebylo k hnutí. Tuto krajnost jsem nikdy nezažil a pravděpodobně ani nezažiji; ale nikdy bych nevěřil, že se jednou octnu v situaci anglického eseje a že mě zeštíhlení knihovny o pět set titulů bude stát takové úsilí.

Pokusím se vylíčit svou zkušenost. Jen tak na okraj podotknu, že je pravděpodobné, že tento příběh mnohé popudí. Co na tom. Skutečnost je taková, že v jistém bodě života zná člověk příliš mnoho lidí (spisovatelů), nebo příliš mnoho lidí (spisovatelů) zná jeho, anebo člověk zjistí, že se narodil do doby, v níž se vydává příliš mnoho knih. Přijde okamžik, kdy tě přátelé z řad spisovatelů obdarovávají tolika knihami (vedle těch doposud nevydaných, které ti hojně nosí k přečtení), že aby ses dozvěděl, jak vidí svět a život, potřeboval bys tomu zasvětit každý den v roce. A jako by to nestačilo, mou zálibu v četbě již dvacet let ještě navíc dusí zvyk kupovat si knihy, zvyk, který se s touto zálibou, bo-

hužel, často zaměňuje. Udělal jsem pěknou hloupost, že jsem tehdy začal chodit do antikvariátů. Na první stránce *Bílé velryby* Ismael přemítá, že zatímco životem znavený Kato nalezl na meč, on sám ve stejné situaci jednoduše vyplouvá na moře. Já jsem se na rozdíl od něho vydal na několikaletou cestu po antikvariátech. Jakmile člověk pocítí, že ho tato zařízení plná prachu a duchovní šedi přitahují, požitek z četby se pomalu, ale jistě zvrhává v posedlost kupovat knihy a ta zase v marnivou snahu pořídit si pár divných kousků a ohromit jimi přátele nebo prostě jen známé.

A jak takový proces probíhá? To si tak člověk doma v poklidu čte a najednou přijde někdo z jeho přátel a povídá: Ty máš ale knih! To člověku zní, jako by slyšel: Ty jsi tak chytrý! ...a je zaděláno na malér. Dál už to znáte. Člověk knihy rázem počítá na stovky, pak na tisíce a cítí se být čím dál chytřejším. Léta běží a on (leďa že by snad byl, chudák, bezbřehým snílkem) získává větší ekonomické možnosti, prochází více a více knihkupectví a přirozeně se z něho stává spisovatel, vlastní tolik knih, že již není jen chytrý – dřímá v něm hotový génius. Tak dopadá marnivá snaha vlastnit spoustu knih.

V dané situaci jsem tedy jednou sebral odvalu a rozhodl se ponechat si jen skutečně zajímavé knihy, knihy, které jsem četl nebo které jsem se opravdu chystal přečíst. Kolika pravdám se člověk v průběhu života vyhýbá? Není pravda o jeho zbabělosti tou nejdotěrnější? Kolikrát za den si něco na-lháváš, abys zakryl, že jsi slaboch? Já slaboch jsem. Z několika tisíc knih, které v knihovně vlastně jen skladuji, jsem se jich odhodlal vyřadit nějakých pět set, navíc s těžkým srdcem, zkroušeným nikoli ztrátou příslušné du-

chovní hodnoty, ale tím, jak moc mi chybějících deset metrů zaplněných polic sníží koeficient prestiže. Dnem i nocí jsem (slovy klasiků) až do úmoru brázdil očima nedozírné řady knih, přičemž jsem (slovy nás, současných autorů) pořád dokola vybíral, třídil. To neuvěřitelné množství poezie, takových románů, tolik sociologických návrhů na řešení všemožných neřadů světa! Má se za to, že poezie se pěstuje pro povznesení ducha, že romány vznikají, když pro nic jiného, tak pro pobavení, a že sociologové nás snad přece jen dovedou k nějakému řešení. Když jsem se nad tím zamyslel, uvědomil jsem si, že poezie je ve své většině schopna vrátit na zem i nejvznešenějšího ducha, že romány dokáží otrávit k smrti i nejveselejší mysl a řešení sociologů zamotat hlavu i těm nejbystřejším. A přece jsem vyřazení každého svazku tolik zvažoval, jakkoli bezvýznamný se zdál. Kdyby mi pomáhal neviditelný farář a lazebník, zůstalo by mi jich v policích víc než sto? Když jsem byl v roce 1955 v Santiagu de Chile na návštěvě u Pabla Nerudy, překvapilo mě, že má doma všeho všudy třicet čtyřicet knih, mezi nimi detektivky a překlady vlastních děl do různých jazyků. Své nesmírné bohatství v podobě opravdových bibliografických pokladů totiž před nedávnem věnoval místní univerzitě. Chilský básník tak učinil ještě za života; což je, jak se na to tak dívám, jediný stav, kdy z toho člověk něco má.

Nehodlám tu dělat výčet knih, kterých jsem se rozhodl vzdát; našlo by se mezi nimi od každého něco, přibližně v tomto složení: politika (ve špatném slova smyslu, neboť jiný ani nemá) – asi 50; sociologie a ekonomie – nějakých 49; zeměpis světa a světové dějiny – 3; zeměpis vlasti a národní dějiny – 48; světová literatura – 14; hispanoamerická literatura – 86; severoamerické studie latinskoamerické literatury – 37; astronomie – 1; teorie rytmu (abychom dámu nepřivedli do rozpaků) –

6; metody hledání pramene – 1; biografie operních pěvců – 1; nezařaditelné (ve stylu *Volil jsem svobodu*) – 14; erotika – ½ (z jediné takové knihy, kterou jsem měl, jsem si ponechal ilustrace); metody, jak zhubnout – 1; jak skoncovat s pitím – 19; psychologie a psychoanalýza – 27; gramatiky – 5; jak se za deset dní naučit anglicky – 1; jak se za deset dní naučit francouzsky – 1; jak se za deset dní naučit italsky – 1; filmové studie – 8; a tak dále a tak dále.

Tím to ale nekončilo, ba právě naopak. Brzy jsem zjistil, že osob ochotných přijmout větší část knih, jejichž starostlivé nakupování mě za ta léta stálo spoustu času i peněz, je jen velmi málo. Skutečnost, že zvrácená touha po bezduchem hromadění není až tak rozšířená, sice trochu změnila mé mínění o lidském pokolení, ale zároveň mi přidělávala vrásky, neboť jelikož jsem se už jednou rozhodl, stala se z úmyslu zbavit se pár knih neodkladná duchovní potřeba. Požár po vzoru Alexandrijské knihovny, jemuž jsou věnovány tyto vzpomínky, představuje nejschůdnější cestu, ale pálení pěti set knih doma na dvorku (tedy za předpokladu, že takový dvorek máme) působí komicky a nepříliš dobrým dojmem. Většina lidí se pohoršuje nad tím, že inkvizice páčila knihy, ale že upalovala lidi, to už nikomu nevádí. Jistí lidé sdílející mé nadšení pro věc mi navrhli, abych všechny svazky věnoval těm či oněm veřejným knihovnám; tato představa mi však připadala trochu nudná, protože tak snadným řešením ztrácela celá záležitost na dobrodružnosti; kromě toho jsem byl přesvědčen, že ve veřejných knihovnách, stejně jako u mě doma či kdekoli jinde, nebudou k ničemu. Vyhodit jednu po druhé není hodné mé osoby, knih ani popelnice. Mým jediným řešením byli přátelé. Ale moji přátelé politologové či sociologové již příslušné knihy měli, anebo patřili ve většině případů k jejich odpůrcům; básníci si zas nechtěli nechat zaplevelit byt ničím od svých současníků, které znali osobně, a zmiňovaná kniha o erotice, byť již bez příslušných secesních ilustrací, představovala přítěž pro kohokoli.

Nerad bych však z těchto vzpomínek dělal příběh s falešnými, rádoby zábavnými příhodami. Je jasné, že postupem času se nějakým způsobem našly spřízněné duše, které nakonec souhlasily a vzaly si mé fetiše domů, kde budou leda tak zabírat místo a dětem zmenšovat prostor pro kyslík, ale rodičům dají pocit větší moudrosti a navíc v nich vzbudí tu nejklamnější a nejnesmyslnější představu, že knihy jsou zhmotněné vědění, což jen znovu a znovu dokládá lidskou naivitu a hloupost. Optimisticky jsem se domníval, že po dopsání těchto řádků, které jsem započal před dvěma týdny, si zvolený nadpis budu schopen nějak plnohodnotně obhájit; změním-li uváděných pět set na dvacet (počet se však kvůli vracejícím se poštovním zásilkám začíná pomalu snižovat), bude nadpis pravdě blíž.

O krávě

Když jsem jel onehdy vlakem, vyskočil jsem najednou radostí na nohy a začal jsem zvesela máchat rukama a vyzývat ostatní, aby se kochali krajinou a mimořádně vyvedeným soumrakem. Ženy s dětmi a několik pánů, kteří zanechali hovor, na mě udiveně hleděli a smáli se mi, ale když jsem se v tichosti znovu posadil, neměli tušení, že jsem právě spatřil, jak se u okraje cesty pomalu vzdaluje mrtvá, docela mrtvá kráva, která nemá, kdo by jí pohřbil ani kdo by jí vydal souborné dílo či pronesl procítěnou a jímavou řeč o její do rotě a o všech těch pramincích teplého mléka, čímž přispěla k tomu, aby život obecně a konkrétně vlak pokračoval dál.

Ze španělštiny přeložil Michal Brabec

občanská pozice

Ústí nad Labem versus Brno aneb porovnání ústecké a brněnské komunální politiky, nepolitické a občanské aktivity v obou městech, úspěchy i neúspěchy při záchraně kulturního dědictví – to byla hlavní témata v pořadí již 4. sociálního fóra, které se konalo ve čtvrtek 7. února 2013 v Café Max v Ústí nad Labem. Podobná fóra se konají už od roku 2002 po celém světě, nejsou nijak centrálně řízena a jsou prostorem pro svobodnou výměnu názorů a zkušeností především těch lidí, kteří se snaží vyjadřovat k problémům současného světa a hledat jejich řešení.

Hosty fóra byli brněnský občanský aktivista Matěj Hollan, jinak také předseda občanského sdružení Brnění (*osbrneni.cz*) a jeden z autorů satirického portálu Žít Brno (*zitbrno.cz*), dále brněnský scenárista Vladimír Fanta, který před rokem přesídlil natrvalo do Ústí nad Labem, a ústecký historik Martin Krsek, hojně publikující na portálu Ústí-Aussig (*usti-aussig.net*).

Ať už se debata stočila na regulaci hazardu, drogy, městskou architekturu či kulturu, jedno bylo všem těmto tématům společné: Jak se vůči nim vymezit z občanských pozic a jak je z těchto pozic ovlivnit ve prospěch obyvatel města.

Aktivisté a histo-teroristi

Už při úvodním srovnání severočeské a jihomoravské metropole coby univerzitních měst vyšlo Ústí nad Labem a jeho nejbližší okolí jako lokalita, na jejíž tváři a společenském životě se studenti podílejí jen minimálně. A nejen to: Pokud se tu v poslední době nějaká aktivita objevila, pak poněkud paradoxně právě proti zdejší univerzitě. Ta totiž plánuje zbourat historicky cenný pavilon bývalé nemocnice, který před časem převzala a slíbila jej dál využívat, přičemž odpůrci zbourání tohoto objektu, jenž byl postaven v době největšího vzednutí města, si vysloužili označení „histo-teroristi“. Jak vysvětlil M. Krsek, těžko s tím lze něco dělat, když i samotný rektor univerzity se nechá slyšet, že nemá smysl cokoliv si nalhávat, vždyť Ústí je přece tak hnusné... Jinými slovy: Tady už není co zkazit. Podle Krska by se měli Ústečáci po takových a podobných slovech vždy naštvat, ale obvykle je toho schopna jen malá skupinka, neboť potajmu si téměř všichni myslí totéž.

Jeden z diskutujících z publika však v této souvislosti připomněl fenomén, jenž je pro řadu protestů v České republice – Ústí nad Labem pochopitelně nevyjímaje – typický: Přestože bývá v dostatečném časovém předstihu známa spousta konkrétních indicií, které signalizují, kudy se vývoj bude ubírat, k protestům se odhodláváme jaksi až ex post, tedy ve chvíli, kdy už je téměř pozdě a vývoj zvrátit nelze. Už před dvěma až třemi lety byl prý záměr univerzity pavilon zbourat více než zjevný, ale ačkoliv na to on sám upozorňoval, nikdo se tím nezabýval. M. Krsek kontroval, že sice dávno předtím jednal s tehdejší rektorkou, ale vzápětí uznal, že poté, co narazil na její odpověď: „A kvůli čemu mám ten pavilon zachraňovat? Kvůli vašim smutným očím?“, měl být méně historikem a více aktivistou. Čili že méně agresivní cesty oproti těm radikálnějšími bohužel často selhávají.

Na Krskovo spání si popele na hlavu reagoval V. Fanta tvrzením, podloženým zkušenostmi, že aktivistů je všude málo, ale zároveň zdůraznil, že angažovanost není jen organizování demonstrací, ale může mít více podob. Aktivní člověk by si pro sebe měl vždycky najít způsob, jak se zapojit. Například: Nemí-li spokojen s kulturním životem a postrádá-li třeba přednášky, které by jej zajímaly, pak by se měl do jejich zorganizování pustit sám.

Máme přece demokracii

Zůstaneme-li v rovině vztahu univerzita–město, pak v Brně jsou studenti na rozdíl od Ústí nad Labem nepřehlédnutelnou hybnou silou, díky jejíž vytrvalé aktivitě se podařilo zabránit výstavbě soukromých podzemních garáží pod Zelným trhem, od-

sunu hlavního vlakového nádraží či významně ovlivnit podobu brněnského územního plánu. Avšak co se týče například kultury, pak se Brno potýká se stejným problémem jako Ústí nad Labem a spousta dalších měst: Vládnoucí garnitura na magistrátě neustálým snižováním finanční podpory kulturu systematicky likviduje a peníze, které takto „ušetří“, obratem přeměrovává například na stavbu kanalizace apod. Na otázku, co s tím lze dělat a zda nenazrála doba pro vznik nějaké paralelní „druhé kultury“, tedy jakési obdoby undergroundu, odpověděl M. Hol-

foto Tvar

Svatava Antošová

snážit o udržení divadla, jež si na sebe nevydělá, ve městě, které nelituje osmdesáti miliónů na stavbu nesmyslné lanovky z jednoho soukromého objektu do druhého – z obchodního centra Fórum, jež je skutečným architektonickým „zážitkem“ (mimořádně – oba architekti, kteří se na jeho původním projektu podíleli, se demonstrativně vzdali svých autorských práv), do „hotelového“ zámečku Větruše. Jak se lze dočíst na portále *usti-aussig.net*, tyto a další sporné stavby vznikaly v centru města v průběhu posledních šestnácti let, kdy nemělo Ústí nad Labem obsazenou funkci městského architekta. Inu, bezvládí – toť stav požehnaný!

A co dál?

Závěrem se zúčastnění shodli, že pokud budou na magistrátech sedět takoví lidé jako například v majetkové komisi města

zleva – Matěj Hollan, Vladimír Fanta a Martin Krsek

lan, že jedinou cestou je stávající garnituru vypoklonkovat a dostat volbami na magistrát nové lidi (jako se to podařilo v Liberci), kteří o kultuře a jejím smyslu pro život města něco vědí a nebudou například přes divadlo, kam si dosadí svého člověka, prát špinavé peníze. K druhé části otázky pak uvedl, že paralelní kulturní struktury mimo režii magistrátu v Brně sice vznikají, ale o undergroundu či disentu nemůže být řeč, neboť ten se vymezoval vůči nepříteli, jímž byla totalita a absence svobody slova. Také V. Fanta se vyjádřil v tom smyslu, že spíše věří na ostrůvky pozitivní deviance a generaci současných třicátníků, kteří nemají v hlavě žádné omezující mantinely, než na vznik nového undergroundu či disentu, jež by ani nepokládal za účelný – máme přece demokracii a můžeme si říkat, co chceme. (To jistě ano, ale nestálo by za úvahu, zda znaky „nepřítel“ dnes nenese něco jiného? Co takhle všudypřítomný trh, jehož ziskovosti se kdeco podřizuje?) Na trh ostatně přetočil toto téma i následný hlas z publika. Jeho nositel vykřikoval onu známou mantru, že každá kultura si na sebe musí vydělat a že on žádnou kulturu nehodlá ze svých daní podporovat, tím spíše ne nějaký pochybný hybrid a la underground. (Aniž bych chtěla komukoliv brát jeho názor, věřili byste, že takhle mluví vysokoškolský učitel z umělecky zaměřené fakulty?) Řeč se pak samozřejmě stočila i na dotování ústeckého operního divadla, kdy tentýž člověk hrdě vyhlásil, že on jezdí raději do divadla do nedalekých Drážďan. Nu ano, to je také řešení – nač se

Ústí nad Labem, kteří když měli zaujmout stanovisko ke kruhovému objezdu v Neštémicích (*ústecká čtvrt – pozn. red.*), tak se ptali, kde to je, anebo v komisi prevence kriminality, jejíž písemné výstupy jsou na úrovni žáků třetí třídy, tak se sotva něco změní. Co se Brna týče – jeden z diskutujících zapochyboval i o tom, zda satirický portál Žít Brno, který nikoho nešetří a většinu představitelů magistrátu zesměšňuje a poukazuje na jejich absurdní chování či rozhodnutí, neodrazuje nové lidi, aby se o funkce v čele města vůbec ucházeli. Pohodlnější je přece být aktivistou, který do všeho střílí, ale o ničem nerozhoduje a za nic neodpovídá. M. Hollan však vysvětlil, že portál Žít Brno sice některé představitel „svléká do naha“, ale zároveň se nebojí jiné pochválit či podpořit – byť těch druhých je samozřejmě méně.

ERRATA

V čísle 4 na straně 13 vypadla z recenze Evy Škamlové kvůli technické závadě část textu (v prvním sloupci, pátý řádek odspoda): „[...] ,kdy mu byly v programu kdysi charismatického vůdce v místě zvaném Karanténa vymazány vzpomínky a přiděleno nové jméno. Vůdce se jmenuje Stan Nikiforov [...]“. Chybějící text zde tiskneme tučně, čtenářům a recenzentce se omlouváme.

red

william blake: dopisy – ukázka

Dr. Truslerovi, 1799

Sire Reverende,

Váš rozchod s Duchovním Světem mi působí velký zármutek, Zvláště pokud bych odpovědnost za něj měl nést já. Je mi hluboce líto, že vaše & Mé Představy o Morální Malbě se liší natolik, aby vás moje metoda Práce pohoršovala. Jestli se mýlím já, mýlím se v dobré společnosti. Choval jsem naději, že Vaše záměry zahrnují Všechny Druhy tohoto Umění, & Zejména že nebudete odmítat ten jeho Druh, který Všem ostatním propůjčuje Existenci, totiž Vize Věčnosti. Podle vás potřebuji ještě někoho, kdo by mým Myšlenkám dal větší Jasnost. Právě vy byste však měl vědět, že Co je Velké, to nutně zůstává zahaleno Slabým. Co lze Vyložit Idiotovi, to si nezasluhuje mou pozornost. Právě to, co není úplně Zřejmé, považovali ti nejmoudřejší mezi Klasiky za nejlepší nástroj Učení, protože to probouzí činnost vlastních schopností. Jmenuji Mojžiše, Šalamouna, Ezopa, Homéra, Platona.

Jelikož jste však k mé Kresbě laskavě připojil svůj komentář, dovolte na oplátku vy mně, abych ji bránil proti chybnému závěru, který zní, Že jsem zobrazil Zlovolnost bez Příčiny. Což nejsou Přednosti jednoho Příčinou Závisti druhého & Klid & Štěstí & Krása Příčinou Zlovolnosti? Nedostatek Peněz & Bídu však nelze nikdy vydávat za Příčinu Zlodějova Zlodějství, neboť mnoho poctivých lidí dokáže zachovat Pevnost i při mnohem těžších zkouškách. Příčinu musíme proto hledat jinde než v nedostatku Peněz, neboť ten je posedlostí Lakomce, ne Zloděje.

Dokázal jsem tedy, že ve vašich Důvodech je nesoulad, což vy nemůžete nikdy dokázat u mých postav; jsou to figury Michaela Angela, Rafaela & Klasiků & těch nejlepších žijících Vzorů. Jak vidím, máte již Oko pokřivené Satirickými Listy, jichž by neměla být zdaleka taková hojnost, jaká je. Zábavu mám rád, avšak příliš mnoho Zábavy je ze všech věcí tou nejohavnější. Radost je lepší než Zábava & Štěstí je lepší než Radost. Víím, že Člověk může být i na Tomto Světě šťastný. A víím, že Tento Svět Je Světem imaginace & Vize. Všechno, co malují, vidím v Tomto Světě, ten ale nevidíme Všichni stejně. V Očích Lakomce je Guinea krásnější než Slunce & váček s Penězi odřený častým užíváním má krásnější proporce než Vinný kmen obsypaný Hrozny. Strom, který dokáže některé pohnout až k slzám radosti, je v Očích jiných obyčejnou Zelenou věcí, která stojí v cestě. Někteří Vidí v Přírodě jen samou Směšnost & Ohavnost, & těm já nebudu podřizovat svá měřítka; & jiní zas Přírodu stěží vůbec zahlédnou. Avšak Oku Člověka Imaginace je Příroda Imaginací samou. Jaký člověk je, Tak také Vidí. Jak je Oko utvořeno, takové má také Schopnosti. Rozhodně jste na omylu, když tvrdíte, že Vize Představivosti se nenacházejí na Tomto Světě. Pro Mne je celý Tento Svět Jedinou nepřetržitou Vizí Představivosti & Imaginace, & Lichotí mi, když to o mně někdo říká. Co staví Homéra, Vergilia & Miltona na tak vysoký stupeň Umění? Proč je Bible o tolik Zábavnější & Poučnější než jakákoliv jiná kniha? Není to snad proto, že se obrací přímo k Imaginaci, jež je Duchovním Vnímáním, & pouze zprostředkovaně k Chápání a Rozumu? Takové je i Skutečné Malířství & jediné toho si také cenili Řekové i ti nejlepší moderní Umělci. Považte, co říká Lord Bacon: „Smysly promlouvají k Představivosti dříve, než Rozum soudí, & Rozum promlouvá k Představivosti dříve, než může Rozhodnutí být vykonáno.“

Já však mám radost, že jsem potkal Velmi Mnoho Spřízněných Smrtelníků,

kterí mé Vize Vykládat umí, & často jsou to zejména Děti, které v rozjímání nad mými Obrazy nacházejí více potěšení, než jsem kdy doufal. Ani Mládí, ani Dětství není Bláznovstvím nebo Neschopností. Někteří Děti jsou Pošetilí & rovněž tak někteří Starci. Ale převážná většina jich stojí na straně Imaginace čili Duchovního Vnímání.

Vyrývat podle jiného Malíře je nekoněčně pracnější než Rýt podle vlastních Návrhů. Co se rozměru, který požadujete, týká, má cena je Třicet Guinejí & nemohu si dovolit pracovat za méně. Za Hlavu, kterou jsem vám poslal na Ukázku, jsem dostal Dvanáct; podle vlastních návrhů bych však mohl udělat Šestkrát tolik práce, což vysvětluje rozdíl v ceně, & kromě toho, Křídlová Technika je přinejmenším šestkrát pracnější než Akvatinta. Vyrývání podle jiného Umělce se nijak nebráním. Rytectví je řemeslo, kterému jsem se vyučil, & mne by ani nenapadlo pokoušet se obstarávat si živobytí něčím jiným, ani Kdyby nepřicházely objednávky na mé vlastní Kresby & Malby, o kterých vás však mohu s radostí ujistit, že jejich počet Roste Každým Dnem. Pokud jsem tedy Malířem, pak ne proto, že bych o to Usiloval. Ale ať je mou obživou Malba nebo Rytectví, já budu spokojen.

Jsem, Sire Reverende, váš velmi pokorný služebník

William Blake

Hercules Building
Lambeth
23. srpna 1799

Thomasu Buttsovi, 1802

Felpham 10. leden 1802

Drahý Pane,

Váš velmi laskavý a srdečný Dopis a ta spousta milých věcí, které jste v něm uvedl, mne vyzývaly k okamžité odpovědi; ale dopis zastihl Mou Ženu i Mne samotného natolik Choré, & především Má žena byla natolik nemocná, že jsem svou povinnost nemohl splnit dříve než nyní. Zimnice & Revmatismus jsou našimi téměř nepřesnými Nepřáteli, s nimiž Má žena zápasí marně už od chvíle, kdy jsme sem přijeli, & její nemoc je samozřejmě vždy také i mým soužením. Ale to, co jste psal o svém zraku, mne také velmi zarmoutilo, & slova o vašem zdraví v další části dopisu mne nutí vás žádat, abyste obojímu věnoval náležitou péči; k našim povinnostem k Bohu i k člověku patří péče o jeho Dary; & ačkoliv o sobě nesmíme smýšlet *příliš vysoce*, přesto bychom o sobě měli mít mínění *Tak vysoké*, jak smrtelníkům náleží.

Když jsem sem přijel, byl jsem veselejší, než jsem nyní; to však bylo proto, že jsem neměl ani tušení o mnoha věcech, které se mezitím ukázaly, především nezdravost celého místa. Přesto však mám tisícero důvodů nelitovat příjezdu sem; & pan H., o tom vůbec nepochybuji, nakonec dosáhne toho, co si on i já přejeme – což je ulehčit mi od starostí; to však není nijak snadná záležitost u člověka, který máje Duchovních Nepřátel tak hrozivých rozměrů, nemůže očekávat, že by neměl také skrytých nepřátel přírodních.

To, že jste schválil mé obrazy, pro mne znamená Mnoho & já nepochybuji, že všechna vaše laskavá přání vůči osobě se v pravý čas naplní. Za vaši laskavou nabídku peněžní výpomoci vám mohu pouze poděkovat, neboť ve stávající chvíli mám dost, abych zaopatřil své současné potřeby; naše výdaje jsou malé & náš příjem z neúnavné práce jim v této chvíli plně odpovídá. Pracuji nyní na Vyrývání šesti malých

desek pro Nové Vydání knihy pana Hayleyho *Triumphs of Temper* podle kreseb Marie Flaxmanové, sestry mého přítele Sochaře, & zdá se, že další věci budou následovat, pokud jen tyto Kopie provedu dobře; avšak Trpělivost! Nedaří-li se Velké věci, pak je to proto, že takové záležitosti závisí na Duchovním & ne na Přírodním Světě; kdyby mi to příslušelo, pak nepochybuji, že by mne Větší věci Zaměstnávaly; & až nastane ta správná doba, můj Talent se uplatní i na Veřejnosti tak, jako se nyní, doufám, uplatňuje v soukromí; neboť já mezitím nenechám jediný kámen neobrácen & jedinou cestu neprozkoumánu, jež vede ke zdokonalení v mém milovaném Umění. Jedné věci velmi skutečných důsledků jsem však svým příjezdem na venkov dosáhl, již to je mi dostatečnou útěchou: jmenovitě, utřídil jsem si všechny své rozptýlené myšlenky o Umění a znovu jsem se vrátil ke svému primitivnímu a originálnímu způsobu Provedení jak v malbě, tak v rytectví, který jsem ve zmatku Londýna z velké míry zapomněl a vymazal z mysli. Avšak ať už z mé práce vzejde cokoli, byl bych mnohem raději, kdyby to bylo uchováno ve vašem Skleníku (& ne, jak mu omylem říkáte, hnojníku) než ve studené výstavní síni módy. – Třeba Slunce znovu vysvitne & má díla pak spatří světlo světa.

Vy jste ovšem projevil tak velkorysý & srdečné přání, abych se s vámi podělil o příčiny své sklíčenosti, že před vámi nemohu skrývat, co je nyní mou povinností vyložit. – Mé neštěstí pramení z míst, která by při příliš podrobném zkoumání mohla ohrozit mé finanční postavení, protože v současné chvíli jsem zcela závislý na Rytectví & hlavně na Rytinách, které dělám pro pana H.: & já na všech stranách narážím na veliké výhrady proti tomu, abych dělal cokoli jiného, než jen otročil obchodu, & na náznaky, že pokud se na něj neomezím, pak nebudu živ; tohle mne ustavičně pronásleduje. Podle toho již určitě pochopíte zdroj mé úzkosti. Jen to mne přivedlo od Johnsona & Fuseliho až sem & toto mne zas odvede pryč i od pana H.; neboť to, že nemohu žít, aniž bych plnil svou povinnost přinášet poklady nebesům, je Jisto & Dáno & tak jsem se i já dávno rozhodl & proč by se toto mělo stát výtkou vůči Mně, když Opilství, Necudnost, Obžerství & dokonce ani sama Lenost jiným neškodí, to ať mi Vysvětlí sám Satan. Tím, co mi nejvíce leží na Srdci – více než život i než vše, co život zdánlivě zvnějšíku ulehčuje –, je to, co Prospívá Pravému Náboženství & Vědě, & vždy, když dojde k něčemu, co tento Zájem poškodí (Především tehdy, když já sám zanedbám některou ze svých povinností vyplývajících z mého Poslání Kristova Vojáka), způsobuje mi to ta nejhorší muka. Nestydím se, nebojím se, ani se nezdráhám říci vám to, co Má být Řečeno: že jsem Dnem i Nocí pod vedením Poslu Nebes; avšak takové věci nejsou, jak se někteří domnívají, prosty překážek & námahy. Pokušení je napravo i nalevo; za zády burácí moře času a prostoru a rychle se blíží; ten, kdo nesměruje přímo vpřed, je ztracen, & když nám nohy podkluzují v blátě, jak bychom mohli pocítovat něco jiného než strach a chvění? Tímto líčením svého duchovního stavu bych Vás však nezatěžoval, kdyby to nebylo nezbytné k vysvětlení příčin mé současné úzkosti, na něž jste se tak laskavě ptal; neboť sám takové věci nikomu nevnučuji, nejsem-li tázán; v opačném případě ale pravdu neskrývám. – Jestliže však máme strach uposlechnout příkazy svých Andělů & třese se před Úkoly, jež před námi stojí; jestliže odmítáme Duchovní Skutky kvůli Přírodnímu Strachu

z Přírodních Tužeb! Kdo dokáže vylíčit tu mučivou trýzeň takového stavu! – Já si však až příliš dobře vzpomínám na hrozby, jež jsem vyslechl! – Jestliže ty, který jsi Božskou Prozřetelností určen pro Duchovní společenství, Odmítneš & pohrčíš svůj Talent v Zemi, třeba by se ti ani Přírodního Chleba nedostávalo, bude tě celý život provázet Zármutek & Zoufalství & po smrti jen ostuda a hanba tváři na věky. Každý na Věčnosti se od tebe odvrátí zděšen Člověkem, který byl korunován slávou & poctami svých bratrů, který však zradil jejich boj ve prospěch jejich nepřátel. Budeš nazýván podlým Jidášem, který zradil svého Přitele! – Z takových slov by se rozklepal každý silák, & jak bych tedy mohl zůstat klidný já? Avšak v Tom Stavě nyní již dávno nejsem & svůj Úkol již plním, Beze strachu, & i když je má cesta složitá, dokud se jí budu držet, nemám strach, že bych klopýtl.

Má žena si přeje vyřídít Láskyplné pozdravy paní Buttsové & já jsem svolil, že je smí poslat i vám; často si oba přejeme, abychom se mohli všichni Společně znovu sejít, & doufáme, že není daleko doba, kdy tak učiníme, neboť jsme rozhodnutí další zimu zde již nezůstávat, ale vrátit se do Londýna.

Slyším hlas, který slyšet nemůžete, jenž říká, že tu nesmím zůstat, Vidím ruku, kterou vidět nemůžete, jež mne láká na cestu se dát.

Nazí jsme sem přišli, prosti všech Přírodních věcí, & nazí se zas navrátíme; jestliže nás však halí Boží Milost, halí nás bohatě roucho Duchovna & vše ostatní již snášíme rádi. Prosím vyřídte mé pozdravy Paní Buttsové & rodině.

Jsem stále upřímně váš

William Blake

Williamu Hayleymu, 1805

Drahý Pane,

Nemohu opomenout, abych vám Oplátkou za laskavé Přijetí, jehož jste dopřál mému Novému Chystanému Dílu, nevyjádřil svůj upřímný & hluboký Vděk. Je to pro mne příslibem, že se mi podaří povznést se nad starosti, se kterými jsem se až dosud potýkal. Ale můj Osud je dosud natolik neobvyklý, že Ničeho neočekávám. Po celou dobu, kdy Boydell, Macklin, Bowyer & ostatní vytvářeli svá Veliká Díla, jsem Byl živ & zdrav & obdařený tímto Talentem, jaký mám dnes. Byl jsem mezi nimi znám & pohlíželi na mne jako na někoho, kdo by taková Díla Vytvářet Nemohl; možná to i tentokrát dopadne stejně, zdání navzdory. Jsem na to připraven, ale současně jsem také Vděčný Těm, jejichž Laskavost & Dobré smýšlení mi dosud byly vždy ve všem oporou. Vám, Drahý Pane, náleží můj Zvláštní Vděk, jelikož jste mne provázal Třemi jinak Nejtemnějšímí Roky, jaké kdy Smrtelník Protrpěl, jež se však vaší péčí staly jen Lehkou a Příjemnou Dřímotou. Mluvíím o Duchovních Věcech, Ne Přírodních; O Věcech, o kterých vím jenom Já a Dobří i Zlí Duchové, avšak Lidem na Zemi jsou Neznámé. Do svého Současného Stavě jsem dospěl díky tomu, že jsem těmito Třemi Roky prošel, & *já vím*, že kdyby nebylo Vás, byl bych Zemřel. Toto Nebezpečí ale již Pominulo & já je vidím ležet u svých nohou. Nebude to dlouho trvat & budu moci Obyvatelům Země předložit úplnou historii svého Duchovního Utrpení i Duchovních Vítězství, která pro mne vybojovali mí Přátelé. Opuštěte tento Výlev Duchu Člověku, kterému pramálo záleží na tomto Světě, jenž pomíjí, Člověku, jehož Štěstí je Zaručeno v Ježíši našem Pánu & který bude vyhledávat Utrpení, dokud nenadejde čas úplného vysvobození. Prozatím zůstávám nadále tak Šťas-

ten, jako jsem býval dřív, neboť Sebe sama i vše, co mám, vkládám do rukou Svaté Prozřetelnosti našeho Spasitele. Ó, Jakými Zázraky jsou Děti Lidí! Kéž Bůh dá, aby na to mysleli, Aby si uvědomili svůj Duchovní Život & Neohlíželi se na onen mdlý Stín zvaný Přírodní Život & aby se mezi sebou Navzájem Povzbuzovali v Duchovním Úsilí, Každý podle Místa, jež mu náleží, & aby pochopili, že Přijímat Proroka Jako Proroka je Povinností, již pokud zanedbána, čeká Odplata Přísnější než Všechny Hříchy & Proradnost nadto. Největším ze všech Zločinů je Utiskovat Skutečné Umění & Vědu. Já vím, že ty, kteří Zemi již opustili & kteří se vysmívali Pokoře Pravého Umění & pohrdali jí (a taková je, domnívám se, i situace našich Krásných Balad), já vím, že takové Posměváčky čekají na Věčnosti ty Nejkrutější Tresty. Víím to, neboť to vidím & neodvažuji se pomoci. Vysmívat se Umění znamená Vysmívat se Ježíši. Vydejme se na cestu, Drahý Pane, následující jeho Kříže: denně jej berme na svá bedra, Vytrvejme v Duševním Úsilí & Využívejme onoho Talentu, jež pohřbit se rovná Smrti, & následujme Ducha, jenž nás volá. Snažně vás Prosim, Vyřídte Mé Nejupřímnější Díky naší Dobré Paulině, Blíz-

kost Ježíšova bude její odměna za laskavost Mně projevenou. Vyřídte prosím mé Díky také Velkorysému Seagravovi, Jehož dlužníkem jsem už příliš dlouho, avšak vizte, že již brzy dám do pořádku vše, co mezi námi je. Mr. Sandersovi jsem dodal ty tři Kusy Romneyho, které jste podle paní Lambertové chtěl – a k dokončení *Shipwreck* zbývá už jen pár posledních tahů. Těch, které jsem doplnil na Obtah před tím, než jsem s ním rozloučil. Je to List, na který jsem teď, když jsem si jej Znovu prohlédl, pyšný. Přejí vám a Všem Přátelům v Sussexu Šťastné a Veselé Vánoce,
Zůstávám Navždy Váš Milující
Will Blake a jeho Žena Catherine Blake

South Molton Street
11. prosince 1805

Geoffrey Keynes, ed.: *The Complete Writings of William Blake*, Oxford University Press, London 1966.

Překlad Pavel Černovský

(K vydání připravuje nakladatelství
Malvern)

HANS MAGNUS ENZENSBERGER: ZKÁZA TITANIKU

Zpěv pátý

Seberte, co vám sebrali,
vemte si konečně, co vám patří, křičel,
celý promrzlý, v přiléhavé větrovce
vlasy se mu třepotaly pod jeřáby,
zvolal: Jsem jeden z vás,
nač ještě čekáte? Teď
přišel čas, strhněte bariéry
shodte tu pakáž do vody
i s jejich kufry, psy a lokaji,
ženy taky a klidně i děti,
násilím, noži, holýma rukama!
A ukázal jim nůž,
ukázal jim holou ruku.

Ale lidé z podpalubí,
vystěhovalci to byli, stáli tu
v temnotě, sundali klidně
čepice a naslouchali mu.

Kdy se konečně pomstíte,
když se nepohnete ani teď?
Nebo snad nemůžete vidět krev,
kromě své vlastní a krve vašich dětí?
A rozškrábal si tvář

a rozřezal si ruce
a ukázal jim svou krev.

Ale lidé z podpalubí
mu naslouchali a mlčeli.
Ne proto, že by nemluvil litevsky
(nemluvil litevsky);
ne proto, že by byli opilí
(jejich prastaré láhve,
zabalené v hrubém plátně
byly už dávno vyprázdněné);
ne proto, že by měli hlad
(hlad měli taky):

Nic takového. Nedalo se to
vysvětlit tak jednoduše.
Snad rozuměli tomu, co říkal,
ale nerozuměli jemu.
Jeho slova nebyla jejich slovy.
Sžíraly je jiné hrůzy,
i jiné naděje.
Stáli tu trpělivě
se svými tlumoky, růženci,
neduživými dětmi,
před bariérami, uvolňovali místo,
naslouchali mu s respektem,
a čekali, dokud nezmizeli pod hladinou.

Z němčiny přeložil Pavel Novotný

PLANETY V NÁS

MARS – BŮH VÁLKY

Rudý Mars přebral vládu. Ač můj plán byl původně jiný, nemohu odolat příležitosti věnovat se tomuto bohu válek, konkurence, síly mládí a rázného činu ve chvíli, kdy jsme jej mohli sledovat v přímém přenosu v ulicích a na sociálních sítích.

Mars – to je výtrysk pramene ze země, puknutí pupence silou probouzejícího se květu, výron semene, zrození chuti i myšlenky, chťiče a touhy, adrenalin, *vita* de roucí se ke svému zhmotnění. Je bubníkem bubnujícím do války s instinktem pro udržování tempa ve varu, zrychleným tepem bouřícím krev a vyžadujícím akci, vášnivým konkurentem, věčným bojovníkem a oslavovatelem mládí. Je to průrazná, jasná, úderná síla, věčný *puer* naší fantazie.

Tato síla však mnohdy tryská slepě, obzvláště se chytá na jednoduché afekty, sexuální energie a přímočaré cíle. Tato energie bývá z těch, které potřebují vedení. Sám o sobě je Mars zbrklý, neochotný uvažovat, bezcílný nebo jen s akcentem na rychlé, dílčí cíle. Jeho rych-

lost a efektivita jsou fascinující, ale výdrž má mizivou, jeho přímočarost vše rozráží, ale ve složitějších situacích je ničivá, jejím úskalím je její služebnost a neschopnost ovládat sebe sama. Když čínská *Knih* *Proměn* (*I-ťing*), neověřitelná to zásobárna popisů chodu energií a jejich skrytých tendování a setkávání, hovoří o stadiu, kdy ve společnosti přebírá vládu martovská energie – 7. Hexagram „Armáda“ – zajímavě v šesti stupních (symbolizovaných šesti čarami hexagramu) popisuje kroky, kterými se lze ubírat.

Na počátku upozorňuje, že tato energie musí být správně a velmi promyšleně vedena a organizována. V její základní výstavě se totiž skrývá výbušnost, která má velký sklon k samoučelnosti a nepromyšlenému vybíjení. Druhá linie hovoří k veliteli a upozorňuje ho, že dobré vedení je jediné takové, které dlí uprostřed své armády, zná její strasti a vychází vždy z nastalé situace. Třetí linie ukazuje neúspěšné tažení a jeho neúspěšnost přičítá tomu, že „na místo velitele byl dosazen mladý chlapec“, varuje před tím, aby vše řídila horká

krev, byť by to přidalo na razanci. Čtvrtá linie ukazuje ústup před příliš silným nepřítelem a pátá situaci, kdy je po boji, ale stále trvá bojechtivá nálada a rozvášněné soldatesky pořvávají v ulicích.

Zaujalo mě, jak krystalicky bylo možné všechny tyto kvality a postupy sledovat na kampani prezidentského kandidáta Karla Schwarzenberga. Její nástup byl velkolepý, boom překvapivý obsahem i formou, která zajímavým způsobem mísila zcela protikladné symboly. Vše bylo tak trochu vzhůru nohama, ale ke konci už kampaň nevydržela s dechem, byla totiž zacílena na úzký okruh lidí, kteří se nakonec již jen vzájemně povzbuzovali.

Byla eroticky přitažlivá, plná výzev evokujících změnu (s konzervativním vůdcem z minulých staletí), enormně vzletná (až člověk občas míval pocit, že se země ani nedotýká), ale právě její vzletnost se ukázala být darem poněkud danajským, neboť se minula se zemitější většinou. Jak se ukázalo, její osmdesátiletý punker měl k lidu dál. Kampaň tohoto kandidáta byla kampaní horké krve, válečných bubnů

a extatických pokřiků, ale její mladá krev se rychle vybouřila a pak už spíš jen atakovala své okolí. Nakonec nebyla schopna ukočirovat vlastní prohru a přijmout souboj za ukončený.

A nikoliv náhodou nám tuto podivanou i se všemi omyly představila ta vládní strana, jejíž ideologie kvality martovské v mnohém evokuje. Glorifikace výkonu, konkurence jako smysl života a světa, slova, která ke svým významům již ani nepatří, jen požívají hbitě jedno druhé. A výsostně lidská možnost rozmýšlet a plánovat je v opovržení jako přežitek starých, příliš komplikovaných časů.

Ale bojechtivost není dobrým vůdcem. Poslední, šestá linie hexagramu se zabývá přechodem od válečného stavu k životu v míru a doporučuje věnovat velikou pozornost tomu, jak budou rozdávány odměny za válečné služby. Ti, kdo nemají schopnost vést, mají dostat zapláceno, ale moc do rukou patří nikoliv výkonným, nýbrž moudrým.

Markéta Hrbková

POLEMIKA

Vážený pane Piorecký,

chcete-li doopravdy vědět, co bych jako předseda Obce spisovatelů provedl s financemi, které by se mi podařilo vyloučit od velkorysých sponzorů a donátorů, přečtěte si pozorněji můj příspěvek ve třetím čísle letošního *Tvaru* na straně osmnácti hned naproti Vašemu rozměrnému rozkladu. Připouštím, nebyl jsem zrovna konkrétní, počítal jsem s čtenářovou představivostí: k čemupak stavovská organizace s šesti stovkami členů může asi potřebovat peníze... Tak tedy: prachy bych zpronevěřil, pořídil si solidní trojstěžník Růžovou perlu a stal se pirátem v Karibiku!

Funkčnost nebo chabá funkčnost spisovatelských organizací, jejich náplň a poslání snad nejsou základním problémem, kvůli kterému tu předvádíme duchaplné prostocviky. Já bych ho viděl spíš v prezíravých postojích naší reprezentace – politiků – ke kultuře. Co s tím uděláme?

S pozdravem

Ivan Binar

Praha, 15. února 2013

Vážený pane Binare,

upřímně lituji, že předsedou Obce spisovatelů nejste, evidentně byste věděl mnohem lépe než její současné vedení, co je jejím úkolem v případě, že se definuje jako profesní organizace. Nedostatek financí nepochybně fungování spisovatelských organizací limituje – ve svém textu jsem toto rozhodně nechtěl zpochybnit, natož vytvářet hypotézy o tom, že by se s případnými financemi špatně nakládalo. Jde mi spíše o to, že úvahy o roli a fungování spisovatelských organizací nemůžou začínat sháněním peněz, ale u stanovování cílů, které by mohly a chtěly tyto organizace sledovat, a také způsobů, jak by jich mohly dosáhnout (k onomu „jak“ jsem toho ve Vašem textu opravdu bohužel mnoho nenašel).

Ale zcela souhlasím s Vámi, že toto není aktuálně (ale i dlouhodobě) ten největší kámen v botě. Přesně říkáte, že je jím spíše ignoranství politiků vůči kultuře. Vaši otázku „Co s tím uděláme?“ bych s dovolením rozdělil na dvě: Co uděláme se sebou, abychom se stali respektovanými partnery

pro jednání? Co uděláme s politiky, aby vůbec chtěli takový dialog vést? Nyní je myslím zbytečné nad těmito otázkami teoretizovat. Aktuální protestní dění kolem ministerstva kultury a jeho macešského vztahu k živé kultuře myslím jasně ukazuje, že už se věci daly do pohybu. A je příznačné, že se tak děje zcela bez účasti Obce spisovatelů, která pro záchranu literárních časopisů, natož celé živé kultury neudělala vůbec nic. Pardon, zveřejnila na svém webu „upozornění“, že se o tento problém starají jiní. S nulou na účtu, vlastně vůbec bez účtu.

S pozdravem

Karel Piorecký

Praha, 19. února 2013

Tvar můžete objednat e-mailem, telefonicky
nebo poštou
redakce@itvar.cz
Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1,
tel.: 234 612 398, 234 612 399
Cena pro předplatitele 25 Kč

foto Helena Račková

zpívající revoluce

Luboš Švec

Drastickou sovětizaci tří pobaltských států, prováděnou od roku 1940 a znovu po roce 1944, neumožňoval status quo studené války příliš připomínat ani na západě od železné opony. Jednu z výjimek představovala kniha esejů *Zotročený duch* (1953) rodáka z Šeteniai a čestvého polského emigranta Czesława Miłosze, v níž se autor, jako jeden z prvních duchů své epochy, pokusil pojmenovat utrpení pobaltských národů pod sovětskou okupací. Po porážce protikomunistických partyzánských oddílů, které v některých oblastech Litvy operovaly až do poloviny 50. let., to byla teprve Gorbačovova perestrojka, jež umožnila Litevcům, Lotyšům a Estoncům obnovit hnutí za svobodu a národní suverenitu – a dovést je k vítěznému konci. Tyto události připomínáme článkem doc. Luboše Švece z Fakulty sociálních věd UK.

Termín „zpívající revoluce“ se vztahuje k procesu demokratické a národní revoluce pobaltských republik, jež vyústil do obnovení jejich nezávislosti. Revoluce bývá obvykle spojována s násilným převratem, ale v Pobaltí šlo o nenásilný proces kvalitativních změn. Eufemistický termín ukazuje na blízkost k středoevropským sametovým revolucím. Vyjadřuje nenásilný charakter revoluce a zároveň odkazuje na místní tradice sborového zpěvu. Tradice svátků písní sahá v Estonsku a Lotyšsku do přelomu 60. a 70. let 19. století, kdy nerovnoprávná etnika pod německobaltskou a ruskou nadvládou právě prostřednictvím setkání pěveckých sborů z různých částí pobaltských gubernií demonstrovala poprvé svou národní soudržnost. Za perestrojky demonstrace k výročí paktu Molotov–Ribbentrop, masových stalinských deportací a státních svátků meziválečných samostatných republik mobilizovaly veřejnost a stotisícové svátky písní, na nichž zazněly požadavky spojené s renesancí národní kultury, vtiskly pojmenování celému procesu pobaltské revoluce. V Lotyšsku, kde došlo během sovětské nadvlády k nejintenzivnější rusifikaci, používá historiografie pro aktivizaci národní kultury na přelomu osmdesátých a devadesátých let pojem *Třetí obrození*.

Protoobčanské aktivity a mobilizace veřejnosti

Pobaltské republiky byly v Sovětském svazu vnímány jako sovětský Západ a Michail Gorbačov při zahájení perestrojky spoléhal, že Pobaltí bude laboratoří perestrojkových změn. Začátek perestrojky se zde skutečně setkal s příznivým ohlasem. Od roku 1987 se s postupným otevíráním mediálního prostoru rozpoutaly diskuse nad historickým dědictvím, identitou pobaltských národů a zastavením rusifikace, demokratizací a životním prostředím. Hnutí proti sovětským hospodářským projektům, nařízeným centrem a stranickými orgány bez dialogu s veřejností o jejich smyslu, sloužila za katalyzátor politické aktivizace a diferenciací veřejnosti, jež se probouzela z předchozí nehybnosti. Obrana životního prostředí, zdevastovaného

sovětskými megalomaničnými projekty, diskuse o národní identitě a její symbolice či snaha o zastavení rusifikace fungovaly jako protopolitické školy budoucích politiků. Perestrojka umožnila aktivizaci disentu, jež začal organizovat demonstrace k výročním deportacím. První, malou demonstraci uspořádala skupina Helsink-86 u Památníku svobody v centru Rigy 14. 6. 1987 a ani počáteční zásahy sovětské bezpečnosti nezabránily nárůstu demonstrací a jejich účastníků. Pro další vývoj byla rozhodující červnová všesvazová konference KSSS, na níž okruh kolem M. Gorbačova prosadil zásadní politické reformy. Rok 1988 se stal pro pobaltskou revoluci přelomovým. V období od konce jara do začátku podzimu vyměnil Gorbačov zdiskreditované první tajemníky pobaltských komunistických stran za nové funkcionáře, kteří byli zárukou pokračování perestrojkových reforem. Sovětské úřady (jako první v Estonsku) byly přinuceny přejít od pronásledování opozice k dialogu: přiznat oprávněnost kritiky devastace přírody a odvolat naplánované projekty.

Zápas o historii a revoluce historiků

V polovině roku byla zrušena cenzura a diskuse od perestrojkové kritiky stalinismu a brežněvovského centralismu se přesunuly do polohy, která Moskvě příliš nekonvenovala. Respektovaný lotyšský komunist, účastník sovětizace Lotyšska v roce 1940 Mavriks Vulfson na sjezdu tvůrčích svazů začátkem června 1988 přiznal otevřeně, že nešlo o žádnou socialistickou revoluci a dobrovolné připojení, ale o důsledek německo-sovětské dohody o rozdělení sfér vlivu v Evropě a anexe byla sovětským diktátem. Zanedlouho nato estonský odborník na zahraniční politiku Heino Arumäe v předvečer výročí paktu Molotov–Ribbentrop zveřejnil své pochybnosti a vyslovil podobnou hypotézu: logika vývoje potvrzuje, že pobaltské státy nevstoupily do SSSR v roce 1940 dobrovolně, nýbrž jako důsledek paktu, jak tvrdil exil a západní historiografie. Na podnět pobaltských historiků a politiků byla v roce 1989 sestavena komise v čele s Alexandrem Jakovlevem k prozkoumání exis-

tence paktu. Závěry komise, které potvrdily existenci tajných protokolů mezi SSSR a nacistickým Německem, přijal na konci roku 1989 II. sjezd lidových poslanců SSSR. Přiznání protiprávnosti anexe postavilo pobaltské republiky do jiného postavení vůči ostatním svazovým republikám. Odsouzení způsobu anexe jim otevřelo cestu k obnovení nezávislosti. Svazové centrum se ovšem bránilo vyvodit právní důsledky ze zjištěných faktů a bylo ochotno přiznat rozšíření autonomie, nikoliv však plně osamostatnění.

Lidové fronty motorem revoluce

Během jara začala krystalizovat opoziční platforma vůči vládnoucí komunistické straně. Lidové fronty (Estonská lidová fronta [ER], Lotyšská lidová fronta [LTF], Sajūdis v Litvě) se rodily do značné míry ještě se socialistickou perestrojkovou rétorikou. Zásadní role republikových kulturních a vědeckých elit, které ve své většině byly členy komunistické strany, při jejich vzniku nasvědčovala, že v Sovětském svazu opožděně vzniká převodní páka komunistické strany, mající za cíl podchytit občanské iniciativy. Lidové fronty měly působit jako konstruktivní perestrojková alternativa jak proti konzervativnímu stranickému neostalinskému aparátu, tak proti nacionalistickým stranám, které vzešly z disentu a „neformálů“ a požadovaly samostatnost pobaltských republik. Lidové fronty, které již na podzim 1988 disponovaly zhruba dvousettisícovou členskou základnou, se však nestaly převodní pákou komunistické strany. Republikovým komunistickým stranám se nepodařilo dostat je pod svou kontrolu, naopak během následujícího roku se staly soupeřem, jež republikové komunistické strany porazil ve volbách do Sjezdu lidových poslanců SSSR a o rok později i ve volbách do republikových nejvyšších sovětů. O masové podpoře lidových front svědčila také jejich koordinovaná akce u příležitosti výročí paktu Molotov–Ribbentrop 23. 8. 1989 – lidský řetěz napříč Pobaltím, v němž své ruce spojilo v tichém protestu více než milion(!) Litevců, Lotyšů a Estonců.

Komunistické strany ztratily svůj vliv a rozštěpily se na strany podporující nezávislost, složené z místních reformních komunistů, a prosovětské komunistické strany: jejich členstvo se rekrutovalo především z řad místních Rusů a patřily k baštám rigidního neostalinského komunismu, kritického i vůči perestrojce, která podemlela základy neostalinského systému. Vedení se zapojilo jak do pokusu o destabilizaci situace v Litvě a Lotyšsku na začátku roku 1991, tak do srpnového puče. Místní reformní komunisté včetně některých vrcholných funkcionářů se naopak připojili k lidovým frontám.

Od autonomie k nezávislosti

Tuto fázi charakterizoval ostrý konflikt pobaltských republik se svazovým centrem. Gorbačov ve snaze zastavit rozklad Sovětského svazu začal hledat oporu u silových struktur a konzervativního křídla komunistické strany. Lidové fronty ukončily své vítězné tažení úřady a institucemi získáním většiny míst v nejvyšších sovětech republik a sestavením republikových vlád na jaře 1990. Těžiště revoluce se posunulo z Estonska, které bylo prvním bojovníkem za dosažení skutečné autonomie a již v listopadu 1988 vyhlásilo republikovou suverenitu,

k Litvě. Hlavním důvodem pro tento posun byla etnická struktura země, neboť v Litvě ruská menšina činila jen něco přes 9%. Postavení lidových front v Estonsku a Lotyšsku bylo komplikovanější, protože lidové fronty vzhledem k silné ruské minoritě nedisponovaly tak jednoznačnou podporou obyvatelstva.

Litva získala v dějinách rozpadu Sovětského svazu několik primátů. Komunistická strana Litvy byla první komunistickou stranou, která se odštěpila od celosvazové. Litva se stala první svazovou republikou, jež zrušila mocenský monopol komunistické strany. Litva byla i první republikou, jež se odtrhla od Svazu: dne 11. 3. 1990 Nejvyšší sověť republiky, v němž zaujal absolutní většinu poslancůvých míst vítězný Sajūdis, vyhlásil obnovení litevské státnosti. Do svého čela zvolil prvního nekomunistu – muzikologa Vytautase Landsbergise. Radikální akt však nenalezl podporu ani v zahraničí a svazové centrum vyhlásilo vůči vzpurné republice ekonomickou blokádu. Poté co vláda Sajūdisu ustoupila a vyhlásila moratorium na samostatnost, svazová vláda obnovila přísun energie. Lotyšsko a Estonsko vyhlásilo rovněž obnovení nezávislosti, avšak se stanovením přechodného období, na rozdíl od Litvy se lotyšští a estonští poslanci rovněž účastnili činnosti Sjezdu lidových poslanců a Nejvyššího sovětu SSSR. V republikách tak panovalo dvojvládí. Na jedné straně republiku řídily demokraticky zvolené nejvyšší sověty a vlády lidových front, na straně druhé zde působily sovětské silové struktury a prosovětské komunistické strany.

V lednu 1991 se svazové centrum pokusilo využít příznivou mezinárodní situaci a vnitřní ekonomické problémy k svržení vlády Sajūdisu v Litvě a LTF v Lotyšsku. Pokus armády a speciálních jednotek ministerstva vnitra o destabilizaci situace s vytvořením nastrčených komunistických výborů spásy s cílem nastolit prezidentský režim skončil krveprolitím. Proti sovětským tankům, vojákům a příslušníkům jednotek vnitra se na obranu republikových parlamentů postavily statisíce občanů. Proti zbraním mohli postavit jen sebe a barikády – a doufat, že získají podporu mezinárodní veřejnosti.

Pobaltí nezástalo izolované, Gorbačovův pokus nejenže narazil na mezinárodní odsouzení, ale pobaltské republiky našly spojence také mezi ruskými demokraty v čele s Borisem Jelcinem. Ti vědomi si, že konzervativci by se nezastavili jen u Pobaltí, ale pokusili by se zvrátit demokraticizaci v celém Rusku, mobilizovali veřejnost v Moskvě a Leningradu. Gorbačov se stáhl, zklamal stoupence vlády silné ruky a distancoval se od akcí ozbrojených sil ve Vilniusu a Rize.

Během února a března rozhodnutí občanů o obnovení nezávislosti potvrdila republiková referenda, v nichž se zřetelná většina vyslovila pro osamostatnění. Naopak svazové referendum pro zachování Sovětského svazu ztroskotalo. Lednové události ovlivnily mezinárodní sympatie a podporu pobaltských republik. Islandská a s odstupem po ní i dánská vláda jako první vlašťovky deklarovaly, že naváží s Litvou diplomatické vztahy. I když bylo patrné, že pobaltské republiky se nezúčastní obnovené sovětské federace, centrum jednání o secesi s pobaltskými republikami oddalovalo. Vyřešení vlekového se konfliktu přinesl až nezdařený puč sovětských konzervativců v srpnu 1991. Během kritických srpnových dnů vyhlásil estonský a lotyšský parlament plnou nezávislost. Po porážce puče následovalo mezinárodní uznání pobaltských republik, a to i ze strany Sovětského svazu. Ten existoval bez pobaltských republik ještě do konce téhož roku, kdy se představitelé nejsilnějších svazových republik v čele s RSFSR dohodli na jeho rozpuštění.

foto Helena Račková

volání po autentické levici

Jsou neoliberálové anonymní komunisté? Je politická pluralita pouhou iluzí? Jak zlomit kouzlo soukromého vlastnictví? A kdy česká společnost překoná svou pasivitu? To jsou základní otázky, které si ve své knize *Kapitalismus jako zombie neboli Proč žijeme ve světě přízraků* (Rybka Publishers, 2012) klade český filosof Michael Hauser. A proč je kapitalismus zombie? Protože „vytváří podmínky, v nichž se vše stává přízračným, ať už je to neoliberalismus, jeho dnešní ekonomická forma, liberální demokracie, jeho dnešní politická forma, nebo postmodernismus, jeho dnešní kulturní forma“.

Přízraku neoliberalismu, který chápe jako pokus vdechnout kapitalismu nový život, věnuje Hauser první část své knihy. Tento pokus se podle něj nemohl zdařit, neboť jeho důsledkem bylo oslabení sil, jež se snažily kapitalismus polidštit a legitimizovat – tedy sociální demokracie, odborů a sociálního státu. A nemohl se zdařit ještě z jiného důvodu: Živá mrtvola nemůže křísit jinou živou mrtvolu. V této souvislosti připomíná úvodník, který pod názvem *Pohřební řeč na neoliberalismus* otiskly v roce 2008 *New York Times*. Ačkoliv v něm byla myšlenka neoliberalismu prohlášena za mrtvou, politická praxe se jí řídí dál – odtud tedy živá mrtvola, zombie. Do politické praxe pak zahrnuje i odpor proti této praxi (stávky a demonstrace proti škrtům), který je stále masovější, a přesto nelze dosáhnout změny. Charakterizuje tento stav jako krizi odporu, jež na nás doléhá vedle krize ekonomické a krize ekonomických teorií se stejnou naléhavostí, a hledá pro tento stav vysvětlení. Nemůže se přitom vyhnout úvaze, zda lze ony krize zvládnout v rámci kapitalismu, anebo zda musí dojít ke změně celého ekonomického systému.

Kindl, Adorno, Nečas

Jak jsme na tom s neoliberalismem v České republice? Začneme tím, že si připomeneme, co stálo u jeho zrodu a z čeho vyrostl: „Existuje teorie společného kořene tří hlavních politických stran. V KSČ byla tři křídla. První bylo konzervativní a chtělo udržet dané pořádky. Stalo se základem KSČM. Druhé křídlo mělo za vzor skandinávský socialismus a poohlíželo se po Pražském jaru. Z něho vyrostla ČSSD. A pak tu bylo křídlo třetí, které požadovalo co nejrychlejší privatizaci: jádro ODS,“ píše Hauser a říká tím v podstatě jediné: že všechny tři nejsilnější parlamentní strany si v sobě stále nesou otisk někdejší normalizace a pleťu si demokracii s bezzákoností – ve smyslu normalizačního hesla „kdo nekrade, okrádá rodinu“. Neoliberalismus pak slouží těmto stranám jako teoretický obal pro jejich praktické jednání a promítá se do všech oblastí společenského života tak, že tyto oblasti jednu po druhé pohlcuje. Toto pohlcování se nevyhnulo ani oblasti vědy a vzdělávání – viz známý případ právnické fakulty v Plzni. Podle Hausera byl právě bývalý děkan Milan Kindl nejdůležitějším českým neoliberálem, který „zásadu »Maximalizuj užitek bez ohledu na práva a zákony« učinil nejvyšším pravidlem výuky práva a zákonů“.

U vzdělání se na chvíli zastavme. V kapitole „Polovzdělanost – nepřítel demokracie“ opraňuje Hauser názory německého filosofa Theodora W. Adorna (1903–1969) z konce 50. let na tzv. demokratizaci univerzit, která umožňuje velkému počtu studentů získat „dovednosti a návyky potřebné v současné ekonomice“. Dovednosti a návyky ovšem nejsou totéž co vzdělanost. Z univerzit vycházejí jedinci neschopní vnímat svět v souvislostech a myslet vlastní hlavou, což vede ke ztrátě jejich autonomie

a k politické pasivitě. A pokud takových jedinců chrlí univerzity celé zástupy, pak vlastně přispívají k podkopávání základů demokracie. Tento trend hypertrofoval od Adornových časů natolik, že autonomii ve smyslu kritického myšlení a svobody nahradila autonomie konformní. Jinými slovy: Můžeme si koupit zdání autonomie a svobody. Anebo jak píše Hauser: „*Jsem autonomní, protože máme pocit autonomie.*“ Tomuto pocitu velmi nahrává polovzdělanost, tedy zlomkovitost poznání. A nejsme-li schopni vidět celek, pak nejsme schopni čelit ani tažení neoliberalů, kteří pohlcují Evropu a nejsou ochotni vyjednávat a ustupovat tlaku veřejného mínění, což bylo ještě donedávna v liberálních demokraciích zvykem. „*Na Nečasovu vládu bychom se měli dívat jako na součást tohoto tažení. Neoliberalismus začal působit jako celoevropská roznětka. Vyvolává odpor a mobilizaci velké části evropské společnosti, ale zároveň neholdá dělat kompromisy,*“ upozorňuje Hauser. Vypadá to dokonce tak, že bude-li neoliberálům stát demokracie v cestě, nebudou se rozpakovat ji omezit. Proč? Protože soukromé vlastnictví (zejména vlastnictví elit) je dnes víc než demokracie. Kruh se uzavírá.

Kryl, Lacan, Vandas

A jak jsme na tom v České republice s liberální demokracií? Vzpomeňme nejprve, jak nadšené jsme ji přijímali na začátku 90. let a jak se tomu lidé ze Západu divili. A vzpomeňme, jakou skepsi vyjadřoval už tehdy ve své písni *Demokracie* Karel Kryl: „*Demokracie dozrává do žaludečních vředů, bez poctivosti, bez práva a hlavně bez ohledů... a místo srdce břicho má a místo duše tlamu.*“ Opustíme-li Krylovu řeč metafor, pak nám vyjde, že i samotné volby jsou vlastně trhem, kde jde každému jen o zisk. „*Pokud jsou volby obdobou trhu, na němž se místo zboží nabízejí politické ikony nebo programy, pak to je, jako bychom měli na výběr mnoho druhů žvýkaček, ale když je rozbalíme, objevíme stále stejnou žvýkačku. Svobodné volby pak spočívají v tom, že můžeme vybírat mezi různými obaly,*“ upřesňuje Hauser a na základě tohoto přirovnání znovu rozvíjí výše zmíněnou teorii o společném kořenu tří hlavních parlamentních stran v České republice, čili že u nás v mnoha podobách, potažmo prostřednictvím různé „zabalených“ křidel (populisticko-neoliberálního = ODS, konzervativního = lidovci, populisticko-sociálního = ČSSD a strašáka = KSČM) vládne stále jedna a táž strana, a to s jediným úkolem – obhospodařovat kapitalismus. Je-li toto opravdu realita, pak Hauserovo volání po straně autentické levici postavené „na kritice kapitalismu jako hlavní překážky uskutečňování sociálních, ekologických, feministických, kulturních požadavků“ vyznívá téměř zoufale.

V kapitole nazvané „Proč je liberální demokracie cynická?“ připomíná Hauser francouzského psychoanalytika Jacquese Lacana (1901–1981) a jeho tvrzení o rozštěpenosti každého jedince na subjekt vypovídání a subjekt výpovědi, což se týká i voličů. Ti jsou subjektem vypovídání tím, že mají nějaké představy o vládě, jež by měla z voleb vzejít, a subjektem výpovědi tím, že svým vypovídáním vstupují „do politických a ekonomických mechanismů, v nichž se promění její význam“. Příliš složité? Ale vůbec ne – lidově se tomu říká „zklamání“. To se objevuje po každých volbách a na voliče působí dvěma různými způsoby. Buď ztratí o volby zájem, anebo se k volbám vrací s vědomím, že budou zklamáni – odtud ona cyničnost liberální demokracie, která má ještě další dimenzi: stane-li se voličův hlas předmětem směny a volič se nechá přímo či nepřímo (sliby o zvýšení příjmů, dávek a různých přídatků) uplatit,

má podle Hausera i přesto jeho hlas váhu a výsledek voleb se nedá v rámci liberální demokracie zpochybnit. Rozumím-li autorovi správně, pak si na tomto místě dovoluji nesouhlasit: Proč se potom musely, a dokonce třikrát, opakovat v roce 2011 komunální volby v Krupce poté, co se přišlo na to, že se při nich uplácelo, a to dokonce přímo?

A když už jsme u Krupky, jež se „proslavila“ také pochody neonacistů, nelze si společně s M. Hauserem nepoložit otázku, „*zda by se dnešní liberální demokracie dokázala vypořádat s extrémní pravici lépe než výmarská republika.*“ Než se na ni ale pokusíme odpovědět, začtíme se do krátké citace: „*Nemůžeme přijmout současný bezbřehý ekonomický, právní i politický liberalismus založený na sociálním sobectví s absencí solidarity, redukující život na pouhé ekonomické využití s cílem vytvořit z člověka bezcitnou konzumní bytost.*“ Zní to tak pěkně sociálně-demokraticky, vidíte? Přitom jde o jeden z programových bodů někdejší Vandasovy Dělnické strany (dnes Dělnická strana sociální spravedlnosti), která se touto zdánlivou sociální starostlivostí jen pokouší legitimizovat to, na čem vznikla – tedy rasismus a xenofobii. A tento dobře promyšlený mix zabírá. Co se proti tomu dá dělat kromě zákazu činnosti strany, jež se začala soustředit nejen na nespokojené, ale i na neprivilegované? A která, kdykoliv to bude zapotřebí, se zase obratem přejmenuje, aby mohla pokračovat nerušeně dál? Hauser tvrdí, že prosazovat požadavky neprivilegovaných musí už konečně začít levice, a dodává: „*Jde totiž o to, aby tu byly strany, které hájí zájmy neprivilegovaných a zároveň příkře odmítají rasismus a xenofobii. Je to asi jediný reálný způsob, jak zbavit rasismus jeho společenské přitažlivosti.*“

Zelenka, Gramsci, Joch

A jak jsme na tom u nás s postmodernismem? To se nejlépe ukázalo ve volebním roce 2010 na klipu *Přemluv bábu* Petra Zelenky. Vydeme-li z toho, že postmodernismus relativizuje všechny hodnoty, jež byly vymoženostmi modernismu, dostaneme se nakonec k podobnému cynismu, jenž je vlastní i liberální demokracii. Nejde tu už ale o jakési apriorně zabudované zklamání, nýbrž o distanci v tom smyslu, že s ničím se nelze ztotožnit a přijmout to za své, čili že nic se nesmí brát vážně. Ale pozor – s takovou distancí každá ideologie počítá

Svatava Antošová

a v podstatě nás k ní vybízí. Jinými slovy: Tato distance patří k danému provozu. Příklad: „*Jako věřící zaujmi distanci vůči své církvi, protože kdyby sis bral k srdci její chování, začal bys ji kritizovat nebo z ní vystoupil.*“ Se Zelenkovým klipem se ovšem spousta lidí ztotožnila, čímž se ukázalo, že i postmodernismus má své meze. Ti, kteří klip přijali za svůj, jej tak zpochybnili víc než ti, kteří jej kritizovali – a svou kritikou a distancí vlastně přijali hru, kterou Zelenka rozehrál. Hauser si ale myslí, že daleko důležitější problém tkví v tom, „*jak zabránit tomu, aby masovou reakcí na postmodernistické strategie nebyla renesance fašistických mýtů silného jedince a věčného mládí.*“ (Nezakládá náhodou bývalý ministr školství, mládeže a tělovýchovy Josef Dobeš politickou stranu sportovců a jejich fandů nazvanou Hnutí pro sport?)

A zase jsme u levici, konkrétně u ČSSD, a u její neschopnosti využít náladu ve společnosti a mysllet alespoň trochu dopředu.

Zatímco pravice financuje liberální a konzervativní vzdělávací instituce (např. CEVRO), think-tanky a časopisy, které vytvářejí povědomí o tom, „*že asociální reformy jsou nevyhnutelné, a že tudíž každý odpovědný člověk volí pravicové strany,*“ ČSSD nedokázala finančně podpořit ani levicový *Deník Referendum*, když se dostal do potíží, přestože na své předvolební kampaně promrhala stamiliony. (Objevují se také názory, že by sociální demokracie měla podporovat i jiná ohrožená periodika, např. kulturní časopisy – této otázce věnujeme rubriku *Konfrontace* na str. 12) Levice tak ponechává pravici volné pole k dosažení myšlenkového a kulturního vůdcovství, jež už italský politik a filosof Antonio Gramsci (1891–1937), vězněný Mussoliniho režimem, nazýval kulturní hegemonií, která v kapitalistické společnosti slouží jako prostředek udržování moci. „*Vypadá to, jako by pravice studovala Gramsciho a levice četla pouze průzkumy veřejného mínění,*“ srovnává M. Hauser. Důsledkem takového konání (či nekonání) pak bylo jmenování Romana Jocha, který by uvítal zrušení všeobecného volebního práva a vyřazení menšin, premiérovým poradcem pro lidská práva. Joch se však nevznášil ve vzduchoprázdnu, jen reprezentuje to, co je dnes podle některých myslitelů (A. Badiou či S. Žižek) považováno za demokracii – tzv. parlamento-kapitalismus. A podle stejných myslitelů si levice musí ujasnit, zda nenastal čas najít pro uskutečnění svých požadavků nějakou novou politickou formu.

INZERCE

**RUBID
RUBID**

**tóny – barvy – vůně
klub – obchod – čajovna**

Máněsova 87, Praha 2
(metro A, stanice Jiřího z Poděbrad)

Otevřeno denně kromě neděle
od 10 do 22 hodin

SKRZE HLAS VIDĚT DO SEBE

Ivan Magor Jirous: Magorovy labutí písně
Guerilla Records, Praha 2011

Ivan Martin Jirous: Magorovi ptáci a další příběhy
Guerilla Records, Praha 2012

V Guerilla Records Vladimíra „Lábuse“ Drápala vyšly dvě audioknihy básní Ivana Martina Magora Jirouse – *Magorovy labutí písně* (2011) a *Magorovi ptáci a další příběhy* (2012). A obě knihy jsou z mnoha důvodů událostmi.

Labutí písně jsou dnes už (doufám) kano-nickou knihou, a nejen českého undergroundu. Na nosiči vyvedeném v černobílých kontrastech je nahráno a Magorem namluveno všech 183 básní a celý disk má téměř osmdesát minut. Navíc je k němu přilepen velmi vkusný booklet – pod elegantním vskutku labutím vysokém písmu názvu je opět bílý Magorův podpis. Vevnitř je jedenáct fotografií zastihujících básníka v nejrůznějších životních etapách. V první – představující náprah velikého těla směrem ke kvítku – je víc než jen labužnická touha vlastnit na chvíli v ruce, kytici či váze krásu květiny, je v tom i okouzlení nad stvořeností věcí. Ta poslední zase je jakoby už jiným, divý klid vyzařujícím pohledem kamsi pryč. Nejde jen o náboženské zahledění do tváře Boha, je to pohled na člověka, přesněji – jako by se tu básník díval skrze člověka na to, co jej přesahuje.

Pak následuje esej Jana Štolby charakterizující význam *Labutích písní*. Štolba si tu ve čtvrté části všímá i Magorova čtení a způsobu jeho recitace. Zdůrazňuje její zdánlivou prostotu: „*Recitující Magor ovšem neprováděl nic zvláštního ani s hlasem, ani s textem samotným. Naopak. Četl vždy docela obyčejně, poněkud monotónně, se zvláštním, posmutnělým odstupem.*“ Následuje Grunto-rádův text popisující genezi sbírky i její cestu ven ze zamřížovaných prostor komunistických lágrů. Další v řadě je pretištěný rozhovor s básníkem a osobní Lábusův do- větek podávající vzhled do zákulisí nahrá-

vání CD, který též ukazuje cosi pro Mago-rovo vnímání literatury podstatné: „*Spo-lečně jsme už nějaké básně dříve nahrávali, ale jen s vlastním čtením před prázdným sálem nebyl Martin spokojený, potřeboval ke své pro-dukci kontakt s publikem.*“ Už i z této drob-nosti je patrné, že autor chápal literaturu procesuálně: literární dílo, a právě tak i jeho hudební nahrávka, nejsou jen předmětem ke čtení, poslechu a potažmo odborné či čtenářské interpretaci, je to daleko spíš vzplanutí mezi konkrétní chvílí a vším tím kvasem ve mně, o kterém mohu jen podá-vat zprávu, za který mohu být vděčný, v nejlepším případě jej snad mohu kultivo-vat, ale nikdy nad ním vlastně nemám žádné „autorské“ či jiné právo, je to pořád a pokaždé stejně plný nával úžasu a ustr-nutí, teprve z něj se rodí konkrétnější po-doby lidského vztahování ke světu i tomu, co jej přesahuje – ironický šleh, tichá mod-litba podobně jako travestovaná elegie, vzdychání i kvilnění –, všecko dohromady tu je jaksi trvale a napořád přítomno a v roz-hodujících lidských chvílích se dere ven. A z *Labutích písní* to na první poslech zů-stane v člověku zaryto jako v tom materiá-lu, do kterého se vrývá zvukový záznam.

Magorovy labutí písně by se měly povinně poslouchat na všech hereckých školách, aby herci získali adekvátní představu o tom, jak cenné je být v těchto nejedno-značných, a možná právě proto plných chvílích. Právě tak by se ale asi měly též poslouchat na školách středních, protože jedině tak lze vymýtit tu mnohokrát se vra-cející bludnou představu o jakémsi člověku Jirousovi/Magorovi, strašlivě rozeklaném na dvě poloviny, z nichž jedna je ta kultivo-vaná, věřící, citlivá, ta druhá pak je urvaná, tvrdá, agresivní.

O této ne-roztrženosti, naopak, o skuteč-nosti, že všechny výše jmenované polohy jsou Magorově tvorbě a životnímu naturelu stejně blízké a jsou pro ně stejně plodné, svědčí ale ještě přesněji CD *Magorovi ptáci a další příběhy*. Obsahuje jednak básně sbírky *Magorovi ptáci*, *Okuje*, novou sbírku *Úloža* a text *Smiluj se nade mnou*. To všecko „podbarveno“, nebo v předělech doprová-zeno zvuky nejrůznějších ptáků a dalších

zvírat, jak je nahrál a pro tuto příležitost vy-bral Vít Zavadil. A v tomto výběru se uka-zuje, co je pro Magorovu tvorbu rozhodující: je to tísnivý zájem o svět a vše, co je v něm stvořeno a uděláno. Zároveň je to ale křik jakési lidské nemohoucnosti tváří v tvář aktu stvoření i konečnosti lidského údělu. V bookletu k *Labutím písním* připomíná Štolba vazbu na Máchu, srovnává tyto dva „vězně“. Tady se nabízí srovnání s jiným autorem, který ostatně leží také v kořenech už i Máchovy tvorby, totiž s Fridrichem Bri-delem. Na tomto disku Magor svým klid-ným, ale napřene vzrušeným hlasem ohledává situaci člověka uprostřed těch dobrých věcí (přímo transparentní je báseň s incipitem „*Chtěl jsem si dát ještě pivo:*“, „*Miláčkové moji, ptáci, / přileťte mi na ramena, / usadte se na klávesách stroje, těm, kde se usa-díte, / opatrně budu se vyhýbat*“: nejen tedy pokorné bytí uprostřed věcí, ale také pomě-rování potřebnosti „svých“ výtvorů).

Okuje představují dopovězení všech těchto hodnot Jirousova psaní a zároveň také jejich pročištění. Podobná, v leccm ukazující nový pohled, je i poprvé zde „pu-blikovaná“ sbírka *Úloža*, která je celá za-znamenaná jako živý rozhovor s posluchači uvnitř nahrávacího sálu. Bylo velikou odva-hou „pustit“ takto neučesaný text, i s těmi vychýleními intenzity hlasu, které se odví-její od skutečnosti, že pro Magora bylo čtení také fyzickým aktem a spoutat jej do jedné polohy vhodné pro natáčení byl často

úkol nemožný. Poezie samotná je tu ještě víc ztišená, zklidněná, jaksi „nedůležitá“ – po mši sedí tu najednou básník sám. Nad prázdným židovským hřbitovem mu do-chází, že: „*není tady nikdo, / vždyť nikdo ne-zbýl*“ na to, aby dopověděl šílený příběh Židů. Podobně je znova poměřováno vlastní psaní a tvorba vůbec, zopakuje se tu i figura, známá z *Okují*, to když z veršů při-cházejících, ale nezapsaných zůstává nako-nec to podstatné: „*přes ulici lezli tři šneci, / tři šneci lezli přes ulici*“ (cituji tu popaměti, tak, jak se na zapamatované a slyšené slovo patří). Až nakonec přichází axiom celého Ji-rousova psaní a možná i lidského údělu: „*cokoli děláš, / výsledek je nejistý, / výsledek je nejistý.*“ Na jiných místech *Úloži* se ale vrací i zkušenost vězeňská, celý ten po-divný tyátř jménem svět je tu zas znova procházen a ne, ještě není odmítnut, ale už se na něj díváme z jeho konce.

Konec CD pak představuje báseň *Smiluj se nade mnou* – a na ní jsem si uvědomil jinou hodnotu Magorova vzkazu: je to jeden z mála českých básníků, kteří se mohou s klidem a bez toho, abychom cudně odvraceli hlavu, pohybovat na hra-nici patosu, blízko emocionálně nesmírně vyhraněných situací, a při tom zůstáváme všema nohama, ba přímo celým tělem na této jediné nám k dispozici dané zemi. To ještě tak umět.

Ptáci a obojživelníci prostupující nahráv-kou pak netvoří jen jakousi kulisu, ale jsou právoplatným sborem, který je také zachycen v mnoha klíčových životních situacích: puštíci žadoní o potravu, čejky varují, ros-ničky skřehotají, mnoho ptáků tu zpívá – to všecko jsou stejné situace – situace, ve kterých je člověk i zvíře celý. A Magorovo psaní začíná jen a právě ve chvílích, kdy člověk na situaci musí být celý. A obě tato CD pak také staví velmi vysoko latku při vydávání podobných věcí – tyto disky jsou vlastně svébytnými knihami – vznikly proto, že jejich tvůrci byli velmi dlouho a velmi potřebně blízko dobré poezie. Budu si je asi pouštět každý den – kromě jiného i proto, že je skrze ně dobře vidět, zda tu člověk ještě dýchá.

Jakub Chrobák

PEKELNÁ JÍZDA SVĚDOMÍM SPOLEČNOSTI

Chuck Palahniuk: Prokletí Z angličtiny přeložil Richard Podaný
Odeon, Praha 2012

Představovali jste si někdy, jak vypadá peklo? Když jsem byla malá, byl pro mě pojem pekla spojen s tradiční představou plamenů a kotlů, v nichž se vaří voda pro všechny zlé lidi na světě, a čertů popichujících hříšníky bytelnými vidlemi. Později jsem dospěla k představě pekla spíše jako psychického stavu myslí a také pojmy dobra a zla přestaly být v mé dospívající hlavě tak jednoznačně rozděleny. Vsadím se ale, že peklo, jak nám ho představuje americký spisovatel Chuck Palahniuk (nar. 1962), se vy-baví jen málokomu z nás. Jeho pekelná jízda má v sobě cosi z filosofie, společenské kritiky, humoru nejtěžšího kalibru, ale ze všeho nejvíc je to skvělá zábava.

Touto okružní cestou za krásami pekel a vlastním sebepoznáním nás provází hr-dinka, třináctiletá Madison Spencerová, kterou do pekla přivedlo předávkování ma-rihuanou, anebo ne? Autor v její postavě projev il až překvapivou znalost duše do-spívajícího děvčete. Madison působí velmi živě a skutečně, avšak zároveň je svou vlastní karikaturou, právě tak jako její pe-kelní společníci a dokonce i rodiče, v nichž se snoubí pokrytectví americké smetánky a skutečná, i když ne vždy dostatečně vy-jádrěná láska k rodině. Nebudu vám nalhá-vat, že se do hlavní hrdinky zamilujete od

prvních stránek, naopak – pouť k ní je dlouhá a trnitá, zcela jistě však stojí za to. Madison trvá dlouho, než se přes nabu-břelou fráze a povrchně intelektuální pózy (opakování těchto frází začíná lézt časem na nervy) přenesou k nalezení svého sku-tečného já, avšak její sebeironický humor a ostře kritický pohled na okolí i sebe samu z ní činí nepochybně příjemnou společníci na věčnost strávenou v pekle.

V tomto ohledu reflektuje její postava i určité postoje autora, jež jeho (stálým) čte-nářům jistě již dávno nejsou neznámé. Sympatické ovšem je, že se autor nepova-žuje za osobu s jakousi definitivní pravdou, spíše si hravě střílí ze svého okolí, ale i sám ze sebe. Dosud živí lidé, k nimž Madison často obrací své vnitřní monology, jsou do jisté míry obrazem průměrného amerického nebo jakéhokoli jiného občana i autora samotného. Všimne si toho každý pozornější čtenář trochu znalý autorova ži-vota.

Prokletí nejsou jistě knihou pro každého. Nemluvíme teď jen o náboženském kon-fliktu, jež může určitá část čtenářské obce zaznamenat, ale také o poměrně silném ža-ludku, který se zvláště při čtení některých pasáží bude jistě hodit. Pokud ale nebu-deme útloucími, máme velkou šanci si knihu užít. Neříkám, že jsem i přes to ne-musela někdy knihu odložit a dát si menší přestávku ve čtení, v některých pasážích autor možná tlačí na pilu až příliš, ovšem vzhledem ke zvolenému tématu a autorovu typickému stylu lze tuto maličkost snadno odpustit. Až člověk knihu dočte, bude

vzpomínat na zcela jiné pasáže než na ty, které ho původně znechutily.

Autorova strategie je vlastně až troufale jednoduchá. Palahniuk se zamyslel nad tím, co by se stalo, kdyby měli nejradikál-nější křesťané pravdu. Jeho peklo je kom-binací tohoto principu a pokrouceného obrazu podstaty současné společnosti. V pekle, stejně jako na zemi vládne ze-jména byrokracie, úplatkářství a správné konexe. Zábavné ovšem je, že v pekle jsou všechny tyto nešvary vlastně v pořádku, koneckonců je to peklo, kde jinde by se tyto společenské neřesti měly objevit.

Přesto všechno není hlavní to, o čem kniha vypráví. Pokud je něco skutečným poselstvím díla, je to neochvějná naděje. Naděje, kterou najdete i na těch nejhorších místech. Autor nám vlastně sděluje, že stane-li se vám to nejhorší, vždy je tu mož-nost využít to ve svůj prospěch. Ostatně, z vlastních zkušeností vím, a klidně vám to i odpřisáhnou, že představa toho nejhoršího je vždy ještě o něco horší než skutečnost, pokud se ta věc doopravdy stane. Pak už si člověk neříká, co budu dělat – je nucen jed-nat a fungovat nejlépe, jak dokáže. V zá-sadě je to princip nezničitelný. Dozvídáme se, že peklo není tak strašné, a ještě více provokativní se zdá být fakt, že Palahniuk má v tomto bodě pravdu: jsou to naše očekávání, a ne překážky, co nás zrazuje.

Autor primárně napodobuje jazyk, jež by pravděpodobně používala třináctiletá dospívající dívka, pokud by chtěla působit důležitě, v tom lze autorovi přiznat mistrovství. Palahniuk má také dar posu-

zovat zatraceně realisticky a důležité udá-losti popsat stručně a působivě. Jeho jazyk je rovněž velmi obrazný, dokonce v někte-rých pasážích působí dojmem jazyka filmo-vého. Skoro byste očekávali slova jako střih, záběr a podobně. S postupem děje se vyja-dřování hrdinky mění, spolu s proměnou, která probíhá v ní samé. Pomalu mizí touha sobě i čtenáři dokazovat svou výjimečnost a nadání, prázdná slova jsou nahrazena činy. Celkový spád poslední třetiny díla mě donutil přehodnotit i náhled na předcházející dvě, neboť jejich smysl se ukázal teprve v závěru. V prvních částech byla kniha zá-bavná, v určitých ohledech trochu otravná (zejména fráze hlavní hrdinky a místy lehce nadbytečné nechutnosti), rozverná, ukazu-jící krásy pekla, ale už méně osobnost a život jeho obyvatel, našly se pěkné a velmi originální nápady, které mají potenciál čte-náře překvapit i pobavit, ale nějak tomu všemu chyběla „duše“. Tu jí ovšem zpětně vdechlo dočtení závěrečné části příběhu.

Pokud jde o samotné vyprávění, děj o sobě není složitý, příběh je přímočarý a poměrně prostý, což ale autorovi mů-žeme stěžii vyčítat, neboť děj v díle slouží spíše jen jako berlička, jejíž pomocí naplno využije svou originální imaginaci, zábavné nápady a demonstrační společenských ná-zorů. Nikdo nás však nenutí s vyjádřenými postoji souhlasit, nikdo nás nenutí k nad-šení a obdivu, Palahniukovým cílem je – ať se nám to líbí, nebo ne – hlavně nenudit. A to, dle mého skromného soudu, kniha do puntíku splňuje.

Lucie Chvostová

NOVÝ MODEL ČESKÉHO ROMANTISMU?

Dalibor Tureček: České literární romantično. Synopticko-pulzační model kulturního jevu
Host, Brno 2012

Název recenze je hned v několika ohledech nepřesný a neodpovídá tomu, co je ve skutečnosti obsaženo v kolektivní monografii *České literární romantično*. Proč jsem tedy svůj text prostě nenazval přiléhavěji? Hlavně kvůli vítané metodologické originalitě předkládané publikace. Ta snad lépe vynikne na pozadí konfrontace s očekávaným modelového „konzervativního“ čtenáře, jenž v novém pojednání o českém romantismu bude hledat třeba rozbor nově objevených archivních materiálů a nebude připraven na změnu perspektivy, z níž je daný „kulturní jev“ nahlížen.

Řekněme takovému čtenáři úvodem, že Dalibor Tureček a jeho tým badatelů, kteří relativně nedávno prošli doktorským studiem na Ústavu bohemistiky FF JU v Českých Budějovicích, nepřicházejí se zcela novým modelem romantismu, naprosto nezávislým na literárněvědné tradici – a zřejmě s něčím takovým ani přijít nemohou. Jestliže Tureček zdůrazňuje „synopticko-pulzační“ pojetí literárního dění, jež je schopno „registrovat a popisovat nejrůznější přechodování, prolínání a opět ustavování hranic“, neopomene připomenout, že například už Aleš Haman v šedesátých letech nevnímal „proměny literatury jako lineární vývoj, realizovaný střídáním etap, ale jako vnitřně dynamický proces modifikací a proměn“.

S tím souvisí Turečkovy zmínky o podstatě modelování: „literárněhistorický model nemá sílu a ani možnost anulovat modely předcházející, popřípadě eliminovat

vznik a koexistenci modelů paralelních či následujících“. Hlavním kritériem validity určitého modelu je především jeho užitečnost, tj. z pohledu čtenáře schopnost nahlédnout kanonizované texty z netradiční perspektivy, nebo například dovednost načrtnout argumentačně přesvědčivou a produktivní vazbu mezi dosud opomíjenými aspekty kulturního systému. Zároveň je třeba zdůraznit, že v této knize se badatelé drží, někdy méně, někdy více křečovitě, „literárně textostředně“ pozice, jejímž opakem je údajně „bezbrhá šíře kulturních studií“.

Je model Turečkova týmu platný jen pro český kontext? Patrně nikoliv, protože jeho členové se snaží neustále přihlížet ke kontextu střeoevropskému. Dobrým příkladem je tu úvodní stať Martina Hrdiny „Literárněhistorický pojem »romantismus«, která by bez zřetele k německým či polským inspiračním zdrojům příslušných českých konceptualizací byla o mnohé ochuzena, ba dokonce by mohla obsahovat zavádějící tvrzení. V takovém hypotetickém případě by autor například mohl přijmout Palackého kritiku jednostrannosti německé kritiky „ze sekty Fichticko-Šellingicko-Šlegelovské“ a neuvědomit si, že „ve skutečnosti se on i celá jungmannovská generace prvních desetiletí intenzivně vyrovnávali s romantickými myšlenkami Schlegelů“, jak píše Iva Krejčová v závěru své (někdy snad až příliš) důkladné analýzy recepce *Písně o Nibelunzích* v české jazykové oblasti.

Zaměřují se autoři výlučně na prostor literární? Podle citovaných slov z Turečkova „Úvodu“ by se zdálo, že ano, ale následující stránky nabídnou třeba překvapující nalezení podobnosti výtvarné (A. Mánesa) a literární (Máchovy) reprezentace bouře, nebo rozbor poetiky „obrozené vědy“ v podání Veroniky Faktorové. Pracuje se tu

tedy s širokým pojetím literatury zahrnujícím například Palackého *Dějiny* a hledají se (spíše nahodile) analogie s jinými uměleckými druhy. Když k tomu přidáme používání pojmu „pole“, blížíme se představě Pierra Bourdieua o provázanosti pole literárního a kulturního, přičemž i zařazení odborných spisů mezi zkoumaný materiál by se z tohoto pohledu dalo legitimizovat neexistencí autonomních polí před polovinou 19. století (literárního, vědeckého atd.).

Tak tedy alespoň slovo „romantismus“ je v názvu recenze namístě? Ne zcela. Adekvátnějším je výraz „romantično“, který podle Turečka „dovoluje lépe postihnout i jen jednotlivé romantické rysy/prvky v rámci mnohostranných, stylově různorodých textů či jednotek vyššího řádu“.

Přestože kniha *České literární romantično*, jejíž „appendix“ navíc odkazuje k probíhajícímu výzkumu druhého zásadního kulturního jevu 19. století, totiž realismu, na první pohled vyvolává z řady důvodů (třeba už jen shodným pracovištěm badatelů) dojem práce tvořící komplementární protějšek *Dějin nové moderny*, její ambice jsou ve skutečnosti mnohem skromnější. Výstupy s širší platností si Tureček slibuje až od projektu GA ČR *Diskurzivita literatury 19. století v česko-slovenském kontextu* (2012–2016).

Domnívám se, že navzdory tomu monografie jako celek působí sympaticky, přináší řadu cenných poznatků a klady převažují nad zápory. Mezi přínosy řadím například Hrdinovo stopování původu některých literárněhistorických konceptů (třeba „starší a mladší generace“ romantiků u Arne Nováka), různé grafy nepůsobící samoučelně, naopak leccos vypovídající („Prvotní recepční vlna Slávy dcery“, „Synoptický model českého romantismu“), nebo Turečkovy příklady „polemických modifikací“ (Ty-

lova hra *Slepý mládenec* nebo Erbenův kus *Sládcí* transformující některé prvky máchovského modelu člověka, světa a jejich vzájemného poměru). Za obzvlášť zdařilou považuji Turečkovu studii „Máchova báseň »Čech«, v níž je specifické zacházení s pre-texty, veršem, motivikou či obrazností využito jako přesvědčivý argument pro Máchovo autorství. Zároveň tento popis Máchu zasazuje do dobových souvislostí: „ani Máchovo dílo, tak často vnímané jako zcela výjimečná záležitost, se nemohlo vymknout z obecné zákonitosti: i ono bylo nesené hledáním průsečíku mezi stávajícími literárními diskursy a zároveň snahou je modifikovat“.

Slabinou monografie jsou především značné rozdíly ve stylistické a kompoziční úrovni jednotlivých příspěvků. Ačkoliv Tureček v „Úvodu“ varuje čtenáře před očekáváním „libého čtení“, jeho vlastní texty usvědčují toto varování z neopodstatněnosti. Na opačném pólu ale leží například studie Ivy Krejčové, která trpí přetíženým poznámkovým aparátem, nebo Veroniky Faktorové, v níž se autorka nevyvarovala některých problematických a zkratkovitých spojení. Martin Hrdina zase v některých pasážích své druhé studie poněkud zapomíná na citát z René Welleka o nemožnosti fixace významu pojmů, který si vybral do úvodu stati první, a podléhá suggestivní zápletce vlastního příběhu dějin slova „romantismus“ v české literární historii. Nezdařilá je hlavně jeho spojnice mezi Šaldovými úvahami o souvislosti romantismu a revoluce s Teigovým pojmem „revolučního romantismu“. Jmenované slabiny ovšem nijak nesnižují velká očekávání spjatá s dalšími výstupy projektu Dalibora Turečka a jeho badatelského týmu.

Lukáš Borovička

NÍCENÍ TOUHY A ZÁNĚT SOUCITU

Ivana Myšková: Nícení
Fra, Praha 2012

Rodinné vztahy jsou od počátku jedním z palčivých témat literatury. André Gide to svého času shrnul do lakonické věty: „Rodiny, nenávidím vás.“ Rovněž Hermína, hrdinka knihy *Nícení* Ivany Myškové (nar. 1981), se cítí ve vlastní rodině jako v pasti. Poněkud netypicky však netrpí přísností, netečností či nepřítomností rodičů, nýbrž jejich přehnanou starostlivostí. Podle ptáček, kteří si pro pohodlí svých mládat vytrhávají z hrudi nejjemnější perli, je poeticky nazývá kajkami: „Kajky jsou zcela jinak vyvinuté, zvláště sluch je citlivější. Slyší jiná slova, než říkáte. Místo: Děkuju, to stačí. – Já už tě nepotřebuju. Místo: Já si to přinesu sama. – Nechoď mi na oči, zmiz. Místo: V tomhle mi neporadíš. – Ničemu nerozumíš. Místo: Nemusíš tolik solit. – Nemáš žádnou chuť... Stačí jen drobný povzdých a v odezvě přiklopýtají, pohublá a vysílené, s nářadím a s těžkými břemeny na hřbetech, vyjevené, vyplašené, zpocené a zadýchané natahují oškubané krky: – Děláme málo? – Děláte moc!“ Hermína nemilosrdně pohlíží na sebeobětování rodičů jako na mechanismus, jenž v ní vyvolává povinnou vděčnost, případně pocity viny. Ještě víc ji ale popouzí jejich rezignace na vlastní život, který by měl být prožíván v úžasu a zanícení: „Nezpůsobili k otáčení krasohledem, nezpůsobili k pozorování hvězdné oblohy, nezpůsobili k hledání trilobitů...“ Zejména postava matky, která povýšila povinnost na rozkoš, je pro Hermínu odstrašujícím příkladem. Příkladem proto, že její chorobný altruismus podědila. Neuplatňuje jej ovšem na

rodinu, onu uzurpující, nezrušitelnou jednotku vztahu, nýbrž na svět mimo ni – na neznámé lidi i zvířata, zvláště pak na ty slabé, bezmocné a nemocné. Zachraňuje topící se brouky se stejnou vervou jako osamělé pány. V momentě, kdy se do ní zamiluje náhodný známý, je neschopná ho odmítnout, aby nezranila jeho city. Na rozdíl od matky své chování ovšem reflektuje a užívá se jím. Ví, že v podstatě opakuje naučené vzorce chování, ale rovněž ví, že uvědomit si něco zdaleka neznamena to změnit. Její rezignace je dokonána v momentu, kdy pro ni dotýčný nemilovaný muž udělá něco, zač mu zkrátka musí být vděčná.

Až potud bychom mohli mluvit o zdařilé psychologické studii, nikterak nepřekračující rámec populární autofikce. Myšková však dává silnému tématu též výraznou literární podobu. Hermínino vyprávění, které vesměs vychází z všednodenních situací, je prokládáno reflexivními, umně stylizovanými dopisy dvěma osobám, jež hrají v jejím vnitřním světě ústřední roli: tou první je Jakub, muž, po němž touží tím vášnivěji, čím více zabředá do vztahu s Hermanem, tou druhou její alter ego/kamarádka Elvíra. Příznačné je, že ani u jednoho z obou korespondentů si čtenář nemůže být jist reálnou existencí. Hermína je totiž bytost dvojdomá: na jedné straně dovede velmi bystře zachytit odporovanou skutečnost: „Je to jako v plískanici za nočního mrazu – nahlížení do cizích rozsvícených oken. Pokud je tam teplo, musí tam být dobře. Musíme se ovšem dívat z patřičné dálky, abychom pomínuli detaily a zvuk. Pak jsou to svatí v orloji. V každém okně aspoň jeden. Otec se sklání nad dítětem, které si něco čmárá na papír, manželé spolu stelou rozkládací gauč

pro příchozí kamarády, sestry se usazují k filmu a jedna druhé nalévá víno, mladý muž chová na klíně kočku a pod lampou si čte. Zvuk je vypnutý a život za cizími okny bude vždy klidnější a snazší než ten náš.“ Na straně druhé má ovšem nespoutanou, misty až potouchlou představivost: z útržků reality dokáže vyfabulovat neuvěřitelnou story: „Třicet pytlů nedoručených dopisů na dně světlíku, některé už v kontejnerech! Uběhal si snad ten lehkonohý listonoš nohy až ke kolenům, že nemohl, prostě nemohl celých deset let, než mu proplátili dřevěně...“ I porod je jí zdrojem

absurdních fantazií: „Napadlo tě, že tam třeba vůbec není dítě, jenom nějaká hmota, co roste a trochu se hýbe, spíš kukla velikého motýla (a jestli se vylíhne, pak bude císařem...), nějaký rostlinný smotek, podivná houba... A hned sis představila, jak je konečně po všem, ale porodník ti místo dítěte podává na talíři ohromného smrže a říká ti: »Tak, maminko, člověk už z toho nebude, ale smaženice dobrá...«“

Právě v této dvojdomosti spočívá i literární vklad samotné autorky: její psaní je reálně ukotveno, ale není realitou spoutáno. Svoboda, již postuluje ve vztahu k „nejbližším“, je paralelní ke svobodě, s níž přetváří neuspokojivý svět tak, aby byl pestřejší, originálnější, ale také estetičtější. I ošklivou krajinu dokáže popsat podivuhodnými slovy. Tento umělecký přístup má, pravda, jistá úskalí: zejména tendenci příliš se oddávat jazykové hře (fikus nelze prostě uříznout, musí se „ufiknout“) a mnohomluvnost, která jde v některých pasážích na úkor plynulosti vyprávění. Nakonec se však celek přece jen vyklene do patřičného tvaru a čtenář se v literární invenci autorky neutopí.

Nícení má co říci, avšak nelze jej resumovat jako článek v psychologickém časopise, neboť jeho ambicí je právě říci to po svém. Pečlivost, s níž Myšková váží každé slovo, ba každou slabiku, je v současné próze spíše výjimečná, zvláště u debutů. A *Nícení* prvotinou je, pomíneme-li jednu rozhlasovou hru a několik kratších textů, publikovaných časopisecky. V každém případě je to kniha dospělá a vyzrálá, nikoli spotřební čtivo na jedno použití, ani nezávazný literární experiment. Kéž by všichni debutující autoři přistupovali ke psaní s podobnou úctou.

Michaela Otterová

PLAČKY NAD VODKOU MÁTUŠKOU

Venědik Jerofejev: Moskva–Petušky Z ruštiny přeložil Milan Dvořák Argo, Praha 2012

Dokonce i ruští bezdomovci prý znali *Moskvu–Petušky*, „poemu“ Venědikta Jerofejeva (1938–1990), prokletého prozaika poválečného literárního undergroundu; přinejmenším některé její části. A kořili se mu pak přímo všeruskou úctou. Dokonce i sovětští straniční tajemníci prý znali „poemu“ *Moskvu–Petušky*; přinejmenším některé její části. A kořili se mu dilem tak, že Jerofejeva takřikajíc nechávali na pokoji, nešíkanovali ho, pijana a příživníka, dílem že mu jeden za druhým přivázeli lahve drahocenného cizokrajného koňaku, aby tak uctili pisatele přeslavné prózy. Tohle tvrdí jerofejevské legendy a bude v tom hodně šprochů i pravdy víc než trochu. Dnešní terminologií řečeno „kultovní autor“ tudíž takzvaně šťastně žil, dokud se netakzvané neupil. Až v dvaapadesáti. Nicméně se dožil časopiseckého vydání své všeobecně známé a pod všemi ruskými lavicemi znovu a znovu čtené „poemy“. Textu označovaného se sakrálním obdivem za „symfonii ruského alkoholismu“.

K směšohrdinským kuriozitám ruské či sovětské literární kultury nepochybně patří skutečnost, že k časopiseckému uveřejnění této „alkoholické symfonie“ došlo na podzim 1988 v periodiku určeném pro abstinenty a zaměřeném pro zápas s démonem alkoholem, jehož název byl erárně strážlivý: *Strážlivost a kultura (Trezvost i kultura)*. Exilové knižní vydání je pochopitelně mnohem staršího data: pokud text vznikl na podzim 1969 a záhy se začal šířit v nekonečných samizdatových kopiích (snad se mohl neskromně pochlubit, že jsem si ho mohl vychutnat již roku 1972 v Moskvě), poprvé vyšel v ruštině v roce 1973 v Jeruzalémě a čtyři léta nato v Paříži. Následovaly relativně hojné překlady, samizdatové přetlumočení „poemy“ se však v zemích bývalé Varšavské smlouvy uskutečnilo zřejmě jen v Polsku, na konci osmdesátých let začal vznikat i první český překlad. Co je však zapotřebí zdůraznit: *Moskva–Petušky*, to nejsou žádní švandrlikovští *Černí baroni*, to je jednak ryzí literární kletot ruského písemnictví z postmoderního či konceptualistického věku,

jednak perný oříšek pro všechny překladaatele. O to víc je však přitahuje.

Kdo má zkušenost nakladatelského redaktora, ten mechanicky začíná číst knihu odzadu, to znamená, že pohlédne na tiráž, přičemž kolikrát nikoli zbytečně. Tak i tady: s podivem čteme, že jde o „vydání první“. To je nějaký nejnepřesnější apríl a proč to proboha v Argu dělají? Nezbytvá, čtouce odzadu, se nechat poučit v doslovu Ivy Dvořákové, v němž se hned zkraje tvrdí, že tato próza (mluví se o ní buhvíproč jako o „nověle“) k nám přichází „poprvé a počtvrté“. Jednodušší tvrzení snad neexistuje, přesto se posléze nabízí vysvětlení: první překlad Milana Dvořáka vyšel roku 1990 v měsíčníku *Sovětská literatura* (který téhož roku žel zanikl), dva roky nato byl vydán knižní překlad Libora Konvičky pod názvem *Moskva–Petušky zpáteční* (reeditovaný roku 2005) a posléze v roce 1999 ještě překlad Leoše Sucharípy, původně určený pro inscenaci brněnského HaDivadla. Existují tudíž tři překlady, vzniklé během deseti let, nikoli dvaceti let, jak se tvrdí v doslovu. A nyní znovu vychází Jerofejeva „poema“ v nejstarším, nepatrně upraveném překladu Milana Dvořáka, jde tedy o svého druhu reedici. Počítáme-li rovněž reedice, pak jde již o „páté“ setkání s Venědiktem Jerofejevem, takže jaképak první vydání! Správně by mělo být řečeno, že kráčí o první knižní vydání tohoto překladu. Po dvaadvaceti letech.

Pořád ještě čteme toto knižní vydání odzadu a nepočínáme si možná rozumně. Doslov Ivy Dvořákové totiž zjevně nebyl nikým redigován. Ani tak, ani onak. Například se v něm vůbec nepíše o závažném českém vydání autorovy tzv. postmoderní tragikomedie *Valpuržina noc aneb Komturovy kroky*; dílo je tady sice uvedeno, jenže s nesmyslnou chybou, pouze jako *Valpuržina noc*. Inu, pružina, to zní dobře, což však mít tušení, kdo či co je to Valpurga? Není to jediná chyba v názvu, jinačí perly (včetně hrubky) najdeme i ve vlastním textu: „Autor se blýská nebyvalým citem pro erudici.“ – „Jedná se o text hluboce literární, navazující na tradici ruské i světové literatury.“ – „A právě to je zřejmé i důvodem...“ Zvláště půvabná je formulace: „Mezi lid se poema rozšířila...“ Doslovistka píše o povídce *Blagaja vest* (překládá jako *Zvěstování*), autorka hesla o Jerofejevovi ve *Slovníku ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů* zase o „kulturologické knize“ s názvem *Blahozvěsti*. Kdo ji

854,9 ANEB JAK HODIT RAKVÍ CO NEJDÁL

Emil Hakl: Skutečná událost Argo, Praha 2013

Nová kniha Emila Hakla *Skutečná událost* vzbuzuje díky mírně provokativnímu názvu čtenářská očekávání ještě před otevřením. Vypravěčem je spisovatel nesoucí Haklovo občanské jméno Jan, občas odměněný výletem do Osla, kde tráví krásných pár dní nad panákem brandy vykoupenných otravnou patnáctiminutovou interakcí s literárními nadšenci, v běžném životě bohužel zároveň nucený hákovat v různých duši korumpujících podnicích. Úvod jako by předznamenával další variaci na téma krize současného muže s přiměřeně stárnoucím haklovským alter egem a přiměsí informací jako ze serveru *Aktuálně.cz*. Kolik procent pracovní doby tráví muži v produktivním věku virtuálním házením rakví? Proč má Breivik fanoušky a pokračovatele? Proč tolik mužů po čtyřicítce nevidí smysl života? Jak funguje česká justiční mafie? Internetové diskuse a hospodské polemiky nad podobnými otázkami Haklova próza převyšuje vytríbenějším stylem.

Próza *Skutečná událost* obsahuje tři jasné oddělené roviny vyprávění – nejsoukromější, světu uzavřený vztahový příběh

muže a dívky, příhody tří kumpánů odrážející aktuální českou sociální problematiku a pasáže popisující historii německé teroristické skupiny Frakce Rudé armády, tedy extrémní historický případ „občanské neposlušnosti“.

Pasáže popisující krásy i nejistoty vztahu a překvapivou spřízněnost životem lehce opotřebovaného padesátníka a mladinké dívky tvoří dějově nijak překvapivou, nicméně svěžestí a originalitou popisu čtenářsky poměrně labužnickou část knihy. Místy se vytrácí Haklova typická ich-forma a vypravěčská perspektiva se přesouvá ke studentce Káje; dva hlasy střídavě harmonické a vtípné si protirečící vyprávějí jadrnými slovy opatrnou historii sblížení. Zkratka: „Když se v hledáčku objeví nezámožný dekoncentrovaný prskal, štávy se cvičně vzvednou a hů – čau.“ Milostná tematika objevující se v prózách Emila Hakla pravidelně v ironickém schématu pokus–omyl zde nabývá odlišných podob.

Sociálně podbarvený příběh tří přátel napopadne přesně odpovídá stereotypu předchozích próz – alespoň co se týče charakteru hrdinů a jejich převládajícího životního postupu. Haklovi mužští hrdinové se od prvních próz pohybují v různých stadiích vyhoření, která celkem monotónně průběžně komentují v diskusích s jinými podobně založenými intelektuály, případně genetickými

četl? Pohříchu i Gomulkovo jméno je v textu špatně, i Sartrovo jméno je v textu špatně. Asi je to určeno mezi lid.

Česká literární kultura má tudíž k dispozici hned tři překlady Jerofejevova narativního arcidíla (a nejenom narativního), vesměs dokončené už před řádkou let. Reeditovaný převod Milana Dvořáka má průkopnický význam, což mu nelze upřít, porovnání všech tří přetlumočení by si však vyžádalo samostatnou translato-logickou studii. Obecně se dá říci, že všechny tři překlady mají svá plus a své minusy: autorovo vyprávění má totiž tolik prostupujících se stylových či jazykových vrstev, že kongeniální překlad se možná pořídí až za mnoho let. A to už mohou být sovětská literatura, sovětský a ruský underground i sám Jerofejev dávno zapomenuti. Ale všechna knižní vydání jsou tradičně neúplná, tj. včetně nynějšího vydání v Argu. Sám Jerofejev v úvodu přiznává, že do kapitoly „Srp a kladivo – Karačarov“ zprvu zařadil „*půl-druhé stránky samých sprostáren*“, a proto požádal zejména slečny, aby tyto partie přeskakovaly. Ukázalo se však, že slečny napopak četly z celé knihy (tj. samizdatu) pouze tuto pasáž, stejně jako bezdomovci a tajemníci, takže ji autor raději v druhém vydání (samizdatovém?) vypustil. Škoda! Jde o nenapodobitelné a nepřeložitelné (?) zvukomalebné maestoso ruského „matu“ čili nadávek nejhrubšího zrna, které člověk volky nevolky musí vychrlit, aby se vzpamatoval z faktu, že „*hned jsem to tam kop*“. Jenže co?

Jistěže vodku, leč svatosvaté vodky mátušky/matičky je vždy nedostatek, i kdyby se pila po štoudvích. Zatímco Češi usrkávají pivečka, ruský lid pije bohatýrsky a především pije všechno, jinak by se ze společenské polízanice věru nevyhlíkal, proto musí být permanentně nalíznutý. Pití vodky je rituál, tajna nejtajnější, vyzývání veškerenstva, ale žadané je opravdu vše, například i „koktejl“ s názvem Čubčí pajšl, což je podle vypravěče nápoj, který zastíní vše. Vlastně to není ani nápoj, ale prý učiněná hudba sfér. Něco, co je ještě krásnější než boj za osvobození lidstva. Příprava tohoto alkoholického ruského nektaru je přitom jednoduchá: Do sklenky lidového, tj. žiguljovského piva se má v patričním množství namíchat trochu šamponu a vodičky k odstraňování lupů, pak přidat lepidlo na kovy, brzdovou kapalinu a nesmí se zapomenout na repelent proti drobnému hmyzu. Není

nad to! Po prvních dvou pohárech, praví Jerofejev, se člověk stává natolik oduševnělým, že mu můžete klidně půlhodinu plivat do ksichtu a on vám vůbec nic neřekne. – Hle, Rusko a Evropa!

Jerofejeva „poema“ je ukázkou moderního ruského skazu, tj. volného vyprávění o tzv. obyčejném člověku (ti zbyteční prý nejsou k ničemu, ti bídí zplozenci Puškinů a Turgeněvů), které nemůže skončit happy endem, poněvadž máloco v Rusku může skončit happy endem. Proto i skazová próza *Moskva–Petušky* jsou plačky sui generis. Nutková žízeň po životě neboli až nepřičetná touha stále víc a víc se ukájet alkoholem a pustit z mysli absurdní soudobý „ne-život“, překonat ho heroikomickým povídáním, přivádí autorova hrdinu Veničku do pikareskních, stejně jako pitoreskních situací. Všechny živé postavy, které protagonista potkává na své emblematické pouti do obce Petušky, ležící severně od Moskvy, ve skutečnosti představují novodobé „mrtvé duše“ poválečného Ruska či poválečného Sovětského svazu. Proto je zde žánrově určení textu jako „poemy“, odkazující ke Gogolovu klasickému veledílu. Český čtenář může mít také oprávněný pocit, že Venička je král pábitelů, obklopený pábíci hralovskými pábiteli. Žije však v natolik reálném a zároveň tak přízračném Absurdistanu, že může být spasen čili zásoben vodkou navěky, jen když zodpoví základní filosofické otázky. S jednou z nich by se měli pokochat i čtenáři *Tvaru*:

„Když lodi sedmé americké flotily přistály ve stanici Petušky [to by je museli matrosové vléct po souši, ale žádná absurdita není nesmyslná, pozn. V. N.], nebyla tam žádná dívka členkou strany. Kdybychom ovšem považovali za členky strany komsomolky, pak každá třetí z nich byla blondýna. Po odplutí flotily byly zjištěny následující skutečnosti: každá třetí komsomolka byla znásilněna, každá čtvrtá znásilněná byla komsomolka, každá pátá znásilněná komsomolka byla blondýna, každá devátá znásilněná blondýna byla komsomolka. Když je v Petuškách celkem 428 dívek, určí, kolik brunet a nečlenek strany zůstalo nedotčených.“

Řešení je jednoduché. Nejprve si dejte dva frtany Čubčího pajšlu. Potom se naučte rusky a přečtěte si Jerofejeva v nedostížném původním znění. A pak se sedmou americkou flotilou vzhůru do Petušky.

Vladimír Novotný

žádného Pitvora. Což neznamená, že by nebylo dobré, aby pár činitelů v téhle zemi dostalo pořádně přes držku.“

Prózy Emila Hakla mají vždy autobiografický základ, což platí i pro knihu *Skutečná událost*. V rozhovorech autor přiznává inspiraci příhodami kamarádů, odposlechnutými rozhovory, zajímavostmi vyčtenými na oblíbených serverech. Haklovy knihy vznikají metodou rozvíjení minipříběhů, které se postupně spojí do literárního tvaru. Úskalí této metody spočívá v možnosti, že popsána skládačka zůstane právě jen skládačkou náhodně zkombinovaných příhod a aktualit „ze současného života“. Přestože se autor programově distancuje od „románových oblouků, krizí a katarzí“, nezabrání čtenáři očekávat víc nežli prozaickou skládačku. A tak zatímco Haklovo vypravěčské umění, jazyková a stylová vytríbenost, schopnost humorné nadsázky a štavnatost metafor s každou další knihou jen kvete, tématá se opakují, hrdinové stagnují, zápletky se sbíhají ke stejným koncům. Počteničko časově odpovídající cestě vlakem z Prahy do Ostravy a ještě zbude chvilka času připomenout si kratochvíli s házením rakví, která asi před dvěma lety obletěla české kanceláře. Inu proč ne. 854,9. A vy?

Iveta Mindeková

MISTR VZDÁVÁ HOLD MISTRŮM

**Zbigniew Herbert: Zátíší s udidlem
Z polštiny přeložil Jan Linka
Opus, Zblon 2012**

Vedle autorů naplňujících Wernischovu maximu, že básník se nesmí bát být „blbej“, tedy autorů spíše intuitivních, je lvovský rodák a jeden z nejvýznamnějších polských básníků druhé poloviny dvacátého století Zbigniew Herbert (1924–1998) typický poeta doctus, člověk s klasickým vzděláním a výrazně racionálním viděním světa. Herbertovi historické okolnosti nedopřály klidný život ve vlasti, nakonec i díky tomu se z něj stal muž zcestovalý a kosmopolitní, který se v esejistickém cestopisu *Barbar v zahradě* (česky 2010) vyznává ze svého obdivu ke středomořské kultuře. V knize *Zátíší s udidlem* zaměřil naopak na severozápad Evropy a s obdivuhodnou erudicí, která však není nijak na škodu čtivosti, se zabývá zlatým věkem holandského malířství a souvislostmi umění s národní mentalitou.

Herbert ve své knize poučeně a s vtípem osvětluje mnohé otázky: proč holandské malířství 17. století ignorovalo tak lákavý námět, jakým byla nedávná vítězná válka za nezávislost, jak si tehdejší umělci vydělávali na živobytí či kdo byl ochoten za obyčejnou cibulku tulipánu dát víc peněz, než kolik stál měštanský dům.

V malé zemi ležící doposud na periférii Evropy tehdy nenápadně začínalo to, v čem

vlastně žijeme dodnes. Před hrdinskými činy začala společnost upřednostňovat schopnost vydělat peníze, náboženství bylo zbaveno mystiky a stalo se kalvinským souborem předpisů dobrého chování, spokojený soukromý život se stal nejvyšším ideálem. Také témata, jimiž se holandská malířská sympaticky lišili od nafuněné mytologičnosti svých zahraničních současníků – mísy s ovocem, krajiny s plachetnicemi a větrnými mlýny, dívky čtoucí dopis a kumpáni popíjející z korbělů – jako by měla své pokřivené dědictví v současném umění, zabývají se každodenními titěrnostmi a selhávajícím vůči transcendenci.

Herbert tuto změnu paradigmatu dokazuje také ohromnou popularitou tulipánů v Holandsku na počátku 17. století, kdy mnohé vážené rodiny vydaly na tuto květinu celé jmění. Nešlo však o orientální furiantství, pohádkové sebeobětování pro krásu. Mezi praktickými Holanďany nebyly předmětem zájmu ani tak květy, jako cibulky, které představovaly u zvláště žádaných kulturářů ohromně výnosnou investici. Všechno skončilo celkem jednoduše, podobně jako o staletí později v případě pyramidových fondů: trh se prostě jednoho krásného dne nevyhnutelně nasýtil, a kdo v tom neuměl chodit, tomu zůstaly oči pro pláč.

Překladatel Jan Linka v doslovu podotýká, že bytostný racionalista Herbert si vybral jako hrdiny své knihy právě snášenlivé, pragmatické a důkladné Holanďany, aby tím adresoval výtoku svým krajanům,

jimž strážlivost až příliš často chybí a únik před neúspěchy hledají v patetických gestech.

Měštanská bodrost má ovšem také svůj rub, jak Herbert dokazuje na životním příběhu pozapomenutého malíře Torrentia, jehož nejslavnější obraz dal název celé knize (mimochodem člověk nemůže být dost vděčen češtině za půvabné slovo „zátíší“, ač v něm prosvítá německé „Stilleben“ či anglické „still life“ – Poláci mají nepěkný a navíc z francouzštiny otrocky přeložený výraz „martwa natura“). Torrentiův démonický talent i nespoutaný životní styl až příliš vyčníval z pseudobukolické idylly příčinlivého Hobitína, za což zaplatil vězněním, mučením i vyhnanstvím.

Autor se zabývá otázkou vstupu umění do rodicích se tržních vztahů; v rovnostářské republice neexistovali dvorní malíři se zajištěnými zakázkami a obrazy se musely nabízet jako každé jiné zboží se všemi riziky podnikání. Tím ostatně Herbert vysvětluje oblíbenost portrétního žánru v této době – za obraz sebe samého lidé zaplatí ochotněji než za jakýkoli jiný námět. K tomuto motivu se autor vrací i v „Epilogu“, což je vlastně beletrizovaný životopis typického tehdejšího objednavatele obrazu: úspěšného obchodníka, který chce na sklonku života zanechat po sobě památku a alespoň takto překonat nevyhnutelnou lidskou pomíjivost.

Pro tuto závislost na poptávce nemusíme holandské mistry litovat: „Nikomu z nich nepřišlo na mysl, k čemu je vlastně umění –

svět bez obrazů by pro ně byl prostě nemyslitelný. Ubožáci, velcí ubožáci jsme zato my. Značná část současného umění stojí na straně chaosu, gestikuluje v prázdnu nebo hovoří o historii své vlastní neplodné duše.“

Herbert je poučen na rozšafném stylu anglosaské esejistiky, často vstupuje do výkladu vlastními glosami, v nichž se stylizuje do lehce cynického světáka. Občas i mystifikuje jako v případě údajného dopisu Vermeera Leeuwenhoekovi, obhajujícího právo umění na svoji pravdu, která není o nic horší než pravda vědy. Nezapře básnické vidění světa, s nímž popisuje neopakovatelné světlo a barvy rovinatého Nizozemí. Dokáže ve zkoumaných obrazech vidět mnohem více než školení kunsthistorici, což bývají zpravidla úředníci bez fantazie. V tom se rozchází s Witoldem Gombrowiczem, který údajně řekl: „*Jak můžete popisovat katedrálu, sochu nebo nějaký obraz. Nechte tuto zábavu historikům umění. Oni také ničemu nerozumějí, ale namluví lidem, že dělají vědu.*“ Gombrowicz, jak známo, rád provokoval.

Občas Herbert poněkud hrší na volnost esejistického žánru a na svůj vybroušený, lehce ironický styl, takže čtenář jen těžko odděluje dojmy a fakta – jako zrovna v případě interpretace titulního Torrentiova obrazu. Přesto jeho kniha umožňuje lépe rozumět nejen obrazům, ale i světu, který je na nich zachycen a který se navzdory pitoreskním kulisám od toho současného zas tolik neliší.

Jakub Grombříř

BEZÚTĚŠNÝ MATERIALISMUS ŘEDITELE HOPEANIEMIHO

**Kari Hotakainen: Slovo boží
Z finštiny přeložil Vladimír Piskoř
dybbuk, Praha 2012**

Slovo boží je již pátou knihou známého finského spisovatele Kariho Hotakainena, která se dostává k českému čtenáři; jedná se o druhý díl autorovy „trilogie o penězích“, zahájené románem *Osud člověka* (Tvar č. 16/2011). Na jedné straně dokázal Hotakainen v novém díle věc často velmi obtížnou: sám sebe tematicky příliš neopakovat. Na straně druhé, po stránce formální se mi zdá, že rozvíjí právě ty části techniky svého psaní, které si měl spíše odpustit. Jejich jistou problematičnost jsem v malé míře zaregistroval poprvé v románu *Chrám svatého Izáka*, v *Osudu člověka* se již vyskytovaly o něco více, a v díle aktuálním jsou místy až neúnosné. Jedná se o prázdné mláčení slámy, často cynismem i vynucenou lyričností podbarvené pseudofilosofické promluvy, které autor vkládá do úst svým postavám či vypravěči a kterými text v podstatě jen natahuje, zjevně s předpokladem, že bude na čtenáře působit jaksi více „free“ a zábavněji. Ve skvělé rozhlasové hře *Oštěpař*, rovněž z Hotakainenova pera, kterou před nedávnem uvedl Český rozhlas, se autor musel držet padesátiminutového formátu a k něčemu podobnému neměl příležitost. Výsledek ale stál za to.

To ale nikterak neznamená, že by byla bezcenná autorova výpověď ohledně aktuálního stavu moderní společnosti, ať již u nás či ve Finsku. Příběh je založen na jednoduché zápletce: nabubřelý technokratický ředitel mohutného finského Koncernu Hopeaniemi vzhledem k zastavení letecké dopravy v důsledku výbuchu islandské sopky uvízne v Laponsku na dalekém severu země. Blíží se ale jeho vystoupení v televizi, které léta kvůli trémě odkládal a které od něj finský národ očekává, neboť je v plánu i ohlášení jakýchsi velmi významných novin ze světa businessu. Nezbyvá mu nic jiného než poprosit penzionovaného ředitele

svého otce, rovněž bývalého úspěšného generálního ředitele, aby ho z Laponska za tučnou úplatu na helsinské „Kavky“ odvezl. Emise oxidu uhličitého, kterých je atmosféra vzhledem k odstávce letadel ušetřena, je třeba nějak kompenzovat: ředitel si nedovede představit, že by jel v kupé první třídy ekologickým vlakem, neboť ten je veřejný, což ultraneoliberálům, jako je on, zní nepřátelsky. Určitě by ho za to u nás po zádech poplácávali mnozí podobně ideologicky orientovaní ekonomičtí teoretici a žurnalisté, pro které je každá moderní konzervativní strana příliš rozkročená do středu a kteří si z „vyvazování ze státu“ učinili smysl svého života.

Velký to paradox: velmocenská éra buržoazie, bez které by Hopeaniemiho kariéra byla nemyslitelná, mohla začít jen proto, že si samo měšťanstvo v 18. století v přežívajících feudálních poměrech učinilo z veřejnosti alternativní prostor, v němž mohlo začít vznášet své požadavky – jak alespoň tvrdí Jürgen Habermas. Jenže časy se mění a buržoazie s nimi. Stala se z ní totiž finanční oligarchie, které jde o osekání všeho veřejného, jak se lze dočíst z mnoha Hopeaniemiho replik a úvah, založených jednak na jeho nezměrných předsudcích vůči širokým vrstvám obyvatelstva, jednak na tom, že je sám pěkný chvastoun, náfuca, fouňa a vejtaha. Když jsem si sám dovedl vydělat peníze, proč mám doplácet na ty, kdo to nedokázali? Postoj, který nám politologové názorně zařadí na jakousi „škálu“ politických názorů, on se ale za ním často skrývá pouze a jen egoismus.

Cesta z Laponska do hlavního města trvá dlouho a během ní má Hotakainen příležitost spustit svou sociologickou sondu i na druhé straně společnosti, k vydědencům, z nichž nikdo neměl to štěstí mít tatínka generálního ředitele. K nim patří jednak bezdomovec Tapsa, jehož svezení následně ředitel trpce lituje, především ale řidičova dcera, gamblerka Sára, která navíc peníze od otce investuje do riskantních burzovních spekulací – v České republice by Hotakainen ji a jejího partnera, Srdcového kluka s podobnými problémy, možná spíše koncipoval jako oběti exekuce.

A nad tím vším se vznáší mediální kolotoč, reprezentovaný redaktorkou pořadu se symptomatickým názvem Dobré ráno, Finsko, v němž má být Hopeaniemi interviewován. Média již dávno nehrají svou roli informovat o dění ve společnosti a reflektovat je: jsou světem pro sebe, jehož jediným cílem je si neustále své místo potvrdovat tím, že na sebe budou přitahovat pozornost, a to čímkoliv – i za cenu, že dění tvoří pouhým podbízením.

Mně osobně z toho nejlíp vychází Hopeaniemiův řidič, socdemák Armas. Při své mnohaleté službě jeho otci se choval vždy nanejvýš diskretně a korektně, sloužil skutečně věrně a obětavě a při alkoholických večírcích, kdy Hopeaniemi senior již nevěděl, či je, za něj mnohokrát tahal horké kaštany z ohně. Jestli lze u některé postavy hledat náznak životní moudrosti, je to právě on. Možná i proto se stal u Hopeaniemiův jakýmsi neoficiálním rodinným rádcem: osudy členů jeho rodiny jsou navíc stejně tragické jako u nich.

Důležitým rozměrem díla je jakýsi dialog Hopeaniemiho a jeho otce, který v autě promlouvá z nahraných kazet, jež odkázal svému synovi a šoférovi. Jsou snad právě jeho projevy oním Slovem božím? Ukazují se rozdílné, ale i styčné body kariéry ředitele seniora a juniora. Zatímco otec kdysi čile pil, obchodoval s Rusy a vyráběl ocel, syn se v době svých vysokoškolských studií profiloval jako radikální komunista – a skutečně nemálo lidí ze současné finské elity má podobnou minulost. Jednoho dne ale myšlenkově „prozřel“ (jinak než ryze oportunistická postava generálního ředitele Donalda Bładha v románu *Drahý princ* Christera Kihlmana), alkoholu se vyhýbá jako čert kříži a v rámci mnohem globálnějšího hospodářského prostoru již nevyrábí nic. Jen ve virtuálním světě burzovních čísel, v němž neviditelná ruka trhu vše nejmoudřeji zařídí (aha!), dává do pohybu peníze.

Oba ředitelé mívají své „lyrické chvílky“ (to čtenáře popadají záchvaty trapnosti), oba jsou stroji a počítači: osoby českých miliardářů, které by jim u nás svým habitem nejvíce odpovídaly, jsou přece jen o trochu

více z masa a kostí. A především oba ředitelští jsou hamižní materialisté nonplus-ultra. Právě v tom spočívá bezútešnost, bezvýhodnost a smutek obrazku o dnešním světě, který Hotakainen čtenáři nabízí. Kdo čte jeho řádky, vzpíná se, měl-li by přistoupit na to, že v dnešní době skutečně už o nic jiného – možná kromě iracionální fixovanosti na „výdobytky moderní doby“, jako jsou IT a mobilní telefony, považované za samospasitelné – než o peníze a materií nejde.

Některé výše nadnesené soudy by platily stoprocentně, nebylo-li by závěrečných pasáží knihy. Podrobnosti nelze prozrazovat; lze říci jen tolik, že Hopeaniemi se při televizním interview, kterým všechno vrcholí, ukáže jako příkladný neurvalec, je ale aspoň upřímný – to redaktorka je prolhaná až darmo mluvit. Nečekaným závěrem příběhu nutí autor čtenáře zamyslet se nad tím, kam jeho postavy existenciálně směřují.

Po dočtení druhého dílu Hotakainenovy trilogie mě napadlo následující: po roce 1989 nastoupila česká společnost vývoj, ve kterém převládly materialistické tendence, a naučila se nahlížet na život přes peníze. „Dobrá práce“ znamená dobře placená práce a „mít se dobře“ je totéž co mít hodně peněz. Ilustrativním symptomem toho je moment, kdy se sdělovací prostředky při metanolové aféře místo mnohem horečnatějších varování obyvatelstvu před konzumací alkoholu starají spíše o to, o kolik přijdou jeho výrobci a o kolik stát na daních. Stálo by za to se zamyslet, kolik problémů v naší společnosti plyne z jejího materialistického založení. Korumpuje a nechává se korumpovat někdo, komu o peníze, velké vily, bazény a drahá auta tolik nejde?

Přejme spisovateli, aby se brzy zotavil po své automobilové nehodě z jara minulého roku, a tak mohl svou trilogii zdárně dokončit. Vladimír Piskoř, držitel finské státní ceny za překlad a propagaci finské literatury v zahraničí za rok 2012 (ještě jednou gratulujeme!), zajisté přeloží i její závěrečný díl.

Jan Dlask

Ne a ne, sestry a bratři, nepřiléváme olej do ohně v království, markrabství a vévodství dvojího lidu. Pathos a hysterie jsou mnohem vhodnější přísady do kotle vroucí české polévky. A právě těmi ji okořením. Jsem velmi rád, že se našly think-tanky (intelektuální *Tigery* a *Panthery*), které zpochybňují adekvátnost těchto pro národ tak tragických voleb. Opravdu by neměli volit sansculoti, kteří tupě hradují ve svých kačabách mimo sociální síť. Nosím sice jezdecké kalhoty a vysoké holínky, ale zradil jsem vlastní třídu (1. C, následně pak B, pak opět C, a konečně 1. A třída kasta manager – svačičkář – flašinetář lidských zdrojů). To jsem pochopil při vyznání Jana Macháčka z *Respektu* – totiž že na opačném pólu stáli poctiví, čestní a slušní lidé. A věřím Janu Macháčkovi, že jich tam stály desetitisíce. Ale na každou svini se vaří voda a já, člověk nepoctivý, nečestný a neslušný byl potrestán. A to v momentu, kdy byly sečteny hlasy z cirká 80 % volebních okrsků. Stalo se to v nadchodu u řetencového nádraží v Teplicích. Na jedné z traverz bylo napsáno: *Měďa už je venku / vykuř mi ho Zdenku. // Měďa už je na piku / vykuř mi ho Pepiku.*

Kdybych nebyl hanebný parchant, jistě bych napsal minul bez újmy a povšimnutí. A to není všechno! Nebesa mě bičují. Necelý týden poté v pořadu *Události, komentáře* na ČT o budoucnosti literárních časopisů usměrnil moderátor Martin Veselovský šéfredaktora Tvaru Adama Borziče slovy: „Pojďme k tomuto segmentu.“ Tak

to je – literární časopisy jsou segment. Nevím, proč rovnou nezalili Adama Borziče do cementu v rámci tržní konkurence v segmentu. Tržní zákon neviditelné ruky umění je neúprosný a já s tím nezmůžu nic, neboť jsem člověk nepoctivý, nečestný a neslušný. *Ich bin ganz und gar nicht verantwortlich für Ihre Gesundheit und Ihr Wohlgehen!*

Kapku jsem otrlý člověk, ale nikdy jsem si na nic nezvykl a pokaždé mě všechno překvapí. Vladimír Michálek bude točit film podle prosy Barbary Nesvadbové. Přiznám, že neznám text, pro který se rozhodl, ale ze stejného důvodu, z jakého jsem vystudoval ekonomii, jsem si kdysi přečetl od Barbary *Řízkaře*. Poznej svého nepřítele, to mě hnalo. Kdyby Jaroslav Němeček oznámil, že prostřednictvím *Čtyřlístku* napsal *Hledání ztraceného času*, nepřekvapí mě to tak, jako že filmař, jenž vytvořil nádhernou poemu *Zapomenuté světlo* s Bolkem Polívkou, natočí film podle autorky *Řízkařů*. Leda by měl v pácu nějaký námět, na který by mu tajto vydělalo. To bychom ovšem, co Země české, byly na stejném levelu jako za komančů, kdy se dělaly úlitby držkasám, aby mohl být natočen jeden dobrý film. A tak jsou Země české zóna jednoho velkého čurizóna.

Jsem příslušník infantilní generace přelomu naděje a beznaděje. V ten pravý čas jsem volil pravici, když jsem pochopil, že levice slizce zradila. A levice zradila – zradila takovým způsobem, že plakat nad ní

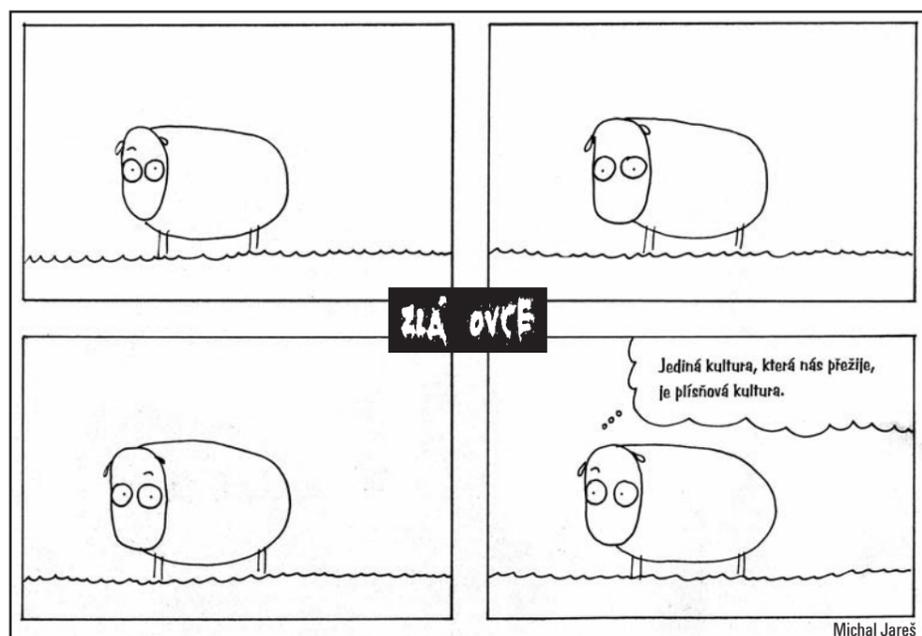
Tak co říkáš? Miluje Tě?

je až ubohé. Každý umělec, básník a výtvarník podporuje nyčko pravici. Je to logické, neboť – kdo z nás by chtěl být sockou... Míří každý výše a ze všech sil se snaží vlastní volbou vymanit se ze své vrstvy a hlasovat třeba i proti svému současnému ve společnosti zatím bíděnému postavení. *Julian Sorel je v každém z nás*. Střední vyšší třída, ke které patřím, prezentuje se jako banda blbů. A zaniká. Já jsem však pochopil jednu věc: jsem pankáč a levičák a možná budu litovat toho, že jsem volil Zemana, pokud se k němu jako prezidentovi přísají zrůdy. A skvělá zpěvačka a hráčka na podivuhodný metalofon Yveta Ellerová, žena Petra Hrušky, má pravdu: „*Zrůdy už se přisály*.“ Tak je to. Jsem za to taky odpovědný? Jak řekl fotbalista z národního mančafutu: „*Stál sem, kde sem stál, a tak sem ho tam kopnul*.“

Pustil jsem si na jútubu písničku od PEN klubu *Kníže má k lidu blíže*. Písnička byla puštěna 21tisíckrát, nicméně jediné dvě reakce jsou kupodivu posměšné. Budiž, ale

co mě síří a co mě točí do nevidaných roztočí, je to, že jsem – ano, co agilní pracovník na roli kulturní – nepřímou s těmito kundabý ztotožňován. Nejde o to, zda oni volí á nebo bé, ale jak to podávají. Tu nejen čtenář, ale člověk, jehož zájem o umění končí na poslední stránce románu *Němci*, si musí myslet, že umělci (a nemyslím jen komedianty) jsou zkrátka banda úslužných *howad a kiszek krwawych* (myslím i nás, kašpary-básníky a šašky-spisovatele). Upřímně se domnívám, že většina umělců je indolentních k faktu, zda bude velkým malým šéfikem ten nebo ten. Ale oni se musí nějak vymáčkout. Lidé slova na rozdíl od komediantů a mazalů nemusí nezbytně jít s mocí, protože české společnosti je u prdele celá literatura, ale slova (a názory odvozené) universálního Salamandra Rushdieho „*ten, kdo nepíše o dnešku, ať raději nepíše vůbec*“ autory vehnala do náruče profánní literatury. Jářku, do míst, kde vše je poměřováno ziskem, pravdou, opravdovostí a všemi těmi nesmysly, které se mi ke zhnusení hnusí. Nemám problém s autoritami – patrně bych měl, kdybych nějak potkal – a proto zakládám *Pan klub*, klub pastýřů lidí – do kterého vás, čtenáře své milé, zvů. Mrkněte na fcb na Alberta Krásna, prvního člena *Pan klubu*, který hlásá machenovskou pravdu, že „*hmota je tak příšerná a nezbadaná jako duch*“. Nicméně jelikož si Facebook stejně jako alkohol hnusím, raději se tam ani nejdíváte, a buďte svobodní!

Patrik Linhart

OHNISKO

O ŽENÁCH

Tvaroh pod galusku, říkávalo se na stavbě, kde coby teenager započal jsem kariéru v pomocných profesích, dezertovav z realsoc gymnasiálních škamen. V jiném miléniu na tuto *metaforu nepatřičnosti* upomněl jsem se při metání jogurtů na státní znak Ministerstva grantů – v první vteřině se uleknuv, jaká to blasfémie a hrubost, ale hned v druhé fasovaným danone mrsknuv tam s gustem též. Neb nejen *lekavý*, leč i *mrskající* bytují ve mně. A v každém as... Ne v každém však skvělý táborový řečník. V Adamu Borziči ano. Do mikrofónu má šmrnc, umí to. Což znamená upřímně a rád, než víc o něm psát nechci, lébrž o ženách. Jedna mě vyzvala, abych se usebral, opásal bedra svá a vyra-

zil na protest. Díky této ženě jsem pod okny ženy-ministryně nečekaně potkal ženu jinou. Tak poznali jsme se osobně, dosud o sobě toliko vědouce. Slušelo jí to. Ta třetí se zase líbila Šandovi. Když mi ji ukázal v davu, chápal jsem ho. Neb ji neznal (já taky ne), nabídl jsem se mu, že to hned napravím. Odmítl: buď se v něm ulekle dítě, nebo z něj promluvil dospělý muž, to coby teenager sotva posoudím. Pak kdosi křikl: Brňáci sem! Znejistěl jsem, zda mám zůstat, či vydat se, kam hlas poroučí. Zůstal jsem. A na závěr první dva verše z mé nové básně, na jejíž dopisání nutně potřebuji grant: *Jazyka nejsa práv ni mocen / halekám na tě kotě pocem*. Tož uvidíme, jak to všechno dopadne.

Milan Ohnisko

VYSOKÉ PODPATKY

REGRETS

Nádraží. Osamělá dáma nastupuje do rychlíku směr metropole. Hledá své sedadlo. Pražce duní. Za okny se míhá zasněžená krajina. Mladý muž jí dvorně uvolňuje místo. Usedá. A obsah kabelky se sype na zem. Muž se sklání a sbírá její... A její... Je nervózní. „Po pěti letech vlakem.“ Listuje časopisem. „Jedu se představit.“ Zatiná svaly. Vždycky jsem se chtěla seznámit se čtenářem *Esquire*! Kulturista jihne: „To ta amnestie.“ Kde že je záchranná brzda? „Psali, že proběhla klidně. To bych vám přál

vidět ten bugr! Čtyři dni jsme makali v kuse. A teď. O práci jsem teda nepřišel, jen mě přeložili do Pardubic. Byla jste někdy v Pardubicích?“ Ve věznicích ještě ne... Bude vědět, zač je v Pardubicích perník. Čtyři dni zavřený, pak vlakem dvě hodiny domů a zase zpět.

Proč cizí frustrace tak nenávratně mění osudy lidí? Vinných, či nevinných? Někomu stačí kradené pero, jiný jde pustit plyn, vezme do ruky zápalky a... Škrtnou. A miss Otis lituje. Nikdo víc. Zodpovědnost? Kdo by ji přiznal? Omlouvá se snad E. T. za vymáčená okna v Čeljabinsku? Můj dům ne-

hoří, Solidarita? Ta patří do historie soušedů. A jejich problémy zůstávají za vysokou zdí. I když hoří. Reflexy časem otupily. A ten časopis? Svému vydavateli Reflex vydělává. A k čemu jsou jiné časopisy? „Proč mám sakra dotovat živou kulturu?“ ptá se kdysi nonkonformní JXD. Mediální impérium, které se stalo prvním GSM virtuálním operátorem, ve svém portfoliu literární časopis nemá. A proč vyčítat spisovatel science-fiction, že nic podobného nečetl?

Nikdo přece nechce platit za něco, o čem neví, k čemu je. Náklad 130 000 výtisků měly *Literární listy* v roce 1968. Chcete-li

dnes vypadat jako inteligent, prý je třeba nechat čouhat z tašky A2, *Tvar* nebo RR. Na Borech ale uspějete jen s *Esquire*. Sexy jsou jiné časopisy. Redaktoři těch literárních jsou v českém mediálním prostoru bezdomovci, kteří se na dveře velkých vydavatelských domů ani neodvažují zaklepat. A tak volají po sociálních dávkách pod okny „svého“ ministerstva. Bez sKarty. Bez záruky. Neschopné úřady či vysoké ceny za elektřinu můžou položit vládu jen na Balkáně. Co nevydělává, je nemravné. Tak vysoké podpatky, krátké sukny – a do ulic!

Vaše Melissa Pink

Ročník XXIV. Vydává Klub přátel Tvaru. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky, Státního fondu kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Šéfredaktor Adam Borzič. Redaktoři Roman Kanda (zástupce šéfredaktora), Svatava Antošová, Wanda Heinrichová (recenze) a Michal Škrabal. Tajemnice Andrea Bláhová. Korektorka Petra Patáková. Předseda Klubu přátel Tvaru Pavel Janoušek. Adresa redakce: Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, telefon 234 612 398, 234 612 399. E-mail: redakce@itvar.cz. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Podle grafické osnovy Lukáše Pertla úprava, sazba a zlom programy QuarkXpress 7.5 a Adobe Photoshop 7 CE Stanislav Dvorský. Tisk Calamarus, s. r. o., Praha. Rozšiřuje A. L. L. Production, spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PVS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel. 234 092 851, fax 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz, http://www.predplatne.cz; redakce Tvaru. Předplatné SR: L. K. Permanent, s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel. 00421 7 444 537 11, fax 00421 7 443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. Production, spol. s r. o., Hvozdžanská 3-5, Praha 4 a redakce Tvaru. Předplatné může být hrazeno v eurech. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR – SONS – Na Hartě 9, P. O. Box 2, 190 05 Praha 9, tel. 266 038 714, http://www.brailnet.cz

2013/05

www.itvar.cz • MK ČR E 5151 • ISSN 0862-657 X • F 5151 46771 • 30 Kč • 7. března 2013

tvar
LITERÁRNÍ OBTÝDENÍK